

Україна. Національна доповідь за
результатами комплексного огляду виконання
Пекінської декларації та Платформи дій
(1995 рік) у 2020-2024 роках

Тридцята річниця
Четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок
і прийняття Пекінської декларації та Платформи дій

Травень 2024 року

ЗМІСТ

Розділ перший: Основні моменти.....	3
Розділ другий: Пріоритети, досягнення, проблеми та невдачі.....	6
Розділ третій: Прогрес у 12 найважливіших проблемних сферах.....	20
Інклюзивний розвиток, загальне процвітання та гідна праця.....	20
Ліквідація бідності, соціальний захист та соціальні послуги.....	29
Свобода від насильства, стигми та стереотипів	40
Участь, підзвітність, ґендерно-орієнтовані інститути.....	57
Мирне та інклюзивне суспільство.....	68
Збереження, захист і відновлення довкілля	76
Розділ четвертий: Національні інститути та процеси.....	80
Розділ п'ятий: Дані і статистика.....	87
Розділ шостий: Висновки і наступні кроки	93

Розділ перший: Основні моменти

Основні складові процесу огляду на рівні країни

Процес огляду виконання Пекінської декларації та Платформи дій (ПДД) в Україні на рівні країни передбачав комплексний підхід із залученням усіх стейкхолдерів. Міністерство соціальної політики та Апарат Урядової уповноваженої з гендерної політики за підтримки ООН Жінки відіграли центральну роль у координації цього процесу. Цей процес включав розробку детальної анкети для збору інформації від різних стейкхолдерів, включаючи центральні органи виконавчої влади, регіональні органи влади, організації громадянського суспільства та міжнародні організації. Після цього було проведено низку стратегічних сесій і консультацій для обговорення та аналізу даних, що забезпечило врахування позиції жінок і дівчат із маргіналізованих груп. Процес також передбачав ретельний аналіз статистичних даних, нормативно-правової бази та політичних заходів для оцінки прогресу та виявлення прогалин.

Прогрес у впровадженні ПДД

Україна досягла значного прогресу в імplementації ПДД, незважаючи на серйозні виклики повномасштабної війни та пандемії COVID-19. Основні досягнення включають:

- 1) Захист прав жінок під час війни: уряд вжив рішучих заходів для захисту прав жінок і дівчат, які постраждали від війни, зокрема шляхом посилення співпраці з жіночими та міжнародними організаціями, а також надання підтримки жінкам і дівчатам, постраждалим від війни, включаючи тих, хто пережив сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК).
- 2) Збереження та зміцнення інституційного гендерного механізму: розвиток та зміцнення інституційного гендерного механізму, включаючи призначення координаторів та створення підрозділів з питань гендерної рівності в державних органах, а також розробку інструментів інтеграції гендерної рівності, допомогли забезпечити значний прогрес у багатьох сферах, такі як післявоєнне відновлення, освіта, охорона здоров'я, зовнішня політика, державне управління тощо.
- 3) Розширення економічних можливостей жінок: зусилля щодо розширення економічних можливостей жінок за допомогою політики, спрямованої на скорочення гендерного розриву в оплаті праці, сприяння жіночому підприємництву та (пере)навчання для отримання нових професій, у тому числі у відповідь на виклики війни, показали позитивні результати. Особливо вагомими були такі ініціативи Міністерства економіки, як цільові гранти для жінок-підприємниць.
- 4) Реагування на гендерно-зумовлене насильство: ратифікація Стамбульської конвенції та посилення нормативно-правової та інституційної бази для запобігання та реагування на гендерно-зумовлене насильство відіграли вирішальну роль у боротьбі з насильством щодо жінок і дівчат.
- 5) Порядок денний «Жінки, мир, безпека»: збільшення участі жінок у секторі безпеки та оборони, впровадження політики гендерної рівності, боротьба з дискримінацією та посилення співпраці між ОГС та установами у сфері безпеки, що підтримало значущу роль жінок у забезпеченні національної безпеки та майбутніх зусиллях з розбудови миру.

Виклики:

- 1) Наслідки війни: повномасштабна війна загострила наявні прояви ґендерної нерівності і створила нові проблеми, такі як зростання безробіття, підвищення рівня бідності та економічна нестабільність, що непропорційно впливають на жінок.
- 2) Обмеженість ресурсів: обмежені фінансові ресурси та руйнування інфраструктури через війну перешкоджали ефективній реалізації ініціатив щодо ґендерної рівності, а також доступу жінок і дівчат до основних послуг.
- 3) Стереотипи та дискримінація: стійкі ґендерні стереотипи та дискримінація, особливо на ринку праці та в освіті, продовжують перешкоджати прогресу.

Задоволення потреб жінок і дівчат із маргіналізованих груп

Уряд України вжив суттєвих заходів для задоволення особливих потреб жінок і дівчат із маргіналізованих груп, дотримуючись принципу «нікого не залишити осторонь». Це включає, зокрема, реалізацію Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні та інших стратегічних документів, спрямованих на забезпечення доступності та інклюзії для всіх, зокрема для жінок з інвалідністю, ВПО та тих, хто проживає у віддалених районах. Були розроблені спеціальні програми та політика для підтримки ромських жінок, літніх жінок, ветеранок та жінок, які живуть з ВІЛ/СНІДом, щоб забезпечити їм доступ до основних послуг і можливостей.

Хороші практики та отримані уроки

- 1) Інклюзивна розробка політики: вкрай важливим є підхід до розробки політики, який передбачає участь широкого кола стейкхолдерів. Цей інклюзивний процес гарантує, що політика реагує на різноманітні потреби жінок і дівчат і таким чином є більш ефективною.
- 2) Комплексні навчальні програми: реалізація масштабних програм підготовки у сфері ґендерної рівності та СНПК для співробітників правоохоронних органів та інших посадових осіб не лише створила потенціал, але й сприяла розвитку культури підзвітності та чутливості до ґендерних питань.
- 3) Стратегічне використання міжнародної підтримки: залучення підтримки з боку міжнародних організацій і партнерів з розвитку було ключовим фактором для підтримки ініціатив щодо ґендерної рівності. Співпраця з такими організаціями, як ООН Жінки, ПРООН, Фонд народонаселення ООН (UNFPA), ЄС та двосторонні партнери, забезпечила необхідні ресурси та досвід.

Сфери, які потребують подальшої підтримки

Щоб прискорити прогрес із досягненням ґендерної рівності, Україні потрібна підтримка в декількох сферах:

- 1) Фінансові ресурси: збільшення зовнішнього фінансування має важливе значення для відновлення інфраструктури, підтримки економічного відновлення та підтримки програм ґендерної рівності.
- 2) Розвиток потенціалу: постійне навчання та ініціативи з розбудови потенціалу для розробників політики, державних службовців і співробітників місцевих органів влади мають вирішальне значення для більш ефективного впровадження ґендерно-чутливої політики.
- 3) Консультації з питань політики та технічна допомога: для розробки та впровадження ефективної ґендерної політики, особливо у післявоєнній відбудові, а також у контексті процесів європейської інтеграції, включно із впровадженням *acquis* з питань ґендерної рівності, потрібні експертні поради та технічна допомога.

- 4) Збір і аналіз даних: для належного моніторингу прогресу та прийняття обґрунтованих політичних рішень необхідні вдосконалені можливості збору та аналізу даних.
- 5) Технології та партнерство: розширене використання технологій і міцніші партнерські відносини з міжнародними організаціями та ОГС можуть сприяти кращій координації та реалізації ініціатив щодо ґендерної рівності.

Підсумовуючи, Україна продемонструвала стійкість і відданість просуванню ґендерної рівності, незважаючи на повномасштабну війну та інші значні виклики. Зосереджуючись на визначених пріоритетах і залучаючи міжнародну підтримку, Україна прагне розвивати свої досягнення та вирішувати поточні проблеми, щоб створити більш інклюзивне та справедливе суспільство для всіх жінок і дівчат.

Розділ другий: Пріоритети, досягнення, проблеми та невдачі

1. Протягом останніх п'яти років, які були найважливіші досягнення, проблеми і невдачі на шляху досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок?

Протягом останніх п'яти років перед Україною постали значні виклики через повномасштабну війну, спричинену російською агресією. Незважаючи на ці труднощі, країна досягла помітного прогресу в просуванні гендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок. Комплексно вирішуючи ці проблеми, Україна прагне продовжувати свій прогрес у напрямку гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, гарантуючи, що всі громадяни і громадянки можуть робити внесок у розвиток країни та отримувати користь від нього.

Найважливіші досягнення

1) Захист прав та задоволення потреб жінок і дівчат, які постраждали від повномасштабної війни

Повномасштабна війна, розпочата Росією у 2022 році, мала руйнівний вплив на права та становище жінок і дівчат в Україні. Для уряду України усунення цих наслідків стало одним з першочергових пріоритетів. Основні ініціативи у цій сфері включають надання екстреної гуманітарної допомоги, створення безпечних місць/просторів і надання психологічної підтримки жінкам і дівчатам, які постраждали від конфлікту. Було впроваджено спеціальні програми для підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з акцентом на жінок і дітей, які становлять більшу частину переміщеного населення. Ці зусилля мають вирішальне значення для підтримки благополуччя та безпеки вразливих груп і забезпечення їхнього доступу до основних послуг і підтримки.

2) Збереження та розвиток інституційного гендерного механізму

Незважаючи на війну, що триває, Україні вдалося зберегти та розвинути інституційну основу гендерної політики. Це включає продовження діяльності та зміцнення таких органів, як Урядова уповноважена з питань гендерної політики та Міністерство соціальної політики. Стратегічна роль, яку відіграють ці інституції в координації гендерної політики, була вкрай важливою. Зокрема, реалізація Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року створила міцну основу для ініціатив щодо гендерної рівності в різних секторах. Відданість гендерній рівності на найвищих рівнях влади підкреслює важливість збереження узгодженого та інтегрованого підходу до гендерної політики навіть у часи війни.

3) Розширення економічних можливостей жінок

Розширенню економічних можливостей жінок було приділено особливу увагу. Було досягнуто значного прогресу в скороченні гендерного розриву в оплаті праці та сприянні жіночому підприємництву. Прийняття Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 роки стало важливим досягненням у цій сфері. Такі ініціативи, як державні гранти для жінок-підприємниць і програми перепідготовки для отримання нових професій, особливо тих, які користуються великим попитом через війну, допомогли жінкам повернутись або вийти на ринок праці. Ці заходи мають важливе значення для досягнення економічної рівності та забезпечення повноцінного внеску жінок в економічне відновлення і зростання країни.

4) Розвиток системи реагування на гендерно-зумовлене насильство

Україна досягла значних успіхів у боротьбі з гендерно-зумовленим насильством, зокрема завдяки

ратифікації Стамбульської конвенції у 2022 році. Це зміцнило правову та інституційну базу для боротьби з ГЗН та розширило послуги для постраждалих. Створення центрів підтримки та притулків, а також навчальних програм для працівників правоохоронних органів та суддів покращило реагування на випадки ГЗН. Крім того, були розпочаті інформаційні кампанії для інформування громадян/ок про ГЗН та наявні служби підтримки. Ці зусилля мають вирішальне значення для захисту прав жінок і дівчат та забезпечення їм доступу до правосуддя і підтримки.

5) Врахування ґендерних аспектів у післявоєнній відбудові

Відбувається інтеграція ґендерних аспектів у стратегії та програми післявоєнної відбудови. Залучення жінок до процесів прийняття рішень, пов'язаних з реконструкцією та відновленням, сприяло врахуванню їхніх поглядів та потреб. Зобов'язання уряду «відбудувати краще, ніж було» включає пріоритетність ґендерної рівності в заходах з відбудови. Такий підхід не лише допомагає задовольнити нагальні потреби, але й закладає основу для більш інклюзивного та справедливого суспільства в довгостроковій перспективі.

6) Просування порядку денного «Жінки, мир, безпека»

Україна активно просуває порядок денний «Жінки, мир, безпека», розширюючи участь жінок у секторі безпеки та оборони. Кількість жінок-військовослужбовиць значно зросла, чому сприяла політика, яка дозволяє жінкам отримати доступ до всіх професій і посад у цих секторах. Вирішальну роль відіграли зусилля, спрямовані на боротьбу з дискримінацією та сексизмом, покращення інфраструктурних умов та забезпечення ґендерно-чутливого навчання. Крім того, було посилено взаємодію між громадськими організаціями та органами безпеки, що сприяло більш інклюзивному підходу до забезпечення національної безпеки. Ці заходи є життєво важливими для забезпечення того, щоб жінки могли відігравати повноцінну роль у безпеці та обороні, а також були краще представлені у миробудуванні, коли агресор буде зупинений і з'являться передумови для мирного процесу.

7) Сприяння ґендерній рівності в освіті

Ґендерна рівність в освіті просувається шляхом реалізації Стратегії впровадження ґендерної рівності в освіті до 2030 року. Це включає антидискримінаційну експертизу навчальних матеріалів, курси з ґендерних питань та створення центрів ґендерних досліджень. Ці ініціативи спрямовані на подолання ґендерних стереотипів та забезпечення рівних можливостей для всіх учнів та учениць. Розвиваючи інклюзивне освітнє середовище, Україна працює над тим, щоб забезпечити майбутні покоління знаннями та навичками, необхідними для підтримки ґендерної рівності.

Основні виклики

1) Вплив повномасштабної війни на становище жінок і дівчат

Повномасштабна війна стала найсерйознішим викликом, посиливши вразливість багатьох груп жінок і дівчат та призвівши до появи нових вразливих груп населення. Жінки та дівчата зіткнулися з підвищеним ризиком насильства, переміщення та економічних труднощів. Уряд вживає різні заходи для вирішення цих проблем, зокрема, надає цільову підтримку ВПО та постраждалим від насильства. Однак війна, що триває, продовжує створювати серйозні перешкоди для захисту та розширення прав і можливостей жінок і дівчат, що ускладнює досягнення стійкого прогресу у сфері ґендерної рівності.

2) Непослідовне застосування інструментів ґендерної рівності

Незважаючи на прогрес у розробці інструментів та політики ґендерної рівності, їхнє практичне застосування в усіх сферах державної політики залишається непослідовним. Інтеграція ґендерних

аспектів ще не є системною, що призводить до нерівномірного впровадження та різного рівня успіху. Щоб вирішити цю проблему та посилити систематичне застосування інструментів ґендерної рівності, Україна зосередилася на підвищенні спроможності розробників політики та державних службовців через навчання та освіту. Наприклад, Стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року забезпечує комплексну основу для інтеграції ґендерних аспектів у різні сфери. Крім того, навчальні програми для працівників правоохоронних органів та суддів щодо роботи з випадками ГЗН мають вирішальне значення для покращення практичного застосування інструментів забезпечення ґендерної рівності.

3) Брак фінансових ресурсів

Війна призвела до виснаження фінансових ресурсів України, обмеживши доступ до коштів на реалізацію ґендерної політики. Це вплинуло на здатність надавати необхідні послуги та підтримку, особливо на місцевому рівні, де громади несуть відповідальність за надання багатьох послуг, пов'язаних з ґендерною проблематикою, не маючи на це достатніх бюджетних коштів. Для подолання прогалин у фінансуванні Україна залучила міжнародну допомогу та ресурси партнерів. Так, ратифікація Стамбульської конвенції сприяла створенню центрів підтримки та притулків для постраждалих від ГЗН за підтримки міжнародних партнерів. Уряд також розробив комплексні плани, такі як Стратегія зменшення ґендерного розриву в оплаті праці, щоб забезпечити цільове використання наявних ресурсів для реалізації ініціатив із залучення жінок до ринку праці. Крім того, уряд намагається надавати пріоритетне фінансування основним послугам і програмам, забезпечуючи задоволення критично важливих потреб навіть в умовах обмежених ресурсів.

4) Недостатні навички розробників політики щодо ґендерного аналізу та ґендерної інтеграції

Навички та знання розробників політики щодо застосування інструментів ґендерної рівності, таких як ґендерний аналіз, ґендерно-правова експертиза та ґендерне бюджетування, часто є недостатніми. Висока плинність кадрів та збільшення навантаження на державних службовців у зв'язку з війною загострюють цю проблему. Для вирішення цієї проблеми уряд, громадянське суспільство та міжнародні партнери впроваджують масштабні навчальні програми та ініціативи з розбудови потенціалу, спрямовані на підвищення кваліфікації розробників політики. Крім того, Міністерство соціальної політики розробило методичні рекомендації щодо впровадження ґендерного підходу на рівні громад, забезпечуючи місцеві органи влади необхідними інструментами та знаннями для ефективного застосування ґендерно-чутливої політики.

5) Стійкі ґендерні стереотипи в суспільстві

Ґендерні стереотипи залишаються глибоко вкоріненими в українському суспільстві, впливаючи на різні сектори, такі як освіта та медіа. Ці стереотипи перешкоджають прогресу на шляху до ґендерної рівності, закріплюючи дискримінаційне ставлення та обмежуючи можливості жінок і дівчат. Уряд проводить інформаційно-просвітницькі кампанії та освітні програми, спрямовані на подолання та зміну цих стереотипів. Незважаючи на певний прогрес, подолання глибоко вкорінених соціальних норм вимагає постійних зусиль і багатостороннього підходу через систему освіти на всіх рівнях, а також через просування ґендерної чутливості через комунікаційні та інформаційні кампанії, спрямовані на широку громадськість.

Упродовж 2020-2024 років в Україні не спостерігалось суттєвого регресу у просуванні ґендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок, навіть в умовах повномасштабної війни. Однак подальше продовження війни, а також спричинені нею гуманітарна та економічна кризи можуть посилити напругу в суспільстві, що потенційно може проявитися в такому регресі. Уряд продовжуватиме уважно стежити за розвитком ситуації та вживатиме необхідних заходів для збереження значного прогресу у сфері ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок,

досягнутого за останні десятиліття.

2. Протягом останніх п'яти років, які були п'ять основних пріоритетів для прискорення прогресу для жінок і дівчат у вашій країні через законодавство, стратегії та/або програми?

З точки зору становища жінок і дівчат, після повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року головним пріоритетом України став захист прав і задоволення потреб населення, яке постраждало від війни, включаючи жінок і дівчат.

Для прискорення прогресу для жінок і дівчат у 2020-2024 роках Україна визначила такі пріоритети:

- 1) якісна освіта, професійна підготовка та навчання протягом усього життя для жінок і дівчат;
- 2) викорінення насильства щодо жінок і дівчат;
- 3) забезпечення права на працю та прав у сфері праці;
- 4) сприяння соціальному захисту, що враховує ґендерні аспекти;
- 5) виконання порядку денного «Жінки, мир, безпека».

1) Якісна освіта є основою для розширення можливостей жінок і дівчат, надання їм навичок і знань, необхідних для повноцінної участі в житті суспільства та економіці. Забезпечення якісної освіти та навчання має вирішальне значення для розриву кола бідності та дискримінації, сприяння ґендерній рівності та сприяння економічному розвитку. Україна реалізувала декілька стратегій і програм для сприяння якісній освіті для жінок і дівчат. Однією з помітних ініціатив є Стратегія впровадження ґендерної рівності в освіті на період до 2030 року, прийнята в грудні 2022 року. Ця Стратегія включає заходи щодо вирішення проблеми ґендерно-обумовленого вибору спеціальностей у професійно-технічних навчальних закладах та закладах вищої освіти, який сприяє горизонтальній ґендерній сегрегації на ринку праці та ґендерному розриву в оплаті праці. Міністерство освіти і науки також просуває ґендерну рівність в освітніх програмах і політиках. Ключовими заходами у цій сфері стали антидискримінаційні експертизи навчальних матеріалів, курси з ґендерних питань, створення центрів ґендерних досліджень. Ці зусилля спрямовані на усунення ґендерних стереотипів в освіті, заохочення дівчат до навчання в галузі STEAM (наука, технології, інженерія, мистецтво та математика) та забезпечення рівних можливостей для хлопців і дівчат.

2) Усунення насильства щодо жінок і дівчат, яке є повсюдним порушенням прав людини, що підриває їхнє здоров'я, гідність, безпеку та незалежність. Насильство щодо жінок і дівчат також створює значні перешкоди для досягнення ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Україна досягла значного прогресу у боротьбі з насильством щодо жінок і дівчат шляхом зміцнення правової та інституційної бази. Ратифікація Стамбульської конвенції у 2022 році стала важливою віхою в цьому процесі. Уряд також розширив послуги для постраждалих від ґЗН. Це включає створення кризових центрів, гарячих ліній і притулків, а також надання психологічної, правової та медичної підтримки постраждалим. Крім того, в Україні реалізовано програми навчання та підвищення кваліфікації співробітників/ць правоохоронних органів, соціальних працівників/ць і медичних працівників/ць, щоб покращити їх навички реагування на випадки ґЗН.

3) Забезпечення права на працю та прав на робочому місці є основоположним для досягнення ґендерної рівності та розширення економічних можливостей жінок. Це включає вирішення таких проблем, як ґендерна різниця в оплаті праці, професійна сегрегація, кар'єрне просування та створення робочих місць. Україна вжила низку заходів для розширення економічних можливостей жінок і усунення ґендерної нерівності на ринку праці. Національна стратегія зменшення ґендерного розриву в оплаті праці, розроблена у співпраці з ООН Жінки та МОП, спрямована на усунення

першопричин розриву в оплаті праці, включаючи горизонтальну та вертикальну ґендерну сегрегацію та нерівний розподіл роботи з догляду. Крім того, уряд заохочує розвиток жіночого підприємництва через гранти та навчальні програми. Ці ініціативи спрямовані на підтримку жінок у започаткуванні та розвитку свого бізнесу, тим самим збільшуючи їх економічну незалежність і внесок в економіку.

4) Ґендерно-орієнтований соціальний захист забезпечує жінкам і дівчатам доступ до основних послуг і підтримки, таких як охорона здоров'я та соціальне забезпечення. Це має вирішальне значення для усунення ґендерної нерівності та сприяння благополуччю жінок і дівчат, особливо з уразливих і маргіналізованих груп. Україна докладает зусиль для впровадження ґендерно-орієнтованої політики та програм соціального захисту. Це включає забезпечення загального охоплення медичним обслуговуванням та соціальну підтримку, яка враховує особливі потреби жінок і дівчат. Міністерство соціальної політики розробило методичні рекомендації щодо впровадження ґендерного підходу в програми соціального захисту, які гарантують, що ці програми спрямовані на вирішення унікальних проблем, з якими стикаються жінки та дівчата.

5) Порядок денний «Жінки, мир, безпека» (ЖМБ) має вирішальне значення для забезпечення участі жінок у процесах розбудови миру та постконфліктного відновлення. Він сприяє захисту жінок і дівчат у запобіганні та регулюванні конфліктів та їх залученню до процесу прийняття рішень на всіх рівнях. Україна активно просуває порядок денний ЖМБ, особливо в контексті війни, що триває. Національний план дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року було оновлено з урахуванням нових реалій, спричинених повномасштабною війною. Зокрема, цей План включає заходи з підтримки участі жінок у процесах миробудівництва та відновлення, а також надання допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК).

Серед інших важливих пріоритетів на 2020-2024 роки:

- політична участь та представництво;
- жіноче підприємництво;
- вирішення питань неоплачуваної роботи з догляду, а також поєднання професійного та сімейного життя, наприклад, оплачувана відпустка у зв'язку з народженням дитини для батьків, можливість батька брати відпустку для догляду за дитиною незалежно від права матері на таку відпустку, а також послуги з догляду за дітьми та іншими членами родини, які потребують догляду.

Забезпечення політичної участі та представництва жінок має важливе значення для досягнення ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Україна докладает зусиль для просування ґендерної рівності в політичних процесах та органах прийняття рішень. Це включає впровадження ґендерних квот для політичних партій, навчання та підтримку жінок-кандидаток.

Підтримка жіночого підприємництва має вирішальне значення для сприяння економічній незалежності та розширенню прав і можливостей жінок. Наразі в Україні реалізуються програми з надання фінансової підтримки, навчання та наставництва для жінок-підприємниць. Ці ініціативи спрямовані на збільшення кількості підприємств, якими володіють жінки, та їхнього внеску в економіку, в тому числі з точки зору розширення економічних можливостей жінок для відновлення після наслідків війни.

Вирішення проблеми неоплачуваної роботи з догляду має важливе значення для сприяння поєднанню професійного та сімейного життя та забезпечення рівних можливостей для жінок на ринку праці. В Україні здійснено законодавчі зміни щодо надання оплачуваної відпустки у зв'язку з

народженням дитини для батьків, а також вживаються кроки для розширення доступу до послуг догляду за дитиною. Ці заходи спрямовані на підтримку сімей і сприяння ґендерній рівності в обов'язках з догляду. Крім того, Україна спільно з UNFPA пропагує відповідальне батьківство (татівство) як інструмент трансформації культурних норм і забезпечення більш справедливого розподілу неоплачуваної роботи з догляду між жінками та чоловіками.

Ці пріоритети також сприяли подоланню ґендерної нерівності та покращенню доступу жінок і дівчат до послуг, самореалізації та прийняття рішень.

Щоб підтримати реалізацію цих пріоритетів, у 2020-2024 роках Україна продовжила розробку комплексної правової, політичної та інституційної бази для впровадження ґендерної інтеграції в усіх секторах. Одним із яскравих прикладів є ратифікація Стамбульської конвенції у червні 2022 року. Ратифікувавши конвенцію, Україна взяла на себе зобов'язання привести національне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, тим самим посилюючи правовий захист жінок і дівчат та забезпечуючи більш ефективне реагування на ґендерно-зумовлене насильство. Це зобов'язання підкріплюється змінами до національного законодавства, які посилюють правовий захист та надають кращу підтримку постраждалим від насильства.

На додаток до правових реформ, Україна досягла значних успіхів у розробці політик, які сприяють ґендерній рівності. Прийняття Стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та операційного плану дій на 2022-2024 роки підкреслює довгострокову прихильність уряду до ґендерної рівності. Ця Стратегія окреслює конкретні заходи, спрямовані на подолання ґендерної нерівності в різних сферах, зокрема в освіті, охороні здоров'я та на ринку праці. Наприклад, Стратегія включає ініціативи із сприяння жіночому підприємництву та покращення доступу до якісної освіти для дівчат і жінок.

В інституційному плані Україна зміцнила свій національний ґендерний механізм для підтримки реалізації політики ґендерної рівності. Створення ґендерних підрозділів у центральних органах виконавчої влади та призначення координаторів і уповноважених осіб з питань ґендерної рівності як на національному, так і на регіональному рівнях стало ключовим кроком. Ці інституційні зміни забезпечують систематичне врахування ґендерних аспектів у процесі прийняття рішень державними органами. Наприклад, роль Міністерства соціальної політики в координації ґендерної політики в різних сферах має вирішальне значення для забезпечення узгодженого підходу до впровадження ґендерних підходів. Створення консультативних рад та робочих груп додатково підтримує цю структуру, забезпечуючи платформи для залучення зацікавлених сторін та спільної розробки політики.

Крім того, Україна запровадила практичні інструменти для сприяння впровадженню ґендерного підходу до реалізації політики. Ґендерно-орієнтоване бюджетування (ҐОБ) є одним з таких інструментів, який був інституціоналізований для забезпечення того, щоб бюджетні асигнування були спрямовані на подолання ґендерної нерівності. Міністерство фінансів видало Методичні рекомендації щодо інтеграції ґендерних аспектів у бюджетний процес. Ці рекомендації допомагають державним органам розподіляти ресурси таким чином, щоб сприяти ґендерній рівності. Крім того, у 2022 році в усіх центральних органах виконавчої влади було проведено ґендерний аудит для оцінки ефективності ґендерної політики та визначення сфер, які потребують вдосконалення.

Завдяки цим правовим, політичним та інституційним досягненням Україна продемонструвала прихильність до ґендерної інтеграції в усіх сферах. Впроваджуючи ґендерну рівність у нормативно-правову базу, розробляючи комплексну політику та створюючи надійні інституційні механізми, Україна досягає значного прогресу у подоланні ґендерної нерівності та розширенні прав і

можливостей жінок і дівчат. Ці зусилля мають важливе значення для створення більш інклюзивного та справедливого суспільства, особливо в контексті поточних викликів, спричинених повномасштабною війною та її впливом на жінок, дівчат і вразливі верстви населення.

3. Протягом останніх п'яти років, які конкретні дії були вжиті для запобігання дискримінації та просування прав маргіналізованих груп жінок і дівчат?

За останні п'ять років Україна вжила значних заходів для запобігання дискримінації та захисту прав маргіналізованих груп жінок і дівчат. Ці дії особливо важливі з огляду війну, що триває, та її непропорційний вплив на вразливі групи населення.

За більшістю демографічних показників, показників, пов'язаних з бідністю, та показників, пов'язаних з доступом до послуг, дисбаланси в українському суспільстві пов'язані не стільки зі статтю як такою, скільки з поєднанням (інтерсекційністю) статі з іншими факторами, такими як вік, рівень доходів, місце проживання (село/місто), сексуальна орієнтація, наявність інвалідності, які ще більше поглиблюють ґендерну нерівність в Україні. Ця тенденція спостерігалася ще до початку повномасштабної війни і зберігається у 2022-2024 роках.

Протягом звітного періоду Україна зосередила увагу на таких групах, які є маргіналізованими або перебувають під загрозою маргіналізації:

- жінки та дівчата, які проживають у віддалених та сільських районах;
- жінки та дівчата з інвалідністю;
- жінки та дівчата, які живуть з ВІЛ/СНІДом;
- молоді жінки;
- літні жінки;
- жінки та дівчата-мігрантки;
- жінки та дівчата з числа біженців та внутрішньо переміщених осіб;
- жінки та дівчата в гуманітарній кризі – особливо жінки та дівчата, які проживають у безпосередній близькості до лінії фронту;
- жінки-ветеранки;
- члени сімей загиблих учасників бойових дій, військовополонених, зниклих безвісти учасників бойових дій;
- жінки та дівчата з деокупованих територій;
- жінки та дівчата, які повернулися з полону.

Україна стикається зі значними перешкодами, які впливають на реалізацію жінками рівних можливостей та прав – особливо жінками, які стикаються з множинними формами дискримінації. Такі труднощі пов'язані з такими факторами: погіршення економічного становища вразливих груп жінок через збройну агресію Росії проти України, різке збільшення кількості вразливих груп (ВПО, ті, хто повернувся з полону або депортації, люди з інвалідністю, сім'ї загиблих та ув'язнених), які потребують допомоги, обмежене фінансування з державного бюджету, що призвело до різкого скорочення кількості державних службовців/иць та працівників/ць, які надають допомогу, стереотипи, які досі зберігаються в суспільстві, недостатнє практичне застосування законодавства та брак відповідних знань.

Для просування прав маргіналізованих груп жінок і дівчат та груп, перед якими постають ризики маргіналізації, протягом 2020-2024 років було вжито таких заходів:

1) Ґендерно-орієнтовані політики та програми. Одним із найважливіших кроків, здійснених

Україною, є впровадження комплексної нормативно-правової бази та політики, спрямованих на захист прав маргіналізованих груп жінок і дівчат. З огляду на взаємозв'язок статі з іншими факторами, такими як вік, рівень доходу, місце проживання, сексуальна орієнтація та інвалідність, Україна надала пріоритет розробці ґендерно-орієнтованої політики та програм. Стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та операційний план дій, що до неї додається, наголошують на необхідності вирішення проблеми комплексної дискримінації, з якою стикаються маргіналізовані групи. Ця Стратегія включає заходи щодо покращення економічного становища вразливих груп жінок, підтримку ВПО та ініціативи, спрямовані на подолання стереотипів та просування ґендерної рівності.

2) Спеціальні заходи для маргіналізованих груп. Протягом 2020-2024 років основна увага осереджувалась на задоволенні потреб жінок і дівчат, які постраждали від війни. Війна, що триває в Україні, непропорційно сильно впливає на жінок і дівчат, особливо на тих, хто є внутрішньо переміщеними особами, проживає в районах бойових дій або повернувся з полону. Уряд запровадив низку заходів для підтримки цих груп. Наприклад, держава визначила пріоритет надання соціальних послуг і допомоги, забезпечивши клієнтоорієнтований підхід, який враховує найкращі інтереси отримувачів/ок послуг і передбачає дотримання принципу ґендерної рівності. Проведено навчальні програми для посадових осіб місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з метою підвищення їх спроможності щодо протидії дискримінації за ознакою статі, торгівлі людьми та домашнього насильства.

3) Просування прав ромських жінок і дівчат. Реалізація Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської меншини на період до 2020 року стала значним кроком на шляху до задоволення специфічних потреб ромських жінок і дівчат. Ця Стратегія і План заходів з її реалізації сприяла співпраці між державними органами влади та громадськими організаціями ромів, що призвело до збільшення видачі особистих документів, кращого охоплення соціальною допомогою та покращення доступу ромських дітей до освіти. Незважаючи на ці досягнення, заходи залишалися ґендерно-нейтральними, що потребувало подальших дій для конкретного задоволення освітніх потреб ромських дівчат і хлопців згідно з Державною програмою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

4) Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, ініційована першою леді України Оленою Зеленською, є наріжним каменем цих зусиль. Ця стратегія спрямована на створення інклюзивного середовища шляхом усунення бар'єрів, які перешкоджають повноцінній участі людей з інвалідністю та інших вразливих груп у житті суспільства. Плани реалізації стратегії на 2021-2023 роки включали конкретні заходи для забезпечення доступності в інфраструктурі, освіті, працевлаштуванні та державних послугах.

На підтримку цієї Стратегії було прийнято декілька нормативно-правових актів. Указ Президента України «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» та Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» є ключовими у просуванні доступності та інклюзії. Крім того, постановами Кабінету Міністрів України встановлено критерії та плани створення доступного середовища в громадських місцях та сферах послуг.

5) Довідник безбар'єрності та серія навчальних матеріалів з питань безбар'єрності. Довідник безбар'єрності, розроблений за ініціативи Олени Зеленської, є практичним інструментом для сприяння інклюзивній комунікації та обізнаності.¹ Цей посібник пропонує чіткі визначення та пояснення ключових таких ключових понять, як бар'єри, стереотипи, інклюзія, недискримінація та

¹ Довідник безбар'єрності. <https://bf.in.ua/>

гендерна рівність. Він містить мовні правила, які дозволяють уникнути упереджених або дискримінаційних термінів, а також словник із правильною термінологією. Ця ініціатива доповнюється освітньою серією «Безбар'ерна грамотність», яка інформує громадськість про важливість безбар'ерного середовища та спрямована на зміну ставлення суспільства до інклюзивності.²

6) Протидія торгівлі людьми та ґендерно-зумовленому насильству. Державна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 року та Національний план дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року відіграють важливу роль у протидії ґендерно-зумовленому насильству та торгівлі людьми. Ці документи передбачають навчання фахівців/чинь органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення ґендерної рівності з акцентом на вразливі групи населення. Клієнтоорієнтований підхід забезпечує адаптацію послуг до конкретних потреб постраждалих від ґендерно-зумовленого насильства та торгівлі людьми.

7) Дослідження інтерсекційності та вразливості. Щоб краще зрозуміти та задовольнити комплексні потреби різних вразливих груп, Україна провела низку досліджень впливу безпекових викликів на різні демографічні групи. Ці дослідження, підтримані різними міжнародними партнерами, вивчали досвід дівчат і хлопців, жінок і чоловіків, враховуючи такі фактори, як вік, місце проживання та соціальні характеристики. Результати цих досліджень стали основою для розробки цільових заходів у національних стратегіях і планах дій, що забезпечують задоволення унікальних потреб маргіналізованих груп, а також будуть використані при розробці Операційного плану на 2025-2027 роки для реалізації Стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року.

Також під час надання соціальних послуг та допомоги забезпечується клієнтоорієнтований підхід до отримувачів/ок з урахуванням їхніх найкращих інтересів та дотриманням принципу забезпечення ґендерної рівності.

4. Протягом останніх п'яти років, як поєднання різних криз вплинуло на виконання Пекінської декларації та Платформи дій у вашій країні, та яких заходів було вжито, щоб запобігти їхньому негативному впливу на прогрес для жінок і дівчат?

За останні п'ять років Україна зіткнулася з двома великими кризами: повномасштабною війною, спричиненою російською агресією, та пандемією COVID-19. Обидві кризи мали глибокий вплив на ґендерну рівність, впливаючи на жінок і дівчат у унікальний і значний спосіб. Україна вжила численних заходів для пом'якшення їхніх негативних наслідків та забезпечення прогресу на шляху до ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і дівчат.

Війна, яка розпочалася з агресії Росії у 2014 році та переросла у повномасштабну в лютому 2022 року, спричинила кризу у сфері надання соціальних послуг, руйнування об'єктів освіти, охорони здоров'я, енергетики та іншої критичної інфраструктури, переміщення великої кількості жінок та дівчат як всередині країни, так і за її межами, гуманітарну кризу, інформаційну війну, що негативно вплинула на психічне здоров'я жінок та дівчат. Війна посилила існуючі нерівності та бар'єри і створила нові виклики для ґендерної рівності та прав жінок. Однак вона також призвела до посилення ініціатив та усвідомлення необхідності залучення всіх, незалежно від статі, до реагування на кризу та подолання її наслідків.

² Дія.Освітній портал. Безбар'ерна грамотність. <https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-literacy>

Війна серйозно підірвала ринок праці в Україні. Навесні 2022 року рівень безробіття зріс до 30%. Хоча економіка поступово відновлюється, ґендерна нерівність зберігається. Жінки стикаються зі значними проблемами у доступі до підприємництва, працевлаштування, доходу та кар'єрного зростання. Очевидною є професійна ґендерна сегрегація, коли жінки часто займають низькооплачувані посади, а чоловіки домінують у галузях важкої ручної праці з підвищеним ризиком і низькою кваліфікацією, таких як гірничодобувна промисловість, виробництво та будівництво. Ґендерний дисбаланс в освітніх спеціалізаціях продовжує сприяти професійній сегрегації та концентрації жінок у низькооплачуваних секторах. Війна підкреслила необхідність ґендерно-чутливої освітньої політики для вирішення проблеми нестачі кваліфікованих працівників/ць у таких важливих галузях, як енергетика, сільське господарство та ІТ.

Урядом вжиті такі ґендерно-чутливі заходи для пом'якшення наслідків війни:

1) Ініціативи з розширення економічних можливостей жінок. Міністерство економіки впроваджує різні ініціативи, спрямовані на розширення економічних можливостей жінок, включаючи Стратегію скорочення ґендерного розриву в оплаті праці та урядові гранти для жінок-підприємниць. Ці зусилля спрямовані на подолання системних бар'єрів, підтримку жінок у сферах, де традиційно переважають чоловіки, та зменшення професійної сегрегації.

2) Освітня політика. Політика щодо ґендерної рівності в освіті спрямована на подолання ґендерних розбіжностей у сферах навчання. Уряд інвестує в ініціативи, спрямовані на заохочення молодих жінок до вибору професій, пов'язаних з промисловим виробництвом, а чоловіків – до кар'єри в сферах соціальної роботи, освіти та охорони здоров'я. Зменшення ґендерних стереотипів у підручниках та просування ґендерної рівності в освіті є ключовими компонентами цих зусиль.

3) Порядок денний щодо жінок, миру та безпеки. Прогрес у сфері ЖМБ включає збільшення кількості жінок у Збройних силах та правоохоронних органах. Оновлений Національний план дій на виконання Резолюції РБ ООН 1325, що відображає контекст повномасштабної війни, підкреслює важливість порядку денного з питань ЖМБ та підтримує участь жінок у процесах розбудови миру та відновлення.

4) Реагування на ҐЗН. Уряд та гуманітарні партнери впроваджують спеціальні програми для постраждалих від ҐЗН. Хоча охоплення є обмеженим, державні послуги поступово стають все більш якісними і доступними. План імплементації Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй із запобігання та протидії СНПК, затверджений у 2022 році, має на меті побудувати скоординовану, прозору та ефективну систему протидії сексуальному насильству.

Пандемія COVID-19 ускладнила зусилля України на шляху до ґендерної рівності. Пандемія посилила наявні ґендерні диспропорції та створила нові виклики, зокрема у сфері охорони здоров'я, економічних можливостей та освіти. Ця криза спричинила величезний тиск на сферу охорони здоров'я та соціальних послуг, непропорційно впливаючи на жінок, які становлять більшість у цих секторах. Жінки зіткнулися з підвищеними ризиками інфікування та вигорання, а також несли основний тягар неоплачуваних обов'язків з догляду за хворими вдома. Пандемія висвітлила потребу в надійній системі охорони здоров'я та кращій підтримці медичних працівників/ць. Також пандемія серйозно вплинула на економічні можливості жінок. Багато жінок втратили роботу або зіткнулися зі скороченням робочого часу, особливо в таких секторах, як роздрібна торгівля, готельно-ресторанний бізнес та сфера персональних послуг, які найбільше постраждали від локдаунів та обмежень. Нерівномірний розподіл роботи з догляду за дітьми між жінками та чоловіками погіршився, поглиблюючи економічну нерівність. Перехід на дистанційне навчання під час пандемії створив значні проблеми, особливо для дівчат у сільській місцевості та у малозабезпечених

домогосподарствах. Обмежений доступ до цифрових пристроїв та Інтернету перешкоджав їхній можливості брати участь в онлайн-навчанні. Зростання навантаження на дівчат, пов'язане з домашніми справами та обов'язками з догляду, ще більше вплинуло на їхню освіту.

Урядом було вжито такі заходи для пом'якшення впливу пандемії COVID-19 на жінок і дівчат:

1) Ініціативи з економічної підтримки. Уряд запровадив заходи економічної підтримки для пом'якшення наслідків пандемії. Вони включали програми фінансової допомоги постраждалим працівникам/цям, гранти для малого бізнесу та підтримку підприємців/иць. Особливих зусиль було докладено для забезпечення доступу жінок до цих заходів підтримки.

2) Підтримка медичних працівників/ць. Для підтримки медичних працівників/ць уряд надав додаткові ресурси, засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) та підтримку психічного здоров'я. Було докладено зусиль для того, щоб медичні працівники, особливо жінки, отримували необхідну підтримку для продовження своєї життєво важливої роботи.

3) Підтримка освіти. Уряд та міжнародні партнери працювали над тим, щоб забезпечити цифровими пристроями та доступом до Інтернету учнів та учениць, які цього потребують. Впроваджувалися спеціальні програми, спрямовані на підтримку освіти дівчат, щоб вони не відставали у навчанні. Також докладалися зусилля, щоб зменшити навантаження на дівчат, пов'язане з домашніми справами.

4) Заходи соціального захисту. Уряд розширив заходи соціального захисту для підтримки вразливих груп населення, зокрема жінок і дівчат. Це включало грошові виплати, продовольчу допомогу та доступ до медичних послуг. Були розроблені спеціальні програми для підтримки жінок, які постраждали від насильства, та тих, хто потребує послуг з охорони репродуктивного здоров'я.

5. Протягом наступних п'яти років, якими будуть основні пріоритети для прискорення прогресу для жінок і дівчат у вашій країні через законодавство, стратегії та/або програми?

На наступні п'ять років Україна визначила декілька пріоритетів для прискорення прогресу для жінок і дівчат через закони, політику та програми. Ці пріоритети ґрунтуються на уроках, винесених з минулих успіхів і невдач, і на них значною мірою впливає війна, що триває, та її наслідки для ґендерної рівності.

1) Подальший розвиток інституційного ґендерного механізму та інструментів забезпечення ґендерної рівності: розвиток інституційних ґендерних механізмів та інструментів має вирішальне значення для подолання ґендерного дисбалансу та покращення становища жінок і дівчат в Україні. Це передбачає посилення ролі та спроможності різних органів з питань ґендерної рівності та забезпечення їх належними інструментами для ефективного вирішення ґендерних питань. За останні п'ять років Україна досягла значного прогресу в цій сфері, зміцнивши такі ключові органи, як Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Велике значення відіграють також лідери/ки, що просувають ґендерну рівність в низці міністерств та відомств.

Урядова уповноважена з питань ґендерної політики разом з міжнародними партнерами та жіночими організаціями відіграє ключову роль у адвокації включення ґендерних аспектів до національних планів відновлення та інших стратегічних документів. Основна увага буде зосереджена на забезпеченні того, щоб ці механізми були надійними і здатними сприяти досягненню ґендерної рівності в усіх сферах, включаючи освіту, охорону здоров'я та зайнятість.

Інституційні рамки мають бути стійкими до викликів, пов'язаних із війною, що триває, і гарантувати, що ґендерна рівність залишається пріоритетом навіть у кризових ситуаціях.

2) Продовження підвищення кваліфікації державних службовців/иць та посадових осіб місцевого самоврядування: Для ефективного впровадження політики ґендерної рівності необхідно підвищувати спроможність розробників/ць політики на всіх рівнях. Це передбачає підвищення кваліфікації державних службовців/иць та посадових осіб місцевого самоврядування з питань ґендерної рівності та використання інструментів ґендерної рівності. Навчальні програми мають охоплювати ґендерний аналіз, ґендерне бюджетування, оцінку ґендерного впливу та інтеграцію ґендерних аспектів у процеси формування політики.

Міністерство соціальної політики, Національне агентство України з питань державної служби та інші органи за підтримки міжнародних організацій, таких як ООН Жінки, ЄС, UNFPA, двосторонніх партнерів та інших, проводять регулярні тренінги для державних службовців/иць. Ці програми спрямовані на підвищення обізнаності та розуміння ґендерних питань, що дає змогу розробляти та впроваджувати більш ефективну ґендерно-орієнтовану політику. У подальшому важливо розширювати ці навчальні програми, щоб вони охоплювали всі зацікавлені сторони та були адаптовані до специфічних викликів, пов'язаних із війною, що триває.

3) Включення ґендерних аспектів у програми післявоєнного відновлення на всіх рівнях. Повномасштабна війна в Україні зумовила необхідність комплексних зусиль з відновлення, які включають ґендерну перспективу. Інтеграція ґендерних підходів у програми відновлення має важливе значення для забезпечення того, щоб жінки та дівчата отримували рівну користь від зусиль з відновлення та могли бути рівною мірою долучені до них. Це передбачає проведення ґендерного аналізу планів відновлення, визначення конкретних потреб і вразливостей жінок і дівчат та забезпечення їх врахування в усіх аспектах відновлення: від розбудови інфраструктури до надання соціальних послуг.

Уряд України у взаємодії з міжнародними партнерами працює над національними планами та стратегіями відновлення, зокрема над Планом України (Ukraine Facility Plan), який включає ґендерно-чутливі положення в кількох ключових розділах. Наприклад, розділ про людський капітал містить ґендерний аналіз та пропонує конкретні кроки для розв'язання ґендерної проблематики. Розділи про бізнес-середовище та регіональний розвиток містять окремі згадки про питання ґендерної рівності. У найближчі роки основна увага буде зосереджена на тому, щоб усі розділи Плану були ґендерно чутливими, а ґендерна перспектива систематично інтегрувалася в усі зусилля з відновлення.

4) Обмін досвідом та координація між агенціями-лідерами. Для досягнення значного прогресу у сфері ґендерної рівності життєво важливо сприяти обміну досвідом та координації між установами-лідерами як на стратегічному, так і на практичному рівнях. Це включає сприяння діалогу та співпраці між державними органами, міжнародними організаціями та організаціями громадянського суспільства, які є лідерами у сфері ґендерної рівності.

Міністерство соціальної політики та Урядова уповноважена з питань ґендерної політики відіграли важливу роль у координації зусиль та налагодженні співпраці між зацікавленими сторонами. Регулярно проводяться стратегічні сесії, робочі групи та спільні ініціативи для обміну кращими практиками, вирішення проблем та розробки скоординованих заходів реагування на ґендерні питання. У майбутньому ці зусилля будуть інтенсифіковані, щоб забезпечити узгодженість дій усіх зацікавлених сторін та досягнення спільних цілей у просуванні ґендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок і дівчат.

5) Розширення представництва жінок на вищих державних посадах та забезпечення рівної участі у прийнятті рішень: Забезпечення рівного представництва жінок на керівних посадах має вирішальне значення для досягнення ґендерної рівності. За останні п'ять років Україна досягла значних успіхів у збільшенні кількості жінок на вищих державних посадах, зокрема посадах міністрів/ерок та їхніх заступників/ць, та сприянні їхній участі у процесах прийняття рішень. Однак виклики залишаються, особливо у подоланні ґендерних стереотипів та упереджень, які перешкоджають просуванню жінок.

Уряд реалізував низку ініціатив, спрямованих на вирішення цих проблем, зокрема ухвалення політики, спрямованої на просування жіночого лідерства та надання підтримки жінкам, які прагнуть обійняти керівні посади. У найближчі роки зусилля будуть зосереджені на посиленні цих ініціатив, наданні наставництва та підтримки жінкам-лідеркам, а також забезпеченні того, щоб голоси жінок були почуті в усіх сферах прийняття рішень.

6) Розширення економічних можливостей жінок. Розширення економічних можливостей жінок є ключовим пріоритетом, особливо в умовах війни, яка суттєво вплинула на зайнятість та економічну безпеку жінок. Уряд прагне усунути бар'єри на шляху економічної участі жінок, зокрема ґендерну дискримінацію при прийомі на роботу, професійну сегрегацію та ґендерний розрив в оплаті праці.

Було реалізовано низку заходів, спрямованих на підтримку розширення економічних можливостей жінок, включаючи програми професійної підготовки та перепідготовки, підтримку жінок-підприємниць та створення ґендерно-чутливих робочих місць. Яскравими прикладами є зусилля Міністерства економіки щодо забезпечення ґендерного балансу серед отримувачів грантів та просування жінок у сфері STEAM. У майбутньому ці ініціативи будуть розширені для надання більш комплексної підтримки жінкам, включаючи доступ до професій, де жінки представлені недостатньо, доступ до послуг з догляду за дітьми та гнучкого графіку роботи.

7) Сприяння ґендерним перетворенням в освіті. Сприяння ґендерній рівності в освіті має важливе значення для подолання ґендерних стереотипів і формування культури рівності та недискримінації. Уряд України доклав значних зусиль у цій сфері, зокрема, прийняв Стратегію впровадження ґендерної рівності в сфері освіти та продовжує інтеграцію ґендерних аспектів в освітні матеріали та навчальні програми.

За підтримки міжнародних партнерів реалізуються ініціативи, спрямовані на заохочення дівчат до здобуття освіти у сфері STEAM та зменшення ґендерних стереотипів у підручниках. Основна увага буде зосереджена на розширенні цих зусиль, забезпеченні того, щоб навчальні заклади на всіх рівнях сприяли ґендерній рівності та надавали рівні можливості для хлопців і дівчат.

8) Посилення системи запобігання та реагування на випадки ґЗН та СНПК. Ґендерно-зумовлене насильство залишається критичною проблемою в Україні, яка загострилася через повномасштабну війну. Уряд зробив значні кроки для вирішення проблеми ґЗН, зокрема ратифікував Стамбульську конвенцію та впроваджує політику і програми, спрямовані на запобігання насильству та підтримку постраждалих від нього.

Зусилля зі зміцнення нормативно-правової та інституційної бази для реагування на ґЗН включають навчання працівників/ць правоохоронних і судових органів, створення спеціалізованих служб для постраждалих від насильства та проведення інформаційно-просвітницьких кампаній. У майбутньому основна увага буде зосереджена на посиленні цих заходів, забезпеченні доступу постраждалих до комплексних служб підтримки та притягненні винних до відповідальності.

9) Підтримка психічного та фізичного здоров'я жінок і дівчат. Війна, що триває, має глибокий вплив на психічне та фізичне здоров'я жінок і дівчат в Україні. Задоволення цих потреб у сфері охорони

здоров'я є пріоритетним завданням, і зусилля зосереджені на наданні психологічної підтримки, медичних послуг та програм самодопомоги.

Уряд у співпраці з міжнародними організаціями впроваджує численні ініціативи для підтримки психічного здоров'я постраждалих від війни, включаючи навчання медичних працівників/ць і створення служб підтримки психічного здоров'я. Ці зусилля будуть розширені, щоб забезпечити всім жінкам і дівчатам доступ до догляду та підтримки, необхідних їм для подолання наслідків війни.

10) Надання соціальних послуг різним групам жінок та дівчат. Забезпечення доступу всіх жінок і дівчат, особливо з вразливих груп, до соціальних послуг має важливе значення для сприяння соціальній інтеграції та рівності. Уряд вживає заходів для надання цільової підтримки різним групам, зокрема ВПО, жінкам з інвалідністю та постраждалим від насильства.

Розроблено програми, спрямовані на надання соціальних послуг, адаптованих до конкретних потреб різних груп, з акцентом на забезпеченні доступності та ефективності цих послуг. У майбутньому ці заходи будуть посилені, щоб усі жінки та дівчата могли отримати доступ до підтримки, необхідної для повноцінного життя.

11) Просування порядку денного з питань жінок, миру та безпеки. Просування порядку денного ЖМБ має вирішальне значення для забезпечення активного залучення жінок до зусиль з розбудови миру та безпеки. Україна досягла значного прогресу в цій сфері: так, все більше жінок вступають до лав Збройних Сил та правоохоронних органів.

Заходи з підтримки жінок у секторі безпеки і оборони включають проведення ґендерно-чутливих тренінгів, покращення інфраструктурних умов та вирішення проблем дискримінації і домагань. У майбутньому основна увага буде зосереджена на розвитку цих досягнень і забезпеченні рівних можливостей для жінок робити свій внесок у зусилля з підтримання миру і безпеки на всіх рівнях.

12) Врахування ґендерних аспектів у процесі інтеграції до ЄС. У контексті євроінтеграційних процесів Україна прагне наблизити своє законодавство до європейського у сфері ґендерної рівності. Врахування ґендерної проблематики в процесі інтеграції до ЄС може слугувати важелем для підтримки ґендерної рівності в різних сферах державного управління. Україна планує скористатися технічною та експертною підтримкою і вивчити досвід інших країн, які нещодавно приєдналися до ЄС, особливо тих, що пережили збройні конфлікти в недавній історії, таких як Хорватія. Це включає в себе інтеграцію ґендерних аспектів в усі сфери управління та забезпечення того, щоб принципи ґендерної рівності були вбудовані в усі політики та програми, пов'язані з євроінтеграцією.

Таким чином протягом наступних п'яти років Україна зобов'язується прискорити прогрес для жінок і дівчат за допомогою комплексних і цілеспрямованих законів, політик і програм. Ці пріоритети ґрунтуються на минулих успіхах, поточних викликах і враховують уроки, винесені з попереднього досвіду. Зосереджуючись на розвитку інституційних механізмів, підвищенні кваліфікації розробників/ць політики, інтеграції ґендерних підходів у плани відновлення, розширенні економічних можливостей жінок та боротьбі з ґендерно-зумовленим насильством, Україна прагне створити більш рівне та інклюзивне суспільство для всіх. Наслідки війни, що триває, підкреслюють важливість цих зусиль, наголошуючи на потребі у стійкій та ґендерно-чутливій політиці, яка може адаптуватися до мінливих обставин і забезпечити подальший прогрес для жінок і дівчат, незважаючи на виклики.

Розділ третій: Прогрес у 12 найважливіших проблемних сферах

Інклюзивний розвиток, загальне процвітання та гідна праця

6. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для забезпечення ґендерної рівності у сфері праці (включаючи неформальну та нестандартну зайнятість, а також підприємництво)?

За останні п'ять років Україна вжила низку заходів для просування ґендерної рівності у сфері праці, включаючи неформальну та нестандартну зайнятість, а також підприємництво. Основні дії, вжиті Україною протягом 2020-2024 років для просування ґендерної рівності у сфері праці, включають:

- 1) державні стратегії та плани дій щодо усунення основних причин ґендерної нерівності на ринку праці;
- 2) керівні принципи щодо інтеграції ґендерних питань у колективні договори;
- 3) програми підтримки підприємництва для жінок.

1) У вересні 2023 року затверджено Національну стратегію зменшення ґендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та План заходів щодо її реалізації,³ розроблені Міністерством економіки спільно з ООН Жінки та МОП. Стратегія була створена в результаті серії консультацій із залученням багатьох зацікавлених сторін: уряду, роботодавців, профспілок, громадянського суспільства та експертів/ок з ґендерних питань – для усунення основних причин ґендерного розриву в оплаті праці, включаючи горизонтальну та вертикальну ґендерну сегрегацію, нерівний розподіл домашньої праці чоловіків і жінок, а також прогалини в законодавстві щодо рівної оплати за працю рівної цінності. Очікується, що Національна стратегія подолання ґендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року сприятиме усуненню основних причин ґендерного розриву в оплаті праці. Стратегія включає кампанії, спрямовані на хлопців, дівчат і вчителів, у поєднанні з профорієнтаційною роботою та заохоченням роботодавців до реалізації політики рівної оплати праці. Крім того, Мінекономіки працює над оновленням трудового законодавства, що забезпечить розширення можливостей жінок на ринку праці.

Стратегія спрямована на всіх працюючих жінок в Україні та пропонує конкретні заходи для секторів із суттєвими ґендерними розривами в оплаті праці та для жінок, зайнятих неформально або нестандартно. Конкретні бюджетні асигнування не деталізуються, але стратегія передбачає співпрацю з різними зацікавленими сторонами, включаючи органи влади, роботодавців та міжнародні організації, що передбачає спільну відповідальність за фінансування.

Також у грудні 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Стратегію впровадження ґендерної рівності в сфері освіти на період до 2030 року. Також було затверджено Операційний план її реалізації на 2022-2024 роки,⁴ який спрямований, зокрема, на подолання ґендерно-обумовленого вибору спеціальностей у професійно-технічних навчальних закладах та закладах вищої освіти, що є основною причиною горизонтальної ґендерної сегрегації на ринку праці та ґендерного розриву в оплаті праці.

³ Кабінет Міністрів України. Постанова про затвердження Національної стратегії зменшення ґендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та Плану заходів щодо її реалізації від 15 вересня 2023 року № 815-р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-%D1%80#Text>

⁴ Міністерство освіти і науки України. Стратегія впровадження ґендерної рівності в сфері освіти на період до 2030 року.

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/16/Strateh.vprovadzh.hendern.rivn.u.sferi.osvity.do.2030.roku.16.03.2023.pdf>

Оскільки Стратегія зменшення ґендерного розриву в оплаті праці була прийнята нещодавно, оцінка її впливу поки що неможлива. Крім того, через повномасштабну війну Держстат не має змоги проводити масштабні дослідження домогосподарств щодо визначення ґендерного розриву в оплаті праці. Таким чином, останні доступні дані стосуються 2021 року, коли ґендерний розрив в оплаті праці в Україні становив 18,6% проти 26% у 2015 році. Найбільший розрив був у таких сферах: культура, спорт, розваги, фінансова діяльність, поштові послуги та авіатранспорт, де жінки заробляли в середньому на 30% менше, ніж чоловіки. Мінімальний розрив спостерігається в освіті, водному транспорті та адміністративних послугах.⁵ Після 2021 року офіційні дані недоступні, але дослідження заробітної плати в ІТ за 2023 рік показало, що жінки заробляли в ІТ на 10-30% менше, ніж чоловіки. Різниця в оплаті праці зумовлена професійною сегрегацією, коли жінки більше зосереджені в сферах економічної діяльності з нижчим рівнем зарплат.⁶ Обмеження даних включають відсутність репрезентативних даних про сегрегацію та неформальну економіку, яка приховує реальну різницю в заробітній платі. Нарешті, опитування Центру Разумкова у 2023 році показало 33-відсоткову різницю в оплаті праці: жінки заробляли 10 312 грн. проти 15 377 грн. у чоловіків. Цей розрив негативно впливає на участь жінок у ринку праці, причому 50,4% жінок вказали низьку заробітну плату як значну перешкоду для виходу або повернення на ринок праці.⁷

Повномасштабна війна серйозно вплинула на ринок праці в Україні, різко знизивши рівень зайнятості як у приватному, так і в державному секторах з лютого 2022 року. Особливо постраждали малі і середні підприємства: станом на березень 2022 року 42% припинили, а 31% призупинили діяльність, що призвело до масштабних скорочень та втрати доходів працівниками/цями.⁸ Аналіз, проведений ООН Жінки та CARE, засвідчив значне зростання безробіття та скорочення доходів для багатьох сімей, причому найбільше постраждали внутрішньо переміщені особи. Ринок праці був обмеженим, що погіршувало становище переміщених осіб, особливо жінок. Рівень безробіття почав покращуватися з середини 2022 року, і до кінця 2023 року рівень знизився до 18,3%. Однак поточні дані про безробіття з розподілом за статтю недоступні.

Ключовим уроком, отриманим із реалізації Національної стратегії зменшення ґендерного розриву в оплаті праці, є важливість співпраці між багатьма зацікавленими сторонами. Залучення державних установ, роботодавців, профспілок, громадянського суспільства та експертів/ок з ґендерних питань було вирішальним для визначення ключових кроків для усунення основних причин ґендерного розриву в оплаті праці. Іншим уроком є необхідність постійного оновлення трудового законодавства для розширення можливостей жінок у сфері праці. Такий підхід гарантує, що політика залишається актуальною та ефективною для просування ґендерної рівності.

2) Для забезпечення єдиного підходу до визначення умов праці в колективних договорах Міністерство соціальної політики України видало наказ № 56 від 29 січня 2020 року, яким затверджено Методичні рекомендації щодо внесення до колективних договорів та угод положень, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у трудових відносинах. Ці Методичні рекомендації призначені для використання сторонами соціального діалогу при укладенні колективних договорів.⁹ Вони рекомендують включати питання забезпечення рівних

⁵ Державна служба статистики України «Середньомісячна заробітна плата за статтю та видами економічної діяльності за квартал», 2021. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/gdn/smzp_zs/smzp_zs_ek/smzp_zs_ek_21_ue.xlsx.

⁶ Сабадишина Ю. «Шукаючи роботу в ІТ, жінки зазначають у резюме на 10-30% нижчу зарплату, ніж чоловіки – Djinni analytics», DOU, 20 лютого 2023 р. <https://dou.ua/lenta/news/male- and-female-salaries-in-it/>.

⁷ Дзеркало тижня. «Як змінився ринок праці під час війни: сьогодення та перспективи». Жовтень 2023.

<https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/jak-zminivsja-rinok-pratsi-u-voiennij-chas-sohodennja-ta-perspektivi.html>

⁸ «В Україні припинили роботу 42% малих підприємств», Укрінформ, 15 березня 2022 р. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3429854-v-ukraini-pripinili-robotu-42-malih-pidpriemstv.html>.

⁹ Наказ Мінсоцполітики «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо внесення до колективних договорів та

прав та можливостей жінок і чоловіків та недискримінації в колективні договори окремим розділом «Рівність та недискримінація». Цей підхід спрямований на забезпечення фактичної рівності чоловіків і жінок на робочому місці та запобігання дискримінації за ознакою статі.

Цільовими групами цих рекомендацій є роботодавці, працівники/ці та профспілки, які беруть участь у процесах колективних переговорів. Хоча конкретні бюджетні видатки на виконання цих рекомендацій не деталізовано, відповідальність за фінансування, ймовірно, передбачає співпрацю між державними установами та сторонами, залученими до колективних договорів.

Уроки, винесені з впровадження цих рекомендацій, включають визнання того, що колективні договори можуть бути потужним інструментом для сприяння гендерній рівності, якщо вони включають чіткі положення, які мають юридичну силу. Однак їх ефективність залежить від належного впровадження та моніторингу. Крім того, підвищення обізнаності та розуміння цих рекомендацій серед усіх зацікавлених сторін має вирішальне значення для досягнення бажаних результатів. Вплив війни на зайнятість також підкреслює необхідність гнучких та адаптивних стратегій для забезпечення гендерної рівності навіть у часи кризи.

3) Міністерство економіки започаткувало низку програм грантової підтримки для стимулювання підприємництва та створення робочих місць, і багато з них спрямовані на жінок або вразливі групи.

У 2022 році Мінекономіки запустило програму малих грантів для підприємців/иць з метою відновлення економіки. Станом на травень 2023 року заявки на отримання грантів подали 8 900 жінок (це 46% від усіх заявників), а отримали гранти 1 840 підприємців (51% від усіх отримувачів).¹⁰

З квітня 2023 року для учасників/ць бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни та членів їх сімей запроваджено грантову програму для створення або розвитку бізнесу. Станом на квітень 2024 року, з початку дії програми, прийнято позитивні рішення щодо надання грантів 327 отримувачам/кам на суму 140 млн грн., що передбачає створення 688 нових робочих місць. 150 осіб (46%) отримувачів цих грантів – жінки.

У 2024 році Міністерство економіки запустило грантову програму «Створюй!». Вона передбачає гранти у розмірі 15 тис. дол. США в еквіваленті на підтримку малого та середнього бізнесу українських жінок у сфері виробництва та переробки. Загальний бюджет грантової програми становить 1 000 000 дол. США. Станом на 24 травня надійшла 161 заявка. Вони стосуються виробництва алюмінієвих деталей, подіумів та інших сценічних конструкцій, меблів, ефірних олій та одягу для вагітних тощо.¹¹

У першому кварталі 2024 року в Україні понад 43 тисячі жінок стали фізичними особами-підприємцями, що становить 59% від загальної кількості нових ФО-П. У 2023 році жінки становили 57% серед новозареєстрованих фізичних осіб-підприємців.

Уроки, отримані з цих ініціатив, підкреслюють значний вплив цільової фінансової підтримки на сприяння жіночому підприємництву та участі в економіці. Високий рівень заявок і успішності серед жінок свідчить про високий попит на такі програми та їхню ефективність у сприянні жіночому підприємництву. Створення нових робочих місць завдяки цим грантам підкреслює їх роль у відновленні економіки та створенні робочих місць. Однак важливо забезпечити постійну підтримку

угод положень, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у трудових відносинах» від 29.01.2020 № 56. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0056739-20#Текст>

¹⁰ Міністерство економіки України, «Тенденція до скорочення різниці в оплаті праці жінок і чоловіків в Україні має стати сталою та незворотною, – Юлія Свириденко», 12 травня 2023 р. <https://www.kmu.gov.ua/news/tendentsiia-do-skorochennia-rozryvu-v-oplati-pratsi-zhinok-ta-cholovikiv-v-ukraini-maie-statyi-stiikoju-ta-nezvorotnoiu-iuliia-svyrydenko>.

¹¹ Міністерство економіки України. Створюй! Програма грантів. <https://vlasnaspravagrant.com.ua/create/>

та розвиток потенціалу одержувачів/ок грантів, щоб підтримувати та розвивати свій бізнес. Крім того, адаптація грантових програм для вирішення унікальних проблем, з якими стикаються різні групи, такі як учасники/ці бойових дій та люди з інвалідністю, має вирішальне значення для інклюзивного економічного розвитку. Успіх цих програм також підкреслює необхідність постійного інвестування та підтримки жінок-підприємниць для підтримки темпів економічного зростання та гендерної рівності в бізнесі.

7. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для забезпечення визнання, зменшення обсягу та/або перерозподілу неоплачуваної доглядової і домашньої праці, сприяння поєднанню трудової діяльності та сімейних обов'язків і посилення прав працівників, які здійснюють оплачувану роботу з догляду?

Гендерний дисбаланс у поєднанні сімейних і професійних обов'язків є критичним фактором, який заважає жінкам виходити на ринок праці, будувати кар'єру та займати керівні посади в усіх галузях економіки. У 2020-2024 роках ключові заходи щодо визнання та перерозподілу неоплачуваної роботи з догляду включали:

- 1) Законодавчі зміни – розширення доступу чоловіків до відпустки після народження дитини та надання жінкам можливості самостійно приймати рішення про початок відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами,
- 2) Заходи для сприяння більш справедливому розподілу неоплачуваної роботи з догляду між жінками та чоловіками, передбачені в ключових національних стратегіях і програмах,
- 3) Просування відповідального батьківства (татівства).

1) Однією з нещодавніх законодавчих змін для забезпечення гендерної рівності є пакет поправок до законодавства, що розширюють право батька на відпустку по догляду за дитиною, прийнятий Верховною Радою України у квітні 2021 року.¹² Законом передбачається 14-денна відпустка для батька у перший місяць після народження дитини, а також запроваджуються рівні права для чоловіків і жінок на відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Раніше закон надавав такі права лише працюючим жінкам і не поширював їх на жінок-підприємниць та їхніх партнерів. Відтепер батько, який працює, має право на відпустку, яке не залежить від права на відпустку його дружини/партнерки.

Ще однією точковою зміною є закон, яким пропонується надати можливість працюючій жінці, за відсутності медичних протипоказань, та за її бажанням розпочинати відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами пізніше, ніж за 70 днів до очікуваної дати пологів та пропорційно збільшити післяпологову частину відпустки. При цьому загальна тривалість відпустки, передбачена законодавством, не змінюватиметься. Ця законодавча зміна була внесена в липні 2023 року.¹³ Такий підхід сприяє врахуванню позиції та інтересів жінок, вагітність яких протікає без ускладнень та які мають бажання продовжувати реалізувати своє право на працю та присвячувати свій час професійному розвитку до пологів.

Цільова аудиторія – працюючі батьки та матері, у тому числі жінки-підприємщиці та їхні партнери.

2) Питання перерозподілу неоплачуваної доглядової і домашньої праці, сприяння поєднанню трудової діяльності та сімейних обов'язків і посилення прав працівників, які здійснюють оплачувану

¹² Див. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей батьків і матерів на догляд за дитиною»: <https://portal.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/206881.html>.

¹³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3238-IX#Text>

роботу з догляду є ключовими складовими як Концепції комунікації у сфері гендерної рівності, так і Стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці. 27 січня 2023 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням затвердив План заходів щодо реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності. Стратегічна ціль 5 цієї Концепції спрямована на поєднання професійного та сімейного життя та формування відповідального материнства та батьківства.¹⁴ Ця стратегічна ціль реалізується у співпраці з міжнародними організаціями та громадськими організаціями.

Однією з трьох стратегічних цілей Національної стратегії зменшення гендерного розриву в оплаті праці є створення сприятливих умов для поєднання сімейних і професійних обов'язків. Ця ціль включає такі заходи, як заохочення роботодавців до впровадження політики, орієнтованої на сім'ю, розвиток інфраструктури дошкільної освіти та альтернативних форм догляду за дітьми, а також оптимізацію політики для підтримки поєднання професійних і сімейних обов'язків. Цільові показники включають кількість навчальних матеріалів для роботодавців, кількість роботодавців, охоплених навчальними заходами, і кількість роботодавців, які запровадили методи підтримки працівників у поєднанні між роботою та сімейним життям. Стратегія також передбачає проведення інформаційних кампаній для подолання стереотипів та зменшення гендерного розриву в оплаті праці. Реалізація стратегії має на меті не лише законодавчі зміни, а й фундаментальні зміни в суспільних настроях, підтримку рівності в оплаті праці та рівні можливості для поєднання роботи та сімейних обов'язків.

Цільовою аудиторією є всі працюючі жінки та чоловіки в Україні, з особливими заходами для батьків та опікунів.

3) Популяризація практик відповідального батьківства. Для розвитку навичок та звички відповідального батьківства у чоловіків Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) в Україні спільно з партнерами з громадянського суспільства та органами місцевої влади заснували Татохаби – простори/центри для батьків та чоловіків, які готуються до батьківства. Перші Татохаби були створені у 2020 році, а до 2023 року їх кількість зросла до 12. Три з них були передислоковані через повномасштабну війну з прифронтових районів. Ці центри забезпечують освітні компоненти та заходи для спільного проведення часу батьків і дітей, зокрема заняття з дитячої психології, партнерських стосунків, управління стресом, ненасильницького спілкування та подолання гендерних стереотипів. Понад 1 000 батьків і дітей у 12 містах України взяли участь у діяльності Татохабів з вересня 2023 року до травня 2024 року.¹⁵ Важливим завданням залишається посилення співпраці з місцевою владою для забезпечення фінансової та програмної сталості мережі Татохабів.

Оцінка впливу зусиль з перерозподілу функцій догляду в Україні свідчить про значний прогрес у залученні татів до догляду за дітьми. Згідно з опитуванням 2023 року про роль чоловіків у батьківстві під час повномасштабної війни, відбулося помітне зростання рівноправного розподілу батьківських обов'язків. У 2023 році 20% респондентів повідомили про рівний розподіл обов'язків у їхніх сім'ях, порівняно з лише 10% у 2020 році.¹⁶

Опитування свідчить про те, що участь батьків у догляді за дітьми до трьох років значно зросла. Частка батьків, які рівномірно ділять приготування їжі з матерями, зросла з 3% у 2020 році до 15% у 2023 році. Так само відсоток батьків, які купують своїх дітей, зріс з 11% до 37%, а тих, хто змінює підгузки, зріс з 8% до 31%. Крім того, зросла участь батьків у повсякденному догляді за дітьми

¹⁴ Постанова Кабінету Міністрів України про затвердження Плану заходів щодо реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності від 27 січня 2023 р. № 79-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-2023-%D1%80#Text>

¹⁵ UNFPA. Дайджест проекту «Трамплін до рівності». Квітень-червень 2024 р.

https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/newsletter_q223_ukr.pdf

¹⁶ Волосевич І., Максименко О. Роль чоловіків у вихованні дітей під час війни. Травень 2023.

https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ukr_rol_cholovikiv_u_batkivstvi_u_chas_povnomasshtabnoi_viyiny.pdf

різного віку, зокрема у догляді за дітьми під час хвороб, купівлі товарів для дітей, підвезенні їх до дитсадка та школи, навчанні, прогулянках, спілкуванні.

Незважаючи на збільшення часу, який батьки проводять з дітьми, їхня задоволеність цим часом знизилася. У 2023 році 63% батьків вважали, що вони приділяють недостатньо часу своїм дітям, порівняно з 45% у 2020 році. Більшість чоловіків назвали свою професійну зайнятість основною причиною недостатнього часу, проведеного з дітьми, і лише у 2% випадків причиною є ґендерні стереотипи, що на 18% менше порівняно із 2020 роком.¹⁷

Обізнаність і ставлення до батьківської відпустки також покращилися. До 2023 року 90% жінок і 80% чоловіків знали, що батьки мають право на відпустку для догляду за дітьми до трьох років. У 2023 році половина чоловіків висловила бажання взяти таку відпустку, порівняно з 20% у 2020 році. Крім того, лише 6% населення негативно ставилися до відпустки чоловіків для догляду за дітьми, порівняно з 18% у 2020 році.

Об'єктивні дані підтверджують суб'єктивні оцінки збільшення часу, проведеного з дітьми. Загалом батьки повідомили, що проводять на 42% більше часу зі своїми дітьми, а чоловіки – на 67% більше часу. Однак багато чоловіків відчували, що основна причина, чому вони проводять більше часу – тому що вони змушені більше перебувати вдома. Так, основними причинами збільшення часу, проведеного з дітьми, є недоступність дитячих садочків і шкіл для очного відвідування, втрата або часткова втрата роботи, а також поганий психологічний стан дітей через війну, що триває.¹⁸

Досвід України в цій сфері за останні п'ять років підкреслює важливість законодавчої підтримки, стратегічного планування та спеціальних програм для просування ґендерної рівності в обов'язках з догляду та сприяння більш збалансованому та інклюзивному підходу до батьківства.

8. За останні п'ять років, яких заходів було вжито вашою країною для зменшення ґендерного цифрового розриву?

Ґендерний цифровий розрив є суттєвою проблемою, яка впливає на здатність жінок мати доступ до цифрових технологій, використовувати їх і отримувати вигоду від них. Протягом останніх п'яти років Україна вжила низку заходів для усунення цього розриву, зосереджуючись на підвищенні цифрової грамотності, сприянні участі жінок у ІТ та підтримці жіночого підприємництва в цифровому просторі. Найяскравіші приклади включають:

- 1) розширення доступу до цифрових державних послуг;
- 2) розвиток цифрових навичок у жінок і дівчат;
- 3) підтримку жіночого підприємництва та кар'єри в цифровому просторі.

1) Основною метою розширення доступу до цифрових державних послуг в Україні є забезпечення рівного доступу до основних державних послуг для всіх громадян, включаючи жінок, чоловіків, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та людей похилого віку. Портал «Дія»¹⁹ та його мобільний додаток «Дія 2.0» займають центральне місце в цих зусиллях, пропонуючи понад 50 державних послуг онлайн. Це включає такі послуги, як реєстрація бізнесу, отримання дозволів та ліцензій, а також доступ до цифрових документів.

Доступ до цифрових державних послуг мав вирішальне значення для вразливих груп під час

¹⁷ Волосевич І., Максименко О. Роль чоловіків у вихованні дітей під час війни. Травень 2023.

https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ukr_rol_cholovikiv_u_batkivstvi_u_chas_povnomasshtabnoi_viyiny.pdf

¹⁸ Там само.

¹⁹ Портал Дія. <https://diia.gov.ua/>

повномасштабної війни в Україні. Слід зазначити, що стійкість електронних послуг дозволила внутрішньо переміщеним особам і біженцям отримати доступ до медичних, адміністративних і банківських послуг, а також особистих документів без фізичної присутності. Наприклад, ВПО могли подати заявку на отримання статусу переміщеної особи, змінити адресу реєстрації та подати заявку на державну підтримку онлайн. Ці цифрові рішення забезпечили безперервність доступу до основних послуг, значно полегшивши навантаження на вразливі групи населення під час кризи.

Цільова аудиторія включає широку громадськість з особливою увагою до вразливих груп, таких як внутрішньо переміщені особи, люди з інвалідністю та люди похилого віку. Хоча конкретні деталі щодо бюджетних видатків на цю діяльність не повідомляються, відомо, що фінансування надходитиме з державного бюджету та в рамках міжнародної співпраці.

Рівень користування державними електронними послугами в Україні зріс з 53% у 2020 році до 63% у 2022 році. Показники користування майже однакові серед жінок (63,8%) та чоловіків (63%), хоча існують значні відмінності між групами населення. Наприклад, цими послугами користуються 75,7% внутрішньо переміщених осіб порівняно з 49% людей з інвалідністю та 33,5% людей похилого віку.²⁰ На порталі «Дія» можна швидко зареєструвати бізнес, цією послугою скористалися 250 тисяч приватних підприємців і понад 2,5 тисячі компаній.²¹ Послуга «єМалятко» для батьків новонароджених спрощує доступ до дев'яти супутніх послуг, що приносить значну користь матерям і батькам.

2) Метою підвищення цифрових навичок серед жінок і дівчат є забезпечення того, щоб вони володіли необхідними навичками для повноцінної участі в цифровій економіці та мали реальний доступ до цифрових послуг. Це включає створення освітніх ресурсів, професійну орієнтацію та боротьбу з ґендерними стереотипами, які можуть стримувати жінок від розвитку цифрових навичок і кар'єри в ІТ.

Для поширення інформації про ґендерну рівність через цифрові канали Міністерство цифрової трансформації створило та розмістило на Єдиному державному цифровому освітньому веб-порталі Дія.Освіта два освітніх серіали: «Базові знання про ґендер»²² та «Особиста безпека підлітків».²³ Освітній серіал «Базові знання про ґендер» роз'яснює вплив ґендерних стереотипів на життя громадян, вибір професії, кар'єру й професійний розвиток. Освітній серіал «Особиста безпека підлітків» розкриває питання ґендерно-зумовленого насильства онлайн і оффлайн серед підлітків та молоді та протидії йому, зокрема шеймінг, булінг, зловживання на основі зображень, хейтспіч, кібербулінг, кіберсталкінг.

Цільовими групами є жінки та дівчата різних вікових груп, особливо підлітки.

Дослідження, проведені протягом 2021-2023 років, не показують значних відмінностей у цифрових навичках між молодими чоловіками та дівчатами. Однак серед осіб віком 40 років і старше 32% жінок повідомляють про відсутність цифрових навичок, необхідних для використання цифрових послуг, порівняно з 19% чоловіків. Крім того, результати дослідження 2024 року свідчать про те, що цифрові навички знаходяться на однаковому рівні серед чоловіків і жінок молодшої групи населення, водночас показники реєстрації в «Дії» та використання різних онлайн-сервісів є

²⁰Програма розвитку ООН та Міністерство цифрової трансформації України, *Думки та погляди населення України щодо публічних електронних послуг: Аналітичний звіт*, ПРООН, Київ, вересень 2022 р.

<https://www.undp.org/ukraine/publications/аналітичний-доповідь-думки-і-погляди-українського-населення-щодо-державних-електронних-сервісів>

²¹Комунікаційна команда Міністерства цифрової трансформації України «Перехід на цифрові технології як новий чорний для України», *Ukraine Now*. <https://ukraine.ua/stories/digitalization/>

²² <https://osvita.diia.gov.ua/courses/basic-knowledge-about-gender>

²³ <https://osvita.diia.gov.ua/courses/teenagers-personal-safety>

практично однаковими серед жінок і чоловіків.

3) Метою розширення прав і можливостей жінок у ІТ-кар'єрі та бізнесі є збільшення участі жінок у ІТ-секторі та підтримка жінок-підприємниць у цифровій економіці. Це передбачає цільові програми для подолання ґендерних стереотипів, надання професійної орієнтації та надання фінансової підтримки підприємствам, очолюваним жінками.

Цільова аудиторія – жінки та дівчата, зацікавлені в кар'єрі в ІТ, а також жінки-підприємці.

Станом на початок 2021-22 навчального року жінки становили 18,2% студенток та 18,9% випускниць ЗВО ІТ-сфери.²⁴ Незважаючи на незначні зміни в цих цифрах за останнє десятиліття, станом на 2023 рік жінки становлять 30,8% ІТ-працівниць і майже третину фізичних осіб-підприємниць в ІТ.²⁵ Щоб вирішити проблему недостатнього представництва жінок у ІТ, у березні 2023 року Міністерство цифрової трансформації запустило жіночий акселератор «Відважна», призначений для українок, які заснували мікро- чи малий бізнес або прагнули відкрити власну справу.²⁶ До березня 2024 року програму пройшли 5 000 українок, 137 з них взяли участь офлайн у центрах Дія.Бізнес у всій Україні. Шестеро переможниць отримали гранти 1,3 мільйона грн. на розвиток бізнесу. Крім того, з листопада 2023 року мережа Дія.Бізнес запровадила програму освітніх грантів «Старт», за якою 200 учасників/ць отримали гранти на розвиток бізнесу до 3 000 дол. США в еквіваленті.

Таким чином, дисбаланс у доступі до цифрових послуг не пов'язаний виключно зі статтю. Натомість стать перетинається з іншими факторами, такими як вік, рівень доходу та проживання в сільській місцевості або віддалених районах, які самі по собі мають ґендерні виміри (інтерсекційність). Щодо представництва обох статей у сферах, які підтримують і стимулюють цифрову трансформацію, існує чіткий розподіл між жінками та чоловіками як у робочій силі, так і на посадах, які приймають рішення. Уряд, особливо Міністерство цифрової трансформації, приділяє значну увагу підтримці ґендерної рівності та розвитку цифрових навичок серед населення України. Такі ініціативи, як створення освітніх серій і запуск жіночих акселераторів, підкреслюють важливість сприяння інклюзивному цифровому середовищу для всіх. В ІТ-секторі жінки залишаються недостатньо представленими як в освіті, так і в робочій силі, частково через стійкі ґендерні стереотипи. Такі зусилля, як цільова профорієнтація та програми фінансової підтримки, мають вирішальне значення для подолання цих перешкод. Тим не менш, дослідження показують, що необхідні додаткові заходи для забезпечення рівних можливостей у доступі до цифрових ресурсів і послуг для всіх категорій населення, особливо для чоловіків і жінок.

9. За останні п'ять років, як макроекономічна та фіскальна політика вплинула на реалізацію Пекінської декларації та Платформи дій у вашій країні, та які макроекономічні заходи впровадила ваша країна на підтримку економіки на засадах ґендерної рівності?

До повномасштабного вторгнення Росії макроекономічна та фіскальна політика України була здебільшого ґендерно нейтральною, їй бракувало конкретного фокусу на цілях і завданнях

²⁴ Державна служба статистики України, Вища та професійна (професійно-технічна) передвища освіта в Україні у 2021 р.: Таблиця 2.3. Підготовка фахівців з вищою освітою на початок 2021/22 навчального року з галузей знань за переліком 2015, 2021 років.

²⁵ Іванова К., Гогілашвілі Е. та Калініченко М. «Жінки в українських ІТ. Що змінилося за 10 років: керівні посади, зарплати, світові тренди», *Спека Медіа*, 14 лютого 2023 р. <https://speka.media/zinki-v-ukrayinskomu-it-shho-zminilosya-za-10-rokiv-kerivni-posadi-zarplati-svitovii-trend-pk0z59>.

²⁶ Дія.Бізнес. Жіночий бізнес-акселератор «Відважна». <https://business.diia.gov.ua/cases/iniyatiivi/final-zinocogo-biznes-akseleratora-vidvazna>.

Пекінської декларації та Платформи дій (ПДД). Хоча ця політика не створювала дискримінації, вона також не вирішувала та не усувала основні причини наявної ґендерної нерівності. Під час впровадження заходів жорсткої економії та фіскальної консолідації з 2020 до 2024 років, включаючи скорочення державних видатків і державного сектора, не було оцінки диференційованого впливу цих заходів на жінок і чоловіків, хлопців і дівчат.

Однак ситуація почала змінюватися з розробкою стратегії та програм повоєнного відновлення України. Ґендерні міркування почали інтегруватися в макроекономічну політику як ключовий аспект цих планів відновлення. У квітні 2022 року було створено Національну раду з відновлення України, яка організовувала планування відновлення через 24 тематичні робочі групи. Ґендерні підходи були включені в сім із 24 тематичних планів, що створювались цими робочими групами, за підтримки міжнародної адвокації та використання міжнародного досвіду. Хоча ці плани відновлення не були офіційно прийняті, вони були частково інтегровані в інші стратегічні документи та урядові заходи.

Влітку 2023 року Європейська комісія ініціювала план фінансування для України (План України або Ukraine Facility Plan), спрямований на підтримку відновлення України за фінансової допомоги у розмірі 50 мільярдів євро з 2024 до 2027 року. Станом на квітень 2024 року детальні ґендерні підходи були включені до розділу Плану, що стосується людського капіталу. У цьому розділі визначено ґендерні перешкоди для відновлення людського капіталу та описано кроки для їх подолання, запропоновано рішення для повнішого залучення жінок до процесу відновлення. Ґендерні питання також згадувалися у розділах про регіональний розвиток, підприємництво, агропродовольчий та енергетичний сектор, хоча й меншою мірою.

Дві конференції високого рівня, присвячені відбудові України, підкреслили зростаючу увагу до ґендерної рівності. Конференція в Лугано в липні 2022 року проголосила ґендерну рівність та інклюзію одним із семи принципів відновлення. Лондонська конференція в червні 2023 року продовжила цю тенденцію: ґендерні питання під час основних сесій конференції широко не обговорювалися, але було проведено захід на полях щодо ґендерного інтегрування, який, втім, мав обмежений вплив. Водночас, Берлінська конференція в червні 2024 року матиме окрему сесію про жіноче лідерство та ґендерний мейнстримінг у процесі відновлення та інтеграцію ґендерних аспектів у багато інших сесій. Зокрема, увага приділяється виявленню та пропонуванню рішень щодо подолання ґендерних бар'єрів у різних сферах відновлення: від сільського господарства до транспорту – з метою забезпечення внеску різних груп жінок і чоловіків у процеси післявоєнного відновлення та рівного доступу до переваг, що будуть створені під час процесів відновлення. Крім того, Берлінська конференція прагне до ґендерно-збалансованого представництва доповідачів/ок на всіх її тематичних панелях.

У вересні 2023 року для координації зусиль між центральними органами виконавчої влади, парламентарями, громадянським суспільством, бізнесом, партнерами з розвитку та міжнародними організаціями було створено Платформу забезпечення ґендерного мейнстримінгу та інклюзії у відновленні. Ця Платформа має на меті забезпечити включення принципів ґендерної рівності та інклюзії в процеси відновлення України.

У розділі про людський капітал Плану України зазначено, що підтримка відновлення та сприяння зростанню вимагатиме включення ґендерної рівності в ключові сфери реформ. Основні пріоритети включають сприяння збалансованому розподілу неоплачуваної роботи з догляду, підвищення доступності якісних послуг догляду за дітьми та літніми людьми та боротьбу з ґендерними стереотипами в професіях і бізнесі. Крім того, у Плані наголошується на запобіганні та боротьбі з дискримінацією та домаганнями, збільшенні участі жінок у сферах STEAM і секторах, де традиційно більше представлені чоловіки, а також усуненні ґендерного розриву в оплаті праці. Ці заходи

спрямовані на покращення якості життя, збільшення пропозиції робочої сили та сприяння поверненню українців і українок, які зараз перебувають за межами України.

Щоб збільшити участь жінок у ринку праці та пом'якшити соціальні та економічні наслідки війни, уряд має на меті доповнити ці ініціативи збалансованою демографічною та міграційною політикою, а також Стратегією зайнятості населення, адаптованою до потреб відновлення. Ці зусилля включатимуть сприяння зайнятості через підприємництво, створення сприятливих умов працевлаштування, спрощення доступу до ринку праці, програми перекваліфікації, розширення економічних можливостей жінок, забезпечення залучення до трудової діяльності осіб з інвалідністю та маломобільних груп. Програми та послуги соціального захисту будуть переглянуті для кращої адресності та ефективності. Розвиток соціальних послуг, особливо з надання допомоги, має сприяти поверненню жінок на ринок праці. Пріоритетними також будуть зусилля щодо покращення перспектив працевлаштування, житлових умов за допомогою програм доступного житла та подальшої цифровізації соціальних виплат.

Особливу увагу буде приділено підтримці жіночого бізнесу з акцентом на інтеграцію ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у бізнес-середовищі. Дослідження 2024 року показало, що жінки відкривають бізнес майже так само часто, як і чоловіки, але їхній бізнес, як правило, менший, і жінки майже втричі рідше реєструють свій бізнес як юридичну особу. Жінки-власниці бізнесу стикаються зі значною ґендерною дискримінацією, включаючи сумніви щодо їхньої кваліфікації та можливостей, приниження, сексистські жарти та недоречні коментарі. Про такий досвід повідомили 57% жінок в бізнесі загалом і 66% жінок у секторах, де більше представлені чоловіки. Ґендерні стереотипи та труднощі у поєднанні бізнесу та сімейних обов'язків є основними перешкодами, які заважають жінкам розпочинати бізнес, тоді як на чоловіків ці чинники впливають менше.

Інтеграція ґендерних аспектів у макроекономічну та фінансову політику України під час планування післявоєнного відновлення підкреслила важливість проактивного врахування ґендерних питань у розробці політики. Досвід показав, що ґендерно-нейтральна політика недостатня для усунення існуючих нерівностей і що цілеспрямовані зусилля є важливими для істотного прогресу. Створення спеціалізованих платформ і робочих груп сприяло врахуванню ґендерних міркувань, але неоднорідність результатів підкреслює необхідність послідовної адвокації та експертної підтримки. Крім того, створення конкретних ініціатив для підтримки жіночого підприємництва та участі в секторах, де традиційно більше представлені чоловіки, продемонструвало, що подолання ґендерних стереотипів і надання фінансової підтримки можуть значно підвищити економічну участь жінок. Очевидними є необхідність постійного моніторингу та адаптації політики для включення ґендерних аспектів у всіх секторах та потреба в міцній міжнародній співпраці для підтримки цих зусиль.

Також дивіться детальну інформацію про діяльність з ґендерного бюджетування у питанні 34 нижче.

Ліквідація бідності, соціальний захист та соціальні послуги

10. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для скорочення/ліквідації бідності серед жінок і дівчат?

Останні офіційні дані про рівень бідності в Україні доступні за 2021 рік. Станом на 2021 рік рівень бідності серед жінок в Україні становив 10,8% порівняно з 7,9% серед чоловіків. Найбільша частка бідного населення (витрати якого нижчі від фактичного прожиткового мінімуму) проживала в малих

містах (32,4% від усього населення нижче рівня бідності) та сільській місцевості (31,5%), тоді як у великих містах частка населення за межею бідності була значно нижчою (20,8%).²⁷

Бідність в Україні не була явно фемінізованою та мала співмірні показники серед чоловіків і жінок. Однак жінки частіше відчувають багатовимірну бідність. Домогосподарства, очолювані жінками, особливо ті, що мають дітей, і жінки похилого віку піддаються більшому ризику бідності через нижчі доходи протягом життя та менші пенсії. Особливо вразливими є сільські жінки, які стикаються із грошовою бідністю, численними деприваціями (позбавленнями) та соціальною ізоляцією. У 2021 році соціальні виплати отримували лише 36% тих, хто перебуває за межею бідності.²⁸

Повномасштабна війна суттєво підірвала прогрес України у викоріненні бідності, унеможлививши збір достовірних даних про рівень бідності у 2022-2023 роках. За даними Світового банку, рівень бідності в Україні зріс з 5,5% у 2021 році до 24,2% у 2022 році, штовхнувши додатково 7,1 мільйона людей за межу бідності, особливо в сільській місцевості.²⁹ Третя швидка оцінка шкоди та потреб (RDNA3), проведена у листопаді-грудні 2023 року, вказує на те, що бідність і відсутність продовольчої безпеки загострилися. За даними щомісячного телефонного опитування Світового банку у квітні 2023 року, 9% домогосподарств повідомили про те, що в листопаді 2023 року їм не вистачало їжі протягом попередніх 30 днів. Наслідки війни є нерівномірними: найбільше їх відчувають жінки, люди з інвалідністю, діти та молодь, переселенці, люди похилого віку.³⁰ Війна спричинила значну втрату робочих місць і доходів у приватному секторі, втрату купівельної спроможності та активів серед українців, особливо найбільш уразливих верств населення. Розрахунковий валовий внутрішній продукт (ВВП) на 2023 рік становить 74% від ВВП 2021 року в реальному вираженні.

Враховуючи погіршення ситуації з бідністю через повномасштабну війну, Уряд розширив програми соціальної допомоги, особливо охопивши вразливі верстви населення.

Станом на весну 2022 року багато українців розраховували виключно на соціальну підтримку, зокрема пенсії, допомоги на дітей та допомогу по інвалідності. Особливо це стосувалося домогосподарств, очолюваних жінками, сімей з людьми з інвалідністю та сімей з людьми похилого віку. Особливо залежними від цієї підтримки були жінки, які становили 72% одержувачів соціальних виплат, а також більшість людей похилого віку та опікунів.³¹ Протягом 2022-2024 років гуманітарні організації також надавали значну допомогу, в тому числі фінансову (грошову та ваучерну або багатоцільову грошову допомогу).

У березні 2022 року Уряд України запустив дві ключові ініціативи щодо покращення фінансового забезпечення населення. Перша ініціатива передбачала одноразову виплату 6 500 гривень (приблизно 220 дол. США на той час) фізичним особам-підприємцям та найманим працівникам, які втратили доходи через війну. Для отримання права на участь необхідно було зареєструватися як платник єдиного соціального внеску в одному з 14 зазначених регіонів. Цю допомогу у 2022 році отримали близько 5 мільйонів людей.

²⁷ Державна служба статистики України та ООН Жінки, *Індикатори для моніторингу гендерної рівності в Україні: моніторинговий звіт 2021*, ООН Жінки, Київ, 2022. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/2021_Indukator-Monitor.pdf

²⁸ Там само.

²⁹ Beaumont, P., "Pawn shops and bread lines: Poverty grips Ukraine and war drags on," *The Guardian*, 30 April 2023. <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/30/ukraine-war-poverty-irpin-pawn-shops-bread-queues>

³⁰ У країна. Третя швидка оцінка шкоди та потреб (RDNA3). Грудень 2023. <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>

³¹ ООН Жінки та CARE, *Швидкий гендерний аналіз ситуації в Україні*, ООН Жінки, Київ, 4 травня 2022 р. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/rapid-gender-analysis-of-ukraine>

Друга ініціатива передбачала щомісячну соціальну допомогу вимушено переміщеним особам у 14 регіонах (згодом скорочено до 11). Найбільше одержувачів становили жінки та діти, дорослі отримували 2 тис. грн, а діти та особи з інвалідністю – 3 тис. грн. Для отримання права на участь потрібна довідка про реєстрацію внутрішньо переміщеної особи. Майже всі 4,9 мільйона офіційно зареєстрованих ВПО отримували цю підтримку з березня 2022 року до березня 2024 року. З 1 квітня 2024 року ця допомога була обмежена: тепер вона виплачується лише ВПО, які не можуть працювати, доглядають за дітьми, тяжко хворими, людьми з інвалідністю, не мають доходу чи мають низький дохід, але 181 тис. осіб продовжують отримувати цю допомогу.³²

Незважаючи на складну економічну ситуацію та війну, що триває, громадяни продовжують отримувати соціальні виплати (пенсії, соціальні допомоги тощо) в повному обсязі. Більшість одержувачів пенсії за віком – жінки. За останні п'ять років середня пенсія зросла вдвічі з 2 645,66 грн. на 1 січня 2019 року до 5 385,25 грн на 1 січня 2024 року. Це зростання випередило як зростання зарплати, так і інфляцію. Частка пенсіонерів, які отримують понад 4 тис. грн (еквівалент 100 дол. США станом на травень 2024 року), зросла майже втричі – з 16,6% до 48,3%, а тих, хто отримує пенсію на рівні прожиткового мінімуму або нижче, зменшилася більш ніж у шість разів – з 16,5% до 2,6%. Це допомогло призупинити тривале падіння рівня пенсійного забезпечення та навіть покращити цей показник, незважаючи на війну.

Згідно з Оцінкою гуманітарних потреб 2024 року, через повномасштабне вторгнення станом на січень 2024 року приблизно 14,6 мільйона людей потребували гуманітарної допомоги та захисту. З них 56% — жінки та дівчата, а 15% — люди з інвалідністю, більшість з яких жінки. Жінки складають 58% переміщених осіб і 60% осіб віком 65 років і старше.³³ Жінки частіше за чоловіків мають ризик безробіття і залежать від гуманітарної допомоги. Ця тенденція спостерігається серед усіх вікових груп. Відсутність можливостей працевлаштування, особливо в сільській місцевості, суттєво звужує можливість жінок задовольняти свої основні потреби. Домогосподарства, які очолюють жінки, частіше стикаються з перешкодами в доступі до гуманітарної допомоги та повідомляють про більшу потребу в інформації, ніж домогосподарства, які очолюють чоловіки, особливо щодо реєстрації допомоги (24% та 18% відповідно).³⁴

Домогосподарства, очолювані жінками, повідомляють про нижчий середньомісячний дохід (9 872 грн.) порівняно з тими, які очолюють чоловіки (12 819 грн.), і більш залежні від менш стабільних джерел доходу (58% проти 45%). Близько 23% домогосподарств, очолюваних жінками, повідомляють про надзвичайні потреби в засобах до існування, порівняно з 14% домогосподарств, які очолюють чоловіки. Жінки-голови домогосподарств також частіше залишаються самотніми, розлученими або овдовілими, що ще більше впливає на дохід їхнього домогосподарства та час, доступний для догляду за сім'єю.³⁵

Дивіться також відповідь на запитання 11 щодо доступу жінок і дівчат до послуг соціального захисту.

11. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для покращення доступу жінок і дівчат до послуг соціального захисту?

³² NV.ua. Виплата ВПО у 2024: хто з переселенців у квітні отримає допомогу одразу за два місяці. 19 квітня 2024 р. <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/viplati-vpo-2024-hto-u-kvitni-otrimaye-dopomogu-odrazu-za-dva-misyaci-novini-ukrajini-50411393.html>

³³ УКГВ ООН. Україна: Резюме Плану гуманітарних потреб і реагування (січень 2024 р.). <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2024/01/Ukraine-HNRP-2024-Humanitarian-Needs-and-Response-Plan-EN-20240110.pdf>

³⁴ Там само.

³⁵ REACH. 2022 MSNA Gender Focus Snapshot, лютий 2023 р.

Забезпечення рівного доступу до послуг соціального захисту для всіх категорій населення є важливим пріоритетом для уряду. Для цього у 2023 році була створена Єдина інформаційна система соціальної сфери. Її мета – автоматизувати соціальні процеси, підвищити прозорість, оцифрувати ринок соціальної підтримки та покращити доступність для тих, хто її потребує, зокрема жінок і дівчат. Ця система також вдосконалює Єдину інформаційну базу даних внутрішньо переміщених осіб, сприяючи визнанню статусу ВПО та реалізації права на різні види соціальної підтримки жінок і дівчат.³⁶

Протягом звітного періоду запроваджено нові види державної підтримки сімей з дітьми:

- допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях;
- допомога на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку, у зв'язку із встановленням карантину та запровадженням посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19;
- одноразова грошова допомога на дітей з багатодітних малозабезпечених сімей для підготовки до навчального року;
- допомога на здобуття економічної самостійності малозабезпеченої сім'ї;
- запроваджено уніфікований адресний підхід для надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та допомоги на дітей одиноким матерям (батькам).

Крім того, збільшено соціальні гарантії:

- для дітей, хворих на тяжкі захворювання, з одного прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, до двох розмірів прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку;
- для дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, з 50 до 100 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Крім того запроваджено гарантований розмір такої допомоги на рівні 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку;
- для дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, - з 2 розмірів прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку до 2,5 розмірі прожиткового мінімуму, та на дітей з інвалідністю – до 3,5 розміру відповідного прожиткового мінімуму;
- для студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти:
- з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлено розмір соціальної стипендії на рівні 150 відсотків прожиткового мінімуму, а для таких дітей, яким призначено соціальну стипендію Верховної Ради України – такий розмір підвищується ще на 50 відсотків (розмір стипендії до підвищення становив 750 грн для студентів закладів фахової передвищої освіти та 900 грн для студентів закладів вищої освіти);
- з числа осіб з малозабезпечених сімей розмір соціальної стипендії підвищено до 1 335 грн та 1 770 грн (до підвищення розмір становив 750 грн та 900 грн).

Підвищено розмір надбавки на догляд:

- особам з інвалідністю з дитинства, віднесеним до підгрупи А І групи, – із 150 до 200 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- за дитиною з інвалідністю підгрупи А – зі 150% до 200 % прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку.

³⁶ Мінсоцполітики. Цифровий розвиток Єдиної інформаційної системи соціальної сфери: які зміни ухвалив Уряд. 31 жовтня 2023 р. <https://www.msp.gov.ua/news/23150.html>

Врегульовано механізм подання документів для призначення допомоги при народженні дитини громадянам, у яких під час тимчасового перебування за межами України у період дії воєнного стану народилась дитина і вони продовжують перебувати за кордоном.

Реалізовано можливість звернення через засоби Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) за призначенням таких видів допомоги:

- допомоги на дітей одиноким матерям;
- допомоги при усиновленні дитини;
- допомоги на дітей, хворих на тяжкі захворювання;
- державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.

Запроваджено механізм спрощеного порядку розгляду та надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг ветеранам війни та членам їх сімей під час дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення чи скасування (Постанова № 1395 від 27 грудня 2023 року). Це дозволяє подавати одну заявку з мінімальним набором даних. Інші відомості отримуються шляхом інформаційної взаємодії відомчих систем і систем надавачів житлово-комунальних послуг.

Прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1351, якою визначено процес доступу посадових осіб органів соціального захисту населення до структурних підсистем Єдиного соціального реєстру (ЄСР) як складової Єдиної інформаційної системи соціальної сфери та врегульовано питання подальшого доопрацювання ЄСР, зокрема, в частині генерування отримувачами/ками житлових субсидій та пільговиками документів, що підтверджують їхній статус, засобами Порталу Дія, мобільного додатка Порталу Дія та веб-порталу електронних послуг Пенсійного фонду України, його мобільного додатка.

Уроки за звітний період полягають в тому, що впровадження цифрових платформ, таких як Єдина інформаційна система соціальної сфери та Портал «Дія», показує критичну важливість використання технологій для підвищення прозорості та доступності послуг соціального захисту. Цей підхід виявився особливо ефективним для охоплення вразливих верств населення. Потреба в постійному моніторингу та гнучкості програм соціальної допомоги стала очевидною, особливо в адаптації до криз, таких як пандемія COVID-19 і війна, що триває. Спрощені процедури подачі заявок і покращена інтеграція даних при наданні соціальних послуг значно зменшили перешкоди для доступу, особливо для маргіналізованих груп. Крім того, досвід України підкреслює необхідність всеосяжного та інклюзивного планування політики, спрямованого на конкретні потреби різних демографічних груп, що має важливе значення для створення справедливих та ефективних систем соціального захисту. Ці висновки мають стати орієнтиром для майбутніх зусиль, спрямованих на те, щоб заходи соціального захисту були стійкими, гнучкими та інклюзивними.

12. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для покращення результатів у сфері охорони здоров'я для жінок і дівчат у вашій країні?

За останні п'ять років Україна досягла значних успіхів у покращенні показників здоров'я жінок і дівчат завдяки низці заходів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до медичних послуг і задоволення конкретних потреб у сфері охорони здоров'я. Найважливішим досягненням стала реалізація Програми медичних гарантій, яка забезпечує всім громадянам, незалежно від статі, раси, етнічного походження та інших ознак, право на отримання необхідних медичних послуг. Ця Програма стартувала у квітні 2020 року. Вона спрямована на досягнення загального охоплення медичним обслуговуванням, забезпечення безкоштовного доступу до послуг через лікарів первинної ланки, які можуть видавати електронні направлення на консультації спеціалістів та

лікування за потреби.³⁷ Ця система гарантує, що пацієнти, включно з жінками та дівчатами, можуть обрати медичний заклад, який їм подобається, не вимагаючи направлення на невідкладну допомогу чи консультації певних спеціалістів.

Протягом 2020-2024 років було зроблено декілька важливих кроків для підвищення доступності та інклюзивності медичних послуг для жінок і дівчат, особливо тих, хто має інвалідність:

1) Огляд медичного обладнання: було проведено комплексний огляд обладнання в закладах охорони здоров'я для забезпечення доступності медичних послуг, особливо у сфері охорони сексуального та репродуктивного здоров'я. Затверджено новий перелік обладнання, яким передбачено обов'язкове включення гінекологічних крісел, адаптованих для жінок з інвалідністю, до закладів охорони здоров'я, що надають акушерсько-гінекологічну допомогу. Заклади охорони здоров'я в регіонах були поінформовані про необхідність додаткового укомплектування для виконання цих нових вимог.

2) Оновлені специфікації медичних послуг. Переглянуто специфікації та умови закупівлі медичних послуг за Програмою медичних гарантій на 2023 та 2024 роки. Ці зміни включали вимоги до закладів охорони здоров'я щодо забезпечення наявності медичних меблів та обладнання для маломобільних груп населення, таким чином забезпечуючи дівчатам і жінкам з інвалідністю доступ до послуг сексуального та репродуктивного здоров'я.

3) Безбар'єрна та інклюзивна медична допомога. Принципи безбар'єрної та інклюзивної медичної допомоги, включно з методами та інструментами телемедицини, були запроваджені в закладах охорони здоров'я під час укладення договорів з Національною службою здоров'я України (НСЗУ). Ця ініціатива спрямована на підвищення доступності медичних послуг для всіх груп населення, включно з жінками та дівчатами з інвалідністю.

4) Недискримінаційна політика у закладах вищої освіти. Заклади вищої освіти, що перебувають у підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я, затвердили політику щодо запобігання дискримінації. Були створені та працюють комісії із забезпечення гендерної рівності та протидії дискримінації та сексуальним домаганням. Ці положення внесено до нових редакцій статутів відомчих закладів вищої освіти для формування інклюзивного освітнього середовища.

5) Гінекологічні крісла для жінок з інвалідністю. Для забезпечення доступності гінекологічних послуг для жінок і дівчат з інвалідністю Міністерство охорони здоров'я видало наказ від 16 травня 2023 року (№ 904), яким зобов'язало облаштувати заклади охорони здоров'я гінекологічними кріслами для осіб з інвалідністю. Ця вимога була включена до технічного завдання на закупівлю медичних послуг за Програмою медичних гарантій. МОЗ та НСЗУ переглянули технічні умови, визначивши додаткові вимоги до переліку обладнання для пакетів «Медична допомога при пологах» та «Ведення вагітності в лабораторних умовах».

6) Доступність для маломобільних груп населення. Постановами Кабінету Міністрів України (від 24 листопада 2023 р. № 1245 та від 27 грудня 2023 р. № 1393) внесено зміни до умов ліцензування медичної практики та банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини. Ці зміни вимагають від суб'єктів господарювання декларувати інформацію про наявні умови вільного доступу маломобільних груп населення для отримання ліцензій.

7) Проєкт HEAL Україна: наказом МОЗ від 16 травня 2023 року (№ 911) затверджено Операційний посібник проєкту «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя» (HEAL Україна).

³⁷ Національна служба здоров'я України. Перша в Україні Програма медичних гарантій стартувала в повному обсязі. 1 квітня 2020 р. <https://www.kmu.gov.ua/news/persha-v-ukrayini-programa-medichnih-garantij-startovala-u-povnomu-obsvyazi-nszu>

Посібник передбачає, що інфраструктурні проекти повинні забезпечувати безперешкодний доступ для людей з інвалідністю та інших груп з обмеженою мобільністю. Він також передбачає реалізацію заходів, визначених Планом дій на 2023-2024 роки щодо створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року.³⁸

Цільова аудиторія цих ініціатив включає широке населення, яке потребує інклюзивних послуг охорони здоров'я, з особливою увагою до жінок і дівчат з інвалідністю, а також постачальників медичних послуг.

Протягом 2020-2024 років було проведено декілька інформаційних кампаній у сфері охорони здоров'я, які включали гендерні аспекти для підвищення обізнаності та сприяння рівності. Ці кампанії були націлені на різні групи, включаючи жінок, чоловіків, батьків і медичних працівників, і використовували різні канали комунікації для забезпечення широкого охоплення.

- Різні соціальні ролі жінок і чоловіків висвітлювалися та поширювалися через мас-медіа з метою підвищення розуміння суспільством завдань державної політики щодо рівних прав та можливостей. Ця ініціатива також спрацювала на формування позитивного іміджу жінок-лідерок, вільного від стереотипів. Підготовлено та оприлюднено на Інтернет-ресурсах Центру громадського здоров'я МОЗ шість тематичних матеріалів з охопленням аудиторії 38,5 тис. осіб.
- Усвідомлення необхідності участі обох батьків у плануванні вагітності, пологів та відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами пропагувалося через різні канали комунікації. Ця кампанія мала на меті висвітлити рівність прав жінок і чоловіків у поєднанні професійного та сімейного життя. Опубліковано 12 тематичних матеріалів, організовано три вебінари та один офлайн-захід, загальна аудиторія яких склала 109 290 осіб.
- Пропагувалися переваги здорового способу життя, зокрема у вигляді соціальної реклами в навчальних закладах, щоб заохотити різні групи жінок і чоловіків дбати про власне здоров'я. Розроблено вісімнадцять тематичних матеріалів, проведено дев'ять вебінарів, навчальний онлайн-курс «Психічне здоров'я та постковідний синдром. Психологічна та духовна підтримка під час війни». Загальне охоплення аудиторії цієї ініціативи склало 134 976 осіб.
- Через заклади охорони здоров'я та освіти поширювалась інформація про захворювання, характерні для кожної статі та вікової групи. Ця кампанія мала на меті забезпечити, щоб різні групи жінок і чоловіків подбали про власне здоров'я. Опубліковано 20 тематичних матеріалів, організовано три тематичні заходи, створено та розповсюджено відео «Почуй своє серце», загальна аудиторія якого склала 441 286 осіб.
- Розповсюджувалась інформація про сімейних та профільних лікарів, а також про заклади охорони здоров'я, які надають різні види медичної допомоги, щоб забезпечити належне оздоровлення різних категорій жінок і чоловіків. Опубліковано 11 тематичних матеріалів, організовано один тематичний захід із загальним охопленням аудиторії 83 202 особи.
- Через заклади охорони здоров'я пропагувалися переваги проходження профілактичних медичних оглядів, заохочуючи різні групи жінок і чоловіків до визнання важливості свого здоров'я. Опубліковано 9 тематичних матеріалів, проведено 4 тематичні заходи, загальна аудиторія яких склала 97 223 особи.
- Через заклади охорони здоров'я та освіти поширювалась інформація про репродуктивне здоров'я та планування сім'ї з метою зниження рівня материнської смертності,

³⁸ Інформація МОЗ України підготовлена до Національного огляду Пекін+30.

народжуваності серед дівчат-підлітків, кількості абортів та поширення інфекцій, що передаються статевим шляхом серед підлітків. Опубліковано 9 тематичних матеріалів, організовано 3 тематичні заходи, загальна аудиторія яких склала 60 421 особу.³⁹

Також підготовлено рекомендації щодо включення питань, пов'язаних із статеві-віковими факторами ризику, до навчальних програм закладів післядипломної освіти, забезпечення набуття відповідних компетенцій медичними та педагогічними працівниками/цями. Ця ініціатива призвела до розробки та публікації двох тематичних матеріалів, аудиторія яких склала 6 637 осіб. Крім того, було організовано п'ять заходів на цю тему із охопленням аудиторії 45 394 особи.

У державній політиці у сфері охорони здоров'я пріоритетними є охорона материнства, батьківства, здоров'я матері і дитини, розвиток репродуктивних технологій. У 2024 році до Програми медичних гарантій вперше буде включено напрямок «Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*)» із загальним бюджетом 1 870 526,6 тис. грн. Це дозволить державі профінансувати 30,4 тис. циклів допоміжних репродуктивних технологій, що, за експертними оцінками, призведе до 10,7 тис. пологів. Крім того, у 2024 році відбудеться перехід до більш справедливих підходів до оплати медичної допомоги у складних неонатальних випадках.⁴⁰

Уроки, отримані за останні п'ять років ініціатив у сфері охорони здоров'я в Україні, показують важливість інклюзивної та доступної політики та інфраструктури охорони здоров'я. Реалізація Програми медичних гарантій продемонструвала вирішальну роль загального охоплення медичним обслуговуванням у забезпеченні справедливого доступу до медичних послуг, незалежно від статі, інвалідності чи соціально-економічного статусу. Запровадження спеціалізованого обладнання, такого як гінекологічні крісла для жінок з інвалідністю, та перегляд специфікацій медичних послуг підкреслили потребу в індивідуальних рішеннях для охорони здоров'я. Крім того, інтеграція принципів безбар'єрної та інклюзивної допомоги разом із телемедициною підкреслила необхідність адаптивних методів охорони здоров'я для охоплення різноманітних груп населення. Успішне проведення інформаційних кампаній підкреслило цінність цільової комунікації для підвищення обізнаності про проблеми здоров'я та просування ґендерної рівності. Однак цей досвід також підкреслив, що необхідні постійні зусилля для усунення постійних прогалин у доступі та якості медичних послуг, особливо для вразливих груп, таких як жінки з інвалідністю та жінки у віддалених районах.

13. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для покращення результатів та навичок у сфері освіти жінок і дівчат, у тому числі в секторах, де вони недостатньо представлені?

За останні п'ять років Україна вжила декількох важливих заходів для покращення навчальних досягнень і навичок серед жінок і дівчат, особливо в сферах, де вони недостатньо представлені. Ці дії були зосереджені на зміцненні інституційних можливостей, розвитку ґендерних компетенцій серед освітян та запровадженні ґендерно-чутливих підходів в освіті.

1) На програмному рівні найважливішою подією є прийняття Стратегії впровадження ґендерної рівності в сфері освіти на період до 2030 року та Операційного плану її реалізації на 2022-2024 роки. Ця Стратегія, зокрема, спрямована на вирішення питання ґендерно-обумовленого вибору спеціальностей у професійно-технічних навчальних закладах та закладах вищої освіти.

³⁹ Інформація МОЗ України підготовлена до Національного огляду Пекін+30.

⁴⁰ Там само.

2) Міністерство освіти і науки посилило свої інституційні можливості у сфері ґендерної рівності. Це включало призначення радниці з питань ґендерної рівності Міністра освіти і науки (наказ № 117-а від 25 квітня 2023 року) та активізацію Робочої групи з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в сфері освіти. Ці ініціативи були спрямовані на інтеграцію ґендерної рівності в національну освітню політику та практику.

3) Проведено практичні заходи щодо розвитку ґендерних компетенцій у державних службовців/иць та освітян/ок. На навчальний рік за підтримки UNFPA створено практичну дорожню карту ґендерної рівності та недискримінації. Починаючи з квітня 2023 року, Команда підтримки реформ Міністерства у співпраці з UNFPA та ГО EdCamp Ukraine провела тренінги для працівників/ць МОН щодо ґендерної рівності у повсякденній роботі.⁴¹ Крім того, Міністерство запустило національний онлайн-курс #Освітабездискримінації, який пропонує вичерпні ресурси щодо ґендерної рівності. Крім того, у 2021 році у партнерстві з EdCamp Ukraine було розроблено посібник з недискримінаційного викладання, який пропонує практичні поради щодо створення інклюзивного освітнього середовища.⁴²

4) МОН посилило організаційну спроможність навчальних закладів щодо проведення ґендерних аудитів. Пілотні проекти ґендерного аудиту реалізовано в різних навчальних закладах за методиками та критеріями, затвердженими МОН. Технічну підтримку було надано у вигляді навчального посібника з проведення комплексного ґендерного аудиту закладів професійної освіти.⁴³ Також на платформі «Профосвіта» запущено онлайн-навчання з ґендерного аудиту.

5) МОН активізувало роботу з інтеграції ґендерно-чутливих підходів у підготовку фахівців/чинь з питань протидії ґендерно-зумовленому насильству. Робоча група із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти підготувала проекти змін до стандартів вищої освіти за напрямками «Правознавство», «Правоохоронна діяльність» та «Соціальна робота», в яких закладені ґендерні компетенції. Зараз ці пропозиції знаходяться на розгляді науково-технічних комісій Міністерства.

6) Підтримано оперативні можливості Міністерства у боротьбі з ґендерною нерівністю та дискримінацією. Усі подані на конкурс підручники проходять антидискримінаційну експертизу. Однак ця експертиза не поширюється на весь навчальний контент, такий як робочі зошити та дидактичні матеріали. Необхідно покращити процес взаємодії між антидискримінаційними експертами/ками та видавцями для забезпечення якості навчальних матеріалів.

Уряд також реалізував ініціативи щодо підвищення обізнаності зацікавлених сторін у сфері освіти щодо ґендерної рівності, недискримінації та боротьби з ГЗН. Зокрема, було створено спеціальну сторінку з ґендерної рівності на сайті Міністерства, проведено практичні конференції щодо стратегій ґендерної рівності в сфері освіти та розроблено методичний посібник із ґендерно-чутливого викладання предметів STEAM у рамках проекту «Амбасадорки та амбасадори науки» за підтримки UNFPA. Крім того, спільно з Конфедерацією роботодавців України та Міжнародною організацією праці було розроблено онлайн-курс із ґендерної рівності на робочому місці «Рекомендації для роботодавців щодо ґендерної рівності та недискримінації».

⁴¹ Міністерство освіти і науки України. Звіти про навчання. <https://drive.google.com/drive/folders/1Y1qPMjrx7vh9opl-t0EWcaMHIUOhoxD0>

⁴² EdCamp Україна. Недискримінаційний навчальний посібник. 2021. <https://www.edcamp.ua/wp-content/uploads/2021/12/Nediskriminacijne-vchitelyuvannya.pdf>

⁴³ Наказ Міністерства освіти і науки України про затвердження Методології та критеріїв проведення ґендерного аудиту закладів освіти від 05.11.2021 р. №1182. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodologiyi-ta-kriteriyiv-provedennya-gendernogo-audituzakladiv-osviti>

Мережа центрів ґендерної освіти в Україні, що функціонує у 40 закладах вищої освіти, спрямована на сприяння ґендерній рівності в освіті. Однак ця мережа потребує подальшого зміцнення та ресурсної підтримки, щоб бути повністю ефективною.

Відповідно до Індексу розвитку ґендерної нерівності за 2021 рік, Україна посідає високе місце за ґендерним паритетом в освіті з майже рівними показниками грамотності та освітніми досягненнями хлопців і дівчат. Майже 100% хлопців і дівчат письменні, їхнє залучення до навчання є однаково збалансованим і високим. Так, базову середню освіту здобувають 92,7% дівчат і 90,7% хлопців, середню – 86,1% дівчат і 85,3% хлопців, вищу освіту – 88,8% дівчат і 76,8% хлопців. З точки зору законодавства, всі предмети в українських професійно-технічних навчальних закладах і закладах вищої освіти однаково відкриті для жінок, чоловіків, дівчат і хлопців.

Проте існують значні ґендерні відмінності в окремих галузях навчання, таких як STEAM, де жінки залишаються недостатньо представленими. Ініціативи із заохочення молодих жінок до кар'єри в промислових сферах і сферах, пов'язаних зі STEAM, мають вирішальне значення для збільшення участі жінок у цих сферах.

Незважаючи на прогрес у збільшенні частки підручників з антидискримінаційним підходом, ґендерна дискримінація зберігається в деяких предметах, а загальний рівень ґендерної чутливості серед освітян/ок залишається низьким.

Крім того, доступ до освіти залишається проблемою для різних груп населення, включно з жителями сільської місцевості, ромськими дітьми, людьми з інвалідністю та особами передпенсійного віку, які потребують перекваліфікації. Повномасштабна війна та пандемія COVID-19 загострили ці проблеми, особливо для вразливих груп населення. Обмежений доступ до дистанційної освіти – який у районах, розташованих ближче до лінії фронту, триває вже понад 4 роки з весни 2020 року – залишається суттєвою перешкодою для сімей з низьким рівнем доходу, багатодітних сімей, сільських дітей та дітей з інвалідністю.⁴⁴

Уроки, отримані за останні п'ять років, підкреслюють критичну важливість усунення ґендерної нерівності в сфері освіти для покращення результатів для жінок і дівчат. Прийняття Стратегії впровадження ґендерної рівності в сфері освіти на період до 2030 року та Операційного плану на 2022-2024 роки стало важливим кроком для вирішення ґендерно-зумовленого вибору спеціальностей у професійно-технічній та вищій освіті. Зміцнення інституційних можливостей, зокрема призначення радниці з питань ґендерної рівності та активізація Робочої групи з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в сфері освіти, сприяло подальшій інтеграції ґендерних підходів в освітню політику. Розвиток ґендерних компетенцій серед освітян/ок за допомогою безперервного навчання та ресурсів, таких як національний онлайн-курс #Освітабездискримінації та Посібник з недискримінаційного викладання, був ефективним заходом. Проведення ґендерних аудитів у навчальних закладах також покращило спроможність подолати ґендерну нерівність. Незважаючи на досягнення, проблеми залишаються. Зокрема, необхідно розширити антидискримінаційну експертизу на весь освітній контент і покращити взаємодію між профільними експертами/ками та видавцями.

Було досягнуто значного прогресу в ґендерному паритеті в освіті, з високим рівнем грамотності та освітнім рівнем як для хлопців, так і для дівчат. Однак жінки залишаються недостатньо представленими в сферах STEAM. Ініціативи із заохочення жінок до кар'єри в промислових сферах і сфері STEAM мають вирішальне значення. Доступ до освіти для вразливих груп населення, таких як

⁴⁴ ООН Жінки та CARE, Швидкий ґендерний аналіз ситуації в Україні, ООН Жінки, Київ, 4 травня 2022 р.
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/rapid-gender-analysis-of-ukraine>

жителі сільської місцевості, діти ромів, люди з інвалідністю та передпенсійні особи, залишається проблемою, яка посилюється повномасштабною війною та пандемією COVID-19. Необхідно також розв'язати проблему обмеженого доступу до дистанційної освіти, щоб забезпечити рівні можливості для отримання освіти для всіх, зокрема для дівчат з маргіналізованих груп.

14. Яких заходів вжито вашою країною для забезпечення того, щоб у процесі відновлення економіки після пандемії COVID-19 були усунуті гендерні розриви щодо бідності, зайнятості, соціального захисту, освіти та/або охорони здоров'я, які посилюються внаслідок пандемії?

Під час пандемії COVID-19 та карантинних заходів, запроваджених центральними та місцевими органами влади у 2020-2021 роках, Україна зіткнулася зі значними викликами щодо подолання гендерного впливу кризи. Хоча уряд не провів спеціального гендерного аналізу впливу цих заходів на жінок, з інших досліджень було очевидно, що жінки непропорційно постраждали від економічного спаду. Це пов'язано насамперед з тим, що жінки в Україні представлені в низькооплачуваних секторах (до 70%) і в неофіційній зайнятості, зокрема в малому бізнесі, на який серйозно вплинули карантинні обмеження.⁴⁵ Отже, жінки зіткнулися з вищим ризиком втрати бізнесу, роботи та втрати доходу.

Пандемія також посилює навантаження на жінок як тих, хто здійснює роботу з догляду як у професійних сферах (охорона здоров'я, соціальна допомога, освіта, роздрібна торгівля), так і в їхніх сім'ях. Це ще більше закріпило соціальні стереотипи щодо ролі жінок в контексті здійснення догляду і підвищило їхню вразливість до домашнього насильства, тим самим підриваючи гендерну рівність і прогрес, досягнутий у розширенні прав і можливостей жінок за останні роки. Криза COVID-19 підкреслила додаткову вразливість окремих груп жінок, зокрема тих, хто живе в сільській місцевості чи віддалених районах з обмеженим доступом до навичок цифрової економіки, бездомних жінок, жінок, які доглядають за літніми або хронічно хворими членами сім'ї, жінок із сексуальних меншин, а також ромських жінок.⁴⁶ На жаль, ці гендерні вразливості не були належним чином розглянуті в макроекономічній та фінансовій політиці уряду.

Щоб пом'якшити ці наслідки та підтримати економічне відновлення, уряд запровадив декілька заходів.

У рамках реалізації Програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2023 році визначено умови оплати наданих медичних послуг згідно з тарифами та коефіцієнтами. Раз на три місяці НСЗУ оцінювала досягнення надавачами медичних послуг показників виконання умов договору, зокрема щодо вакцинації. Розрахунок розміру доплати за результатами цієї оцінки проводився для рівня вакцинації проти COVID-19. Розмір доплати розраховувався як добуток суми вартості медичних послуг за два місяці, що передували періоду оцінювання, на місяць, у якому проводилося оцінювання, та коригувального коефіцієнта на досягнення показників виконання умови договору в частині вакцинації за відповідний період, що становило 0,025 за період оцінки протягом дії договору.

⁴⁵ ООН Жінки та CARE, Швидкий гендерний аналіз ситуації в Україні, ООН Жінки, Київ, 4 травня 2022 р.

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/rapid-gender-analysis-of-ukraine>

⁴⁶ ООН Жінки. Оперативна гендерна оцінка ситуації та потреб жінок у контексті COVID-19 в Україні, травень 2020 р., <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/rapid-gender-assessment-of-the-situation-and-needs-of-women>

Уряд запровадив допомогу на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування та належать до першої та другої груп платників єдиного податку, у зв'язку із встановленням карантину та запровадженням посилених протиепідемічних заходів на територіях зі значним поширення COVID-19. Серед фізичних осіб-підприємців переважають жінки.

Протягом 2021-2023 років Національна соціальна сервісна служба в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії забезпечила стабільну роботу та виконання покладених завдань у сфері гендерної рівності. Разом з партнерськими організаціями було проведено навчання спеціалістів/ок та моніторинг виконання Операційного плану до Стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, а також Національного плану дій щодо реалізації Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року.

Свобода від насильства, стигми та стереотипів

15. За останні п'ять років, протидії яким формам ґендерно-зумовленого насильства та в яких конкретних контекстах або умовах приділялася пріоритетна увага вашою країною?

Протягом останніх п'яти років Україна надає пріоритет попередженню та протидії декільком формам ґендерно-зумовленого насильства (ГЗН). До них належать:

- насильство з боку інтимного партнера;
- домашнє насильство з боку інших членів сім'ї чи осіб, які проживають разом;
- сексуальні домагання та насильство в громадських місцях, навчальних закладах і на робочих місцях;
- насильство щодо жінок і дівчат з використанням інформаційних технологій;
- ґендерно-зумовлене насильство щодо жінок у політиці;
- ґендерно-зумовлене насильство в ЗМІ;
- сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК).

Ці сфери були пріоритетними через їхню поширеність та серйозний вплив на жінок і дівчат, що посилюється повномасштабною війною.

Ґендерно-зумовлене насильство є критично важливою проблемою в Україні, а повномасштабна війна значно погіршила ситуацію. За даними опитування ПРООН, дві з трьох жінок в Україні протягом життя зазнавали психологічного, фізичного чи сексуального насильства. Приблизно 26% жінок віком від 15 років стикалися з насильством з боку інтимного партнера, а 5% – з боку іншого чоловіка. Станом на лютий 2022 року найпоширенішими формами насильства з боку інтимного партнера були контролююча поведінка (55%), образлива поведінка (53%), економічне насильство (20%) і використання дітей для шантажу жертви (12%). Крім того, половина жінок віком від 15 років зазнали принаймні одну форму сексуальних домагань.⁴⁷

Дослідження «Добробут і безпека жінок», проведене ОБСЄ та UNFPA у 2019 році, показало, що 67% українських жінок, які постраждали від ГЗН, зазнали фізичного, психологічного чи сексуального насильства, починаючи з 15 років. За даними Національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації, яку Ла Страда-Україна підтримує з 1997 року, з майже 30 000 дзвінків, отриманих у 2020 році, понад 96% стосувалися

⁴⁷ Програма розвитку ООН, Ґендерний профіль України, 2020. <https://www.undp.org/ukraine/gender-profile-ukraine>

запобігання та протидії домашньому насильству та ґендерній дискримінації. Переважна більшість (84%) цих дзвінків надійшла від жінок.

З початку пандемії COVID-19 у 2020 році спостерігалось помітне збільшення випадків ґЗН, що часто пов'язано з високим рівнем стресу та близькістю до зон бойових дій. До лютого 2022 року 13% жінок, які проживають поблизу «лінії зіткнення», зазнавали пограбування, розбійного нападу або вимагання, 22% отримали тілесні ушкодження внаслідок нещасного випадку, 24% зазнали пошкодження житла або майна, 6% втратили близьку людину через війну, а 17% стали свідками того, як когось застрелили, поранили або піддали насильницькому нападу.⁴⁸

Повномасштабна війна ще більше загострила ці проблеми, оскільки підвищений стрес і посттравматичний стресовий розлад сприяли підвищенню рівня насильства з боку інтимного партнера та СНПК. Кількість звернень щодо послуг, пов'язаних із ґЗН, зареєстрованих Національною соціальною сервісною службою, зросла з 154 605 у 2022 році до 174 495 у 2023 році. Кількість послуг, наданих жертвам ґЗН, лише за перше півріччя 2023 року зросла з 220 000 до 240 000.⁴⁹

Ратифікація Стамбульської конвенції у червні 2022 року сприяє зміцненню нормативно-правової бази, політики та практики запобігання ґЗН, підтримки потерпілих та притягнення винних до відповідальності. Однак залишаються значні проблеми, такі як нестача персоналу в спеціалізованих службах, де загальний брак персоналу становить 23%, у тому числі 20% керівників/ць служб, 26% психологів/инь, 41% соціальних працівників/ць і 19% спеціалістів/ок із соціальної роботи. У 2023 році 19% домогосподарств повідомили про відсутність служб реагування на випадки ґЗН у своєму районі, а 56% не знали, чи є такі служби. Впевненість жінок у захисті поліції впала з 28% у 2021 році до 13% у 2023 році, що підкреслює необхідність більш ефективного втручання у протидію ґЗН.

Насильство щодо ЛГБТКІ осіб також викликає серйозне занепокоєння, оскільки високий рівень фізичного, сексуального та психологічного насильства спричинений соціальними упередженнями та дискримінацією. Незважаючи на певний прогрес у боротьбі з насильством щодо жінок, послуги для ЛГБТКІ, постраждалих від насильства, залишаються обмеженими, що вимагає більш інклюзивних систем підтримки. Досліджень питання насильства щодо чоловіків і хлопців також мало, що свідчить про розрив у розумінні та задоволенні їхніх специфічних потреб.⁵⁰

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), є окремим злочином, який використовується Росією як метод ведення війни. Станом на березень 2024 року Офіс Генерального прокурора розслідує 274 кримінальних провадження за фактами сексуального насильства під час війни.⁵¹ У 2023 році кількість випадків СНПК, про які було повідомлено владі, була вдвічі більшою порівняно з 2022 роком. Однак це вважається позитивним, оскільки свідчить про підвищення довіри до спроможності органів влади розслідувати випадки, надавати підтримку постраждалим і притягувати винних до відповідальності. Враховуючи надзвичайну чутливість цього злочину та відсутність доступу до окупованих територій, реальна кількість жертв СНПК, ймовірно, набагато вища. Наслідки сексуального насильства під час збройного конфлікту включають довгострокову психологічну травму, фізичну шкоду, захворювання, що передаються статевим шляхом, втрату

⁴⁸ Програма розвитку ООН, *Ґендерний профіль України*, 2020. <https://www.undp.org/ukraine/gender-profile-ukraine>

⁴⁹ Україна. Третя швидка оцінка шкоди та потреб (RDNA3). Грудень 2023. <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>

⁵⁰ Текат С. «Злочини на ґрунті ненависті проти ЛГБТ в Україні: напади стають дедалі організованішими», *Genderized*, <https://genderz.org.ua/hate-crimes-against-lgbt-people-in-ukraine-the-attacks-have-become-more-and-more-organized>

⁵¹ Укрінформ. «В Україні розслідують 274 випадки сексуального насильства під час війни, – Зеленська». 4 березня 2024 р. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3835374-v-ukraini-rozsliduut-274-vipadki-seksualnogo-nasilstva-pid-cas-vijni-zelenska.html>

житла, можливостей і засобів до існування, а також розпад сімей і соціальних структур. Негативний вплив СНПК зачіпає не лише тих, хто зазнав насильства, але й членів їхніх сімей (включаючи дітей-свідків СНПК та дітей, народжених внаслідок СНПК) та свідків насильства.

Жінки в Україні також зазнають переслідувань і насильства в Інтернеті, чому сприяють цифрові технології. Переслідування в Інтернеті, у тому числі кіберзалякування та погрози, створюють значні проблеми для правозахисниць/ків і активісток/ів із захисту прав жінок. Таке переслідування підриває їхню роботу та впливає на безпеку та добробут. Дослідження, проведене у 2022 році організацією «Жінки в медіа» спільно з Українським жіночим фондом, показало, що 53% жінок у медіа стикалися з сексуальними домаганнями на робочому місці. Крім того, 33% повідомили, що були свідками сексуальних домагань щодо своїх колег, але лише 9% назвали себе безпосередніми постраждалими.⁵²

Ще однією важливою проблемою в Україні є насильство щодо жінок в Інтернеті під час виборчого процесу. Згідно з дослідженням IFES 2019 року, онлайн-домагання та насильство щодо жінок в Україні є широко поширеними та згубними перешкодами для їхньої участі в політичному житті, що зберігає домінування чоловіків у політиці. Дискримінаційний контент в Інтернеті відображає глибоко вкорінені соціальні та культурні стереотипи, а також упередження та неправильні уявлення про соціальні ролі жінок та їхню участь у громадських і політичних справах.⁵³

Підсумовуючи, Україна визнала серйозність різних форм ґендерно-зумовленого насильства та вжила заходів для їх подолання. Однак війна, що триває, та наявні соціальні проблеми продовжують загострювати ці виклики, вимагаючи постійних і посилених зусиль для захисту та підтримки постраждалих від ГЗН.

16. За останні п'ять років, які заходи передбачені вашою країною як пріоритетні для протидії ґендерно зумовленому насильству?

За останні п'ять років Україна досягла суттєвого прогресу у боротьбі з ГЗН завдяки комплексному підходу. Враховуючи значний обсяг зусиль, докладених Україною у 2020-2024 роках, усі відповідні заходи, проаналізовані нижче, згруповані в три сфери: зміни в законодавстві, інституційні зміни та надання послуг, а також розбудова спроможності.

Зміни в законодавстві

У червні 2022 року Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. Цей важливий крок приніс зміни до різних нормативно-правових актів щодо вирішення нових викликів, пов'язаних з війною.

В Україні реалізується Державна соціальна програма запобігання та протидії насильству в сім'ї та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затверджена у 2021 році. Програма заклала основу для низки заходів, спрямованих на посилення підтримки потерпілих та посилення відповідальності кривдників.

16 грудня 2020 року Кабінет Міністрів України видав Постанову № 1369, яка встановлює порядок розгляду звернень та повідомлень постраждалих від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі та насильства щодо дітей. Після цього 24 лютого 2021 року було

⁵² Жінки в ЗМІ. Становище жінок-журналісток та інших працівниць медіа в Україні. Листопад 2022 р.

https://drive.google.com/file/d/1dhfWfHbKtkdAJV_GsQTfk7kueikKxuh7/view?pli=1

⁵³ IFES Україна. Онлайн-насильство проти жінок у політиці в Україні.

<https://uam.in.ua/upload/medialibrary/fe3/fe394ac7aac5a5b23efae7682f010c8b.pdf>

затверджено Державну соціальну програму запобігання та протидії насильству в сім'ї та насильству за ознакою статі, яка окреслила стратегічні рамки боротьби з насильством. Для підтримки реалізації цієї Програми 21 квітня 2021 було прийнято Постанову № 398 «Про затвердження Порядку та умов надання у 2021 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі».

Усвідомлюючи нагальність вирішення проблеми ґендерно-зумовленого насильства, уряд також прийняв Постанову № 361 від 21 квітня 2021 року, в якій визначено надзвичайні заходи для запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та захисту прав постраждалих осіб. Подальші зміни до чинних процедур були внесені Постановою № 129 від 16 лютого 2022 року щодо включення гарячої лінії 1547 до кола суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

У зв'язку з війною 9 грудня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1372 „Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі”, якою було розширено повноваження спеціалізованих служб та унормовано питання надання послуг соціально-психологічної підтримки особам, постраждалим від війни і насильства, у тому числі сексуального, пов'язаного зі збройною агресією та/або воєнним конфліктом.

Нормативно-правову базу було додатково посилено Постановою № 559 від 2 червня 2023 року, яка забезпечила умови для надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення мережі спеціалізованих допоміжних служб. Для забезпечення ефективного розподілу цих субвенцій 7 листопада 2023 року прийнято Розпорядження КМУ № 1011-р, яким перерозподілено кошти на створення спеціалізованих служб підтримки.

Міністерство соціальної політики відіграло вирішальну роль у посиленні відповідальності кривдників та підтримки потерпілих. Міністерство затвердило Типову програму для кривдників (наказ № 1434 від 01.10.2018) та Типову програму для потерпілих (наказ № 587 від 13.10.2021). Ці програми передбачали структуровані корекційні заходи для кривдників та підтримку для постраждалих.

Згідно з міжнародними зобов'язаннями, Президент України у 2019 році видав Указ про Цілі сталого розвитку України до 2030 року, який включає запобігання ґендерному насильству в рамках Цілі 5 щодо ґендерної рівності. Кабінет Міністрів 21 серпня 2019 року затвердив перелік індикаторів для моніторингу реалізації Цілей (розпорядження № 686), у тому числі індикатор 5.2 щодо зменшення рівня ґЗН та забезпечення своєчасної допомоги постраждалим. Постійний моніторинг цих показників розпочато у 2021 році.

Для подальшої підтримки цих ініціатив Міністерство соціальної політики затвердило Методику визначення потреб територіальної громади у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі (Наказ № 36/35658 від 12.01.2021). Крім того, Мінсоцполітики та МВС удосконалили процедуру оцінки ризиків домашнього насильства (наказ № 434-Н/917 від 13 листопада 2023 року), дозволивши проводити електронну оцінку ризиків та внесення до форми оцінки даних, які дають змогу проводити ґендерний аналіз.

Національна соціальна сервісна служба, утворена постановою Кабінету Міністрів від 26 серпня 2020 року (№ 783), у 2020 році почала виконувати свої функції, зосередившись на забезпеченні рівних прав та протидії торгівлі людьми, домашньому насильству та ґЗН. Нацсоцслужба відіграє центральну роль у реалізації політики щодо протидії ґЗН в Україні.

Для комплексного подолання проблеми ГЗН розроблено законопроект (№ 8329 від 2 січня 2023 року) про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку з ратифікацією Стамбульської конвенції. 29 травня 2024 року його було прийнято. Цим законом в Кодекс України про адміністративні правопорушення вводиться окрема стаття «наси́льство за ознакою статі» та «сексуальні домагання», вдосконалено механізм виконання програми для кривдників, посилено відповідальність за вчинення домашнього насильства та врегульовано строки адміністративного затримання осіб.

Незважаючи на війну, що триває, держава продовжує підтримувати розвиток мережі спеціалізованих служб для постраждалих від насильства. У грудні 2022 року Мінсоцполітики внесло зміни до декількох законодавчих актів щодо розширення повноважень спеціалізованих служб підтримки постраждалих від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства. Зараз ці служби надають підтримку жертвам насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом.

Для забезпечення комплексного реагування на СНПК у травні 2022 року уряд і Спеціальна представниця Генерального секретаря ООН із запобігання сексуальному насильству під час конфліктів підписали Меморандум про взаєморозуміння, який передбачає комплексні заходи для запобігання і протидії СНПК, зокрема: підтримка розробки та зміцнення національної політики та програм із запобігання та реагування на сексуальне насильство; зміцнення національних систем охорони здоров'я та соціальних послуг для постраждалих, зміцнення верховенства права та відповідальності за злочини сексуального насильства. У 2022 році затверджено Імплементацийний план⁵⁴ на виконання Рамкової програми співробітництва між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, що має на меті покращити взаємодію між органами державної влади, міжнародними та неурядовими організаціями для побудови скоординованої, прозорої та ефективної системи протидії СНПК, включаючи забезпечення відшкодування збитків та шкоди постраждалим від насильства. Важливо, що цей план синхронізовано з Національним планом дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

Для забезпечення комплексної допомоги постраждалим МОЗ планує внести зміни до наказу № 278 (2019) щодо вдосконалення документування тілесних ушкоджень та надання медичної допомоги постраждалим від домашнього насильства. Крім того, розроблено законопроект (№ 10420 від 22.01.2024) щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо проведення освідчення та експертизи, укладення угоди про примирення та кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення у зв'язку з ратифікацією Стамбульської конвенції.

Наказом МОЗ від 14.12.2012 № 110 (із змінами) затверджено форми первинної облікової документації та Інструкції щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування, яким передбачено впровадження чітких форм фіксації тілесних ушкоджень, що можуть свідчити про протиправний характер їх заподіяння, та міжнародних стандартів документування катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, який ґрунтується на принципах і процедурах Керівництва з ефективного розслідування та документування катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Стамбульський протокол). Торгівля людьми часто супроводжується тілесними ушкодженнями з метою залякування особи. Впровадження процедур Стамбульського протоколу удосконалив надання медичної допомоги постраждалим від торгівлі людьми, яким заподіювались тілесні ушкодження. Документ

⁵⁴ Юрфем. «Актуальні напрямки роботи України у сфері реагування на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, та надання компенсацій потерпілим», 6 березня 2023 р. <https://jurfem.com.ua/aktualni-napryamky-roboty-reahuvannya-na-snpk-reparatsii/>

передбачає не лише фіксування зовнішніх тілесних ушкоджень, але й дослідження психологічного стану та проведення діагностики внутрішніх тілесних ушкоджень. Цей документ повинен також сприяти доказуванню фактів протиправної діяльності в кримінальному провадженні за фактами торгівлі людьми, які супроводжувались тілесними ушкодженнями та насильством.

Комплексний розвиток законодавства в Україні за останні п'ять років демонструє тверду прихильність до запобігання та протидії насильству за ознакою статі. Ратифікувавши Стамбульську конвенцію, внівши зміни до чинного законодавства, розширивши послуги підтримки та вдосконаливши процесуальні протоколи, Україна значно зміцнила свою правову базу для захисту потерпілих і притягнення кривдників до відповідальності.

Інституційні зміни та надання послуг

За останні п'ять років Україна суттєво покращила інституційну базу та покращила надання послуг для реагування на ГЗН. Ці розробки включають розширення спеціалізованих служб підтримки, створення комплексних механізмів допомоги та посилення реагування з боку закладів охорони здоров'я.

Україна значно розширила мережу спеціалізованих служб підтримки для постраждалих від ГЗН, збільшивши кількість відповідних служб із 553 у 2019 році до 917 у січні 2024 року. Ці служби охоплюють притулки, денні центри, консультаційні служби та мобільні бригади. На підтримку цього уряд спрямував субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам у 2021 та 2023 роках на загальну суму 449,6 млн грн. Майже 200 територіальних громад за кошти субвенції створили 39 притулків, 69 денних центрів, 83 консультаційні служби, придбали 41 автомобіль для мобільних бригад, відремонтували один постраждалий від обстрілів денний центр, створили укриття у чотирьох притулках та двох денних центрах, збільшили кількість місць у 19 притулках та трьох кризових кімнатах.

У 2024 році буде передбачено додаткову субвенцію з державного бюджету на придбання автотранспорту для новоутворених та діючих мобільних бригад, обладнаного для забезпечення потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. У Державному бюджеті України на ці цілі передбачено 200,2 млн грн, наразі Мінсоцполітики розробляє порядок та умови використання цих коштів.

Особи, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з війною, можуть отримати допомогу в центрах допомоги врятованим. За ініціативи Віце-прем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної та за фінансової підтримки UNFPA ці центри створено у 12 містах, зокрема у Києві, Запоріжжі, Дніпрі, Львові, Чернівцях, Мукачеві, Херсоні, Харкові, Полтаві, Одесі, Кропивницькому, Сумах. Мінсоцполітики розробляє Типове положення про ці центри, щоб уніфікувати їхню діяльність та передбачити інструменти для створення додаткових центрів у разі потреби. Ці центри пропонують комплексну допомогу, включаючи психологічну, правову, інформаційну, консультаційну, гуманітарну допомогу, допомогу в подоланні складних життєвих обставин, таку як надання тимчасового житла, працевлаштування, навчання та професійної підготовки.

Мінсоцполітики також працює над механізмом надання комплексної допомоги постраждалим від ГЗН за допомогою кейс-менеджменту. Ця модель, заснована на міжнародному та національному законодавстві та практичному досвіді UNFPA, передбачає повний цикл ведення справи незалежно від того, куди потерпіла особа вперше звернулася за допомогою, і тривалості допомоги.

Для забезпечення дотримання законодавства про протидію ГЗН створені територіальні органи Нацсоцслужби. Проте суттєвою проблемою залишається відсутність бюджетних програм для реалізації заходів Нацсоцслужби.

Водночас, Центр медицини катастроф у партнерстві з UNFPA надає суттєву допомогу у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я через мобільний пологовий будинок. Цей спеціально обладнаний автомобіль має автономні системи електропостачання та водопостачання, що дозволяє проводити всі необхідні медичні процедури, в тому числі кесарів розтин, у складних умовах.

Міністерство охорони здоров'я запустило гарячі лінії для підтримки постраждалих від ГЗН. Гаряча лінія 1547 надає інформаційні, психологічні та юридичні консультації постраждалим від насильства в сім'ї, ГЗН та насильства над дітьми. Ще одна телефонна лінія 3033 надає первинні консультації з питань сексуального та репродуктивного здоров'я. МОЗ також систематично бере участь у навчальних програмах для посилення реагування системи охорони здоров'я на випадки ГЗН та розробило курс «Надання послуг з репродуктивного здоров'я у випадку ГЗН» для лікарів/ок загальної практики, акушерів-гінекологів/инь, психологів/инь та соціальних працівників/ць. Цей курс спрямований на вдосконалення навичок надання медичної допомоги постраждалим від ГЗН та надання актуальної інформації про медичні, соціальні та психологічні аспекти ГЗН.

Доступ до допомоги для постраждалих від СНПК інтегровано в національні системи, включаючи служби охорони здоров'я та правової допомоги. Урядова платформа допомоги постраждалим (help-platform.in.ua) надає ключові контакти служби підтримки, включаючи мережу з 12 центрів для постраждалих, онлайн-платформу психотерапевтичної підтримки «Аврора»⁵⁵ та 142 гінекологічні кабінети безбар'єрного доступу.

У листопаді 2023 року в Україні було проведено опитування «Доступ до послуг та допомоги для постраждалих від домашнього та/або ґендерно-зумовленого насильства»⁵⁶ за участю 1 048 респондентів. Це опитування мало на меті зібрати дані щодо наявності та ефективності служб підтримки та виявити прогалини в механізмах взаємодії суб'єктів, які впроваджують заходи із запобігання та протидії ГЗН. Результати будуть використані для оптимізації соціальних послуг для постраждалих від ГЗН.

Розроблено механізми реагування на випадки ГЗН та поширено методичні рекомендації до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та територіальних підрозділів Нацсоцслужби.

Розбудова спроможності

Протягом останніх п'яти років Україна надала пріоритет розвитку потенціалу як важливого компоненту боротьби з ГЗН. Основна увага була зосереджена на підготовці фахівців/чинь у різних секторах для ефективного реагування та запобігання ГЗН, таким чином покращуючи загальну систему підтримки постраждалих.

Протягом 2022-2023 років у співпраці з партнерськими організаціями, такими як Представництво Ради Європи в Україні та ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр», було проведено низку тренінгів для спеціалістів/ок місцевих державних адміністрацій. Ці навчання були зосереджені на роботі з особами, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Тренінг мав на меті підвищення обізнаності та розуміння специфіки цього злочину та необхідних підходів

⁵⁵ Аврора. Простір психотерапевтичної підтримки та допомоги. <https://avrora-help.org.ua/home>

⁵⁶ Національна соціальна служба України. Допомога постраждалим від насильства. <https://nssu.gov.ua/analitichni-doslidzhennia/dopomoha-postrazhdalym-vid-nasyilstva>

до підтримки постраждалих. Примітно, що ці ініціативи реалізовувалися без виділення коштів з державного бюджету, натомість покладаючись на ресурси та досвід партнерських організацій.

У 2023 році продовжувались зусилля щодо посилення спроможності надавачів соціальних послуг, зокрема через навчальні програми для працівників/ць установ та організацій, які допомагають постраждалим від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства, у т.ч. сексуального насильства та торгівлі людьми. Тренінги проводились у співпраці з Представництвом Ради Європи в Україні, ГО «Юрфем», Вищою школою державного управління та Міжнародною організацією з міграції. Як і в попередні роки, ці навчальні програми фінансувалися не з державного бюджету, а за підтримки міжнародних та громадських організацій.

У 2023 році Вищою школою державного управління розроблено та затверджено типову загальну короткострокову програму навчання «Запобігання та протидія ґендерно-зумовленому насильству, зокрема домашньому насильству».⁵⁷ Метою цього проекту є підвищення обізнаності державних службовців/иць та посадових осіб місцевого самоврядування щодо запобігання, виявлення, реагування та протидії домашньому насильству та ґЗН. Він має на меті озброїти їх навичками, необхідними для застосування комплексного інтегрованого підходу до реагування на такі випадки. Також була розроблена та затверджена інша програма «Механізми та інструменти протидії торгівлі людьми», спрямована на вирішення відповідних питань.

Міністерство охорони здоров'я бере активну участь у розбудові потенціалу системи охорони здоров'я. Міністерство систематично бере участь у навчальних програмах для керівників/ць закладів охорони здоров'я з метою посилення реагування системи на насильство щодо жінок. Ці програми зосереджені на підвищенні знань і навичок для підтримки боротьби з ґЗН і зміцнення заходів у сфері охорони здоров'я. Вони також спрямовані на узгодження політики та стратегії охорони здоров'я України з міжнародними стандартами, такими як стандарти Всесвітньої організації охорони здоров'я. Це включає розробку та впровадження українських інструментів для управління охороною здоров'я, а також сприяння міжнародній співпраці.⁵⁸

Важливою ініціативою Центру громадського здоров'я МОЗ України є розробка курсу «Надання послуг з репродуктивного здоров'я у випадку ґендерно-зумовленого насильства». Цей курс призначений для лікарів/ок загальної практики, сімейних лікарів/ок, акушерів-гінекологів/иць, психологів/иць та соціальних працівників/ць. Його мета – підвищити кваліфікацію, необхідну для надання медичної допомоги жінкам, які постраждали від ґендерно-зумовленого насильства, та надати актуальну інформацію про медичні, соціальні та психологічні аспекти ґЗН. Курс розроблено в рамках спільного проекту «Комплексний підхід до вирішення проблеми насильства над жінками та дівчатами в Україні» за підтримки Благодійного фонду «Здоров'я жінки та планування сім'ї» та UNFPA за фінансової підтримки Уряду Сполученого Королівства.⁵⁹

Крім того, в закладах охорони здоров'я регулярно проводяться тематичні професійні навчання медичних працівників/ць щодо проведення та документування медичного огляду постраждалих та надання їм медичної допомоги. Лише у 2023 році за сприяння структурних підрозділів охорони здоров'я обласних та Київської міської військових адміністрацій таке навчання пройшли 22 546 медичних працівників/ць. Ці тренінги є частиною постійних зусиль, спрямованих на те, щоб медичні

⁵⁷ Національна соціальна служба України. Інформаційні матеріали про ґендерну рівність. <https://nssu.gov.ua/gender-narivnist/informatsiini-materialy>

⁵⁸ Центр громадського здоров'я МОЗ України. Навчальні курси. <https://courses.phc.org.ua/>

⁵⁹ МОЗ України. Запобігання та реагування на ґендерно-зумовлене насильство. <https://moz.gov.ua/protidija-ta-zapobigannja-domashnomu-nasilstvu>

працівники/ці мали необхідні навички для ефективного реагування на випадки домашнього насильства та ГЗН.

Досвід 2020-2024 років показав, що для ефективної боротьби з ГЗН необхідний комплексний підхід. Законодавчі реформи, такі як ратифікація Стамбульської конвенції та відповідне оновлення нормативно-правової бази, підкреслили потребу в міцних законодавчих рамках, які відповідають міжнародним стандартам. Інституційні зміни, включаючи розширення спеціалізованих служб підтримки та створення центрів допомоги, продемонстрували важливість доступних комплексних систем підтримки для постраждалих. Крім того, ініціативи з розбудови потенціалу підкреслили критичну роль безперервного навчання медичних працівників/ць і постачальників соціальних послуг у покращенні якості пропонованої підтримки. Ці уроки підкреслюють, що скоординована відповідь із залученням правоохоронних органів, соціальних служб та закладів охорони здоров'я є життєво важливою як для запобігання ГЗН, так і для надання ефективної допомоги постраждалим.

17. За останні п'ять років, які стратегії застосовувалися вашою країною для запобігання ґендерно-зумовленому насильству?

Протягом останніх п'яти років Україна віддала пріоритет запобігання ГЗН через комплексні стратегії, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості, розвиток спроможності розробників політики і медичних працівників/ць, а також широкі просвітницькі та комунікаційні кампанії. Ці заходи були спрямовані на розв'язання широко поширеної проблеми ГЗН, особливо в умовах війни, забезпечення підтримки постраждалих та підвищення ефективності механізмів реагування.

Основні стратегії запобігання ГЗН включають посібники та наочні матеріали, комунікаційні та інформаційні матеріали, а також підвищення кваліфікації для поліцейських та медичних працівників/ць.

Розробка та розповсюдження посібників і наочних матеріалів для підвищення обізнаності про ГЗН та сексуальне насильство в умовах конфлікту є важливою стратегією у цьому контексті. Мета полягала в тому, щоб надати практичну інформацію та ресурси постраждалим, громадам та активістам/кам.

Зокрема, урядом у співпраці з громадськими організаціями та міжнародними партнерами було розроблено:

- пам'ятку «Сексуальне насильство під час війни» (за підтримки Структури ООН Жінки в Україні);
- інформаційний буклет «Що треба знати та як діяти, якщо ви постраждали або стали свідком воєнного злочину» (за підтримки Фонду ООН в галузі народонаселення);
- путівник для громад зі зміни соціальних норм для запобігання домашньому насильству, розроблений для організацій та активістів, що системно працюють з проблемою домашнього насильства (за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення);
- настільну гру «Криголами: настільна гра зі зміни соціальних норм для запобігання домашньому насильству» та методичні рекомендації щодо її проведення для активістів (-ок) у громадах і лідерів (-ок) з метою систематизації і поширення знань з проєктного менеджменту у сфері запобігання ґендерно зумовленому і домашньому насильству у громадах;
- робочий зошит учасниці/ка тренінгу для громадських організацій, активістів/ок і лідерів/ок думок на тему протидії та запобігання домашньому насильству у громадах (за підтримки UNFPA);

- робочий зошит (22 додатків) для учасниць/ків онлайн-тренінгу для представниць/ків громадських організацій, активісток/ів та лідерок/ів думок на тему протидії та запобігання домашньому насильству у громадах (за підтримки UNFPA);
- посібник для тренінгу від освітнього проєкту «(Не) дрібниці у стосунках» для тренерів/ок, молодіжних працівників/ць, представників/ць молодіжних центрів з проведення тренінгу для молоді з підвищення рівня обізнаності про психологічне насильство у стосунках та вироблення навичок протидії насильницькій поведінці (за підтримки UNFPA);
- звіт про результати комплексного дослідження щодо оцінки актуальності надання першої психологічної допомоги чоловікам (за підтримки UNFPA);
- звіт про результати дослідження стосунків в українських подружніх парах (за підтримки UNFPA);
- інфографіка ставлення чоловіків до отримання психологічної підтримки в Україні (за підтримки UNFPA).

Цільовими групами були постраждалі від ГЗН, громадські активісти/ки, представники/ці ГО, молодіжні працівники/ці та широка громадськість.

Для розвитку потенціалу для поліцейських і медичних працівників/ць, спрямованого на підвищення навичок і знань щодо виявлення, реагування та надання допомоги постраждалим від ГЗН, особливо під час війни було розроблено та розповсюджено:

- загальну короткострокову програму «Виявлення і реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, та надання допомоги постраждалим» (у співпраці з НАДС, апарату Урядової уповноваженої з питань гендерної політики та держаних органів)
- пам'ятку «Особливості розслідування фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту» (у співпраці з ОГП);
- методичні рекомендації з інтегрування підходу, орієнтованого на потерпілих, у деяких аспектах досудового розслідування злочинів сексуального насильства, в умовах збройної агресії (у співпраці з НАВС, КМУ);
- навчально-практичний фільм «Розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей», який впроваджено в освітню програму (за підтримки НАВС);
- єдиний Алгоритм дій для поліцейських, прокурорів, працівників закладів охорони здоров'я та соціальних служб на деокупованих територіях щодо меж повноважень кожного органу під час виявлення, реагування, документування та надання комплексної допомоги постраждалим особам від сексуального насильства в умовах воєнного стану;
- започатковано онлайн-курс із ведення випадків сексуального та домашнього насильства для лікарів первинної медичної допомоги за підтримки Українського католицького університету, Світового банку та Посольства Швейцарії.

Цільовою аудиторією були поліцейські, прокурори/ки, медичні працівники/ці, надавачі соціальних послуг та лікарі/ки первинної ланки. Ці навчальні програми покращили здатність фахівців/чинь надавати підтримку постраждалим від ГЗН і проводити ретельні розслідування. Інтеграція найкращих міжнародних практик у навчальні програми була значним успіхом, підкреслюючи необхідність постійного навчання та оновлення стратегій протидії ГЗН, що розвиваються.

Просвітницькі та комунікаційні кампанії були зосереджені на підвищенні обізнаності громадськості про ГЗН та розширенні каналів комунікації для підтримки постраждалих, особливо під час війни.

Конкретні заходи включали:

- розгорнуто масштабну інформаційну кампанію «Посилення та розширення каналів комунікації з постраждалими від домашнього насильства»;
- запущено чат-бот МВС #ДійПротиНасильства та «Залишайся в безпеці» у месенджерах (Telegram, Viber);
- у межах проведення щорічної Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» (доручення МВС від 14 листопада 2023 року № 166/37) в період із 25 листопада по 10 грудня 2023 року проведено інформаційну кампанію «Це не ок», шляхом розміщення інформаційних матеріалів у медіа (засобах масової інформації) та на інформаційних ресурсах;
- на офіційному сайті МВС та в соціальних мережах опубліковано 686 інформаційних матеріалів;
- проведено 25,3 тис. інформаційно-просвітницьких заходів, серед яких вуличні акції, семінари, квести, координаційні зустрічі, круглі столи, конференції, заняття, лекції.

Кампанії були націлені на широку громадськість, постраждалих від ГЗН та окремі групи, такі як діти, молодь та громадські лідери/ки.

Оцінка впливу. Згідно з дослідженням громадської думки, проведеним наприкінці 2023 року, дві третини респондентів повідомили, що стикалися з домашнім насильством особисто або в своєму оточенні. Зокрема, 68,7% респондентів (71,8% жінок і 65,3% чоловіків) вважають будь-які форми домашнього насильства неприйнятними, що свідчить про широке визнання проблеми. 75,6% опитаних вважають вкрай важливим звернення за допомогою у випадках домашнього насильства, що свідчить про підвищення обізнаності про доступні механізми підтримки. Дослідження також показало, що українці здатні розпізнавати різні види домашнього насильства, включаючи фізичне, психологічне, економічне та сексуальне, причому 65,3% покладають виключну відповідальність за таке насильство на кривдника.

Однак дослідження підкреслило нюанси у сприйнятті. Що стосується економічного насильства, то половина опитаних вважають, що відповідальними є обидві сторони, тоді як 47,4% мають подібні погляди на психологічне насильство. Це вказує на необхідність продовження просвіти щодо динаміки насильства та відповідальності за нього.

Помітними були відмінності у відповідях між респондентами і респондентками, причому жінки загалом виявляли більшу нетерпимість до насильства. Більша частка жінок могли виявити насильство в конкретних ситуаціях і визнавали відповідальним кривдника. Це знайшло відображення у вищій загальній нетерпимості до насильства серед жінок (71,8%) порівняно з чоловіками (65,3%). На відповіді також впливав і вік: молодші респонденти (18-24 роки) демонструють меншу толерантність до насильства та більш послідовно визнають відповідальність кривдників. Навпаки, старші респонденти (55-60 років) виявляли більшу толерантність і частіше покладали певну відповідальність на жертв або вважали, що відповідальність несуть обидві сторони.

Крім того, 46,5% опитаних висловили бажання дізнатися більше про домашнє насильство та стратегії запобігання. Незважаючи на такий інтерес, багато опитаних не були впевнені щодо необхідних кроків, аби уникнути ситуації насильства; 60,7% зізналися, що мають лише приблизне уявлення про необхідні дії, а 19% повідомили, що взагалі не знають про це.⁶⁰

Ці висновки підкреслюють важливість продовження просвітницьких кампаній для посилення неприйнятності всіх форм насильства та роз'яснення відповідальності кривдників. Різниця у

⁶⁰UNFPA. Результати дослідження ставлення українців до насильства. 20 листопада 2023 р.
<https://ukraine.unfpa.org/uk/news/gbv-perception-survey-results>

сприйнятті між різними демографічними групами також свідчить про те, що для різних статевих вікових груп можуть бути корисними різні підходи та аргументи.

18. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для запобігання та протидії ґендерно-зумовленому насильству із застосуванням цифрових технологій (наприклад, сексуальні домагання в інтернеті, переслідування в інтернеті, поширення інтимних зображень без згоди)?

За останні п'ять років Україна зробила важливі кроки для запобігання та реагування на ґЗН з використанням цифрових технологій, які особливо посилилися після ратифікації Стамбульської конвенції. Однак ці заходи є лише відправною точкою у боротьбі з поширеністю онлайн-домагань, онлайн-переслідування та поширення інтимних зображень без згоди, особливо в умовах війни, що триває.

Україна має окремі інструменти, але не має комплексного механізму захисту від насильства в Інтернеті та/або за допомогою технологій або переслідування за нього. Це питання відносно нове, а загальні рамки онлайн-безпеки визначають декілька законів, зокрема «Про інформацію», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про національну безпеку», «Про хмарні сервіси», «Про електронні комунікації», «Про захист персональних даних» та «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах». Проблему кібернасильства визнає Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. План заходів на 2022-2024 роки в рамках цієї Стратегії містить кроки з подолання проблеми та підтримки постраждалих, як-от надання психологічної допомоги через гарячі лінії, проведення досліджень, підготовка інформаційно-аналітичних звітів.

Стамбульська конвенція, яку ратифікувала Україна, зобов'язує країну криміналізувати різноманітні злочини проти жінок та боротися з ґендерною дискримінацією та домашнім насильством. Незважаючи на те, що GREVIO поширив норми Стамбульської конвенції на цифровий вимір, в українському законодавстві наразі відсутні прямі правові норми щодо кібернасильства. Натомість відповідні правопорушення регулюються окремими нормами Кримінального кодексу України (статті 120, 126-1, 129, 153, 161, 163, 182, 189, 301-2), Кодексу України про адміністративні правопорушення (статті 173-2, 173-4, 173-5), і деякі з вищезазначених законів можуть бути застосовані до відповідних правопорушень. Однак на шляху застосування цих засобів постають такі перешкоди, як недостатнє законодавче регулювання та відсутність конкретних понять і санкцій, пов'язаних із цифровим насильством. Таким чином, відповідні органи не мають законних повноважень вживати необхідних заходів.

Крім того, гостро бракує статистичних даних про кібернасильство, що перешкоджає всебічному аналізу та виробленню ефективної політики.⁶¹

У 2023 році Регіональне бюро ООН Жінки для Центральної Азії та Східної Європи провело дослідження під назвою «Темна сторона цифровізації: насильство щодо жінок із використанням технологій». У цьому дослідженні, проведеному в 13 країнах включно з Україною, взяли участь понад 12 000 жінок і дівчат. Було виявлено, що 76,8% українських жінок стикалися з насильством із застосуванням технологій. Поширені форми включали отримання небажаного або образливого контенту (39,7%), неприйнятні повідомлення сексуального характеру в соціальних мережах (30%) і

⁶¹ VoxUkraine. ґендерна нерівність у «чорному дзеркалі»: як подолати насильство в цифровому просторі? 22 квітня 2024 р. <https://voxukraine.org/genderna-nerivnist-u-chornomu-dzerkali-yak-dolaty-nasylstvo-u-tsyfrovomu-vymiri>

злом акаунтів (25,4%).⁶² Дослідження показало, що значна частина цього насильства була вчинена невідомими особами або тими, хто відомий лише в Інтернеті, хоча майже одна третина була скоєна соціально близькими особами, такими як партнери або члени сім'ї. Отримані дані підкреслили необхідність прийняття спеціальних законодавчих положень, спрямованих на боротьбу з ГЗН за допомогою технологій, а також важливість інтеграції ґендерних аспектів у таке законодавство.

Крім того, уряд використовує цифрові технології для боротьби з ГЗН, скоєним офлайн. Зокрема, у 2022 році МВС України спільно з Національною поліцією України та UNFPA запустили мобільний додаток, покликаний допомогти жінкам, які постраждали від домашнього чи ґендерно-зумовленого насильства або перебувають у групі ризику. Ця програма особливо орієнтована на жінок, які не можуть викликати поліцію через фізичну інвалідність, повний контроль над своїм особистим життям з боку кривдників або відсутність коштів на телефоні. Додаток має кнопку SOS для прямого зв'язку з поліцією, автоматичне визначення місцезнаходження за допомогою геолокації та інтерфейс, прихований від потенційних кривдників. З моменту запуску додаток завантажили понад 42 000 людей, що свідчить про його значне охоплення та корисність.

Досвід України за останні п'ять років висвітлює декілька важливих уроків у боротьбі з ГЗН за допомогою технологій. По-перше, важливе значення має всеосяжна нормативно-правова база, спрямована на боротьбу з насильством в Інтернеті. Нинішня опора на загальні закони про кібербезпеку та Стамбульську конвенцію хоч і є корисною, але є недостатньою без конкретних положень, спрямованих на боротьбу з онлайн-насильством. По-друге, безперервна громадянська освіта та ініціативи з розбудови спроможності є життєво важливими для зміни соціальних норм та покращення реагування на ГЗН. Нарешті, використання технологій, таких як мобільні додатки для постраждалих від ГЗН, може значно посилити механізми підтримки та надати життєво-важливу допомогу тим, хто її потребує.

19. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для ресурсного забезпечення діяльності жіночих організацій, що працюють у сфері запобігання і протидії ГЗН?

За останні п'ять років Україна доклала значних зусиль для ресурсного забезпечення служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства, та розширення їхньої мережі. Ці заходи впроваджувалися через різні канали, поєднуючи видатки з державного бюджету, міжнародне партнерство та залучення ресурсів громадських організацій.

Щоб задовольнити все більший попит на послуги підтримки, уряд значно розширив мережу спеціалізованих служб для потерпілих від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства. Це розширення було профінансовано за рахунок субвенції з державного бюджету, що дозволило збільшити кількість служб з 553 у 2019 році до 917 станом на 1 лютого 2024 року. Ці послуги включають притулки, кризові кімнати, центри денного перебування, консультаційні послуги, мобільні бригади та гарячі лінії. Цільова аудиторія – жінки, діти, чоловіки та люди з інвалідністю, які постраждали від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства.

Цей крок дозволив збільшити наявність і доступність служб підтримки, що забезпечує комплексну допомогу постраждалим.

⁶² ООН Жінки. Темна сторона цифровізації: насильство щодо жінок із використанням технологій у Східній Європі та Центральній Азії. 2023. <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/11/the-dark-side-of-digitalization-technology-facilitated-violence-against-women-in-eastern-europe-and-central-asia>

У співпраці з органами державної влади, міжнародними та громадськими організаціями Україна зосередилася на розширенні мережі мобільних бригад, які надають соціальну та психологічну допомогу жертвам насильства. Ці мобільні бригади мають вирішальне значення для надання підтримки особам на деокупованих територіях та в інших важкодоступних районах.

Наразі в Україні працює 601 мобільна бригада, 58 з яких фінансуються громадськими організаціями та міжнародними благодійними фондами. У 2023 році мобільні бригади надали допомогу понад 50 тисячам постраждалих від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства: 71% жінок, 18% дітей, 11% чоловіків та майже 2 000 осіб з інвалідністю. У 2024 році з державного бюджету виділено додаткове фінансування на закупівлю транспортних засобів для цих мобільних бригад, щоб вони були обладнані відповідно до потреб людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Кошти на це були виділені з державного бюджету, а також з бюджетів громадських організацій і міжнародних фондів. Це дозволило збільшити охоплення та ефективність мобільних бригад, які надають необхідні послуги ширшому колу постраждалих. У 2021 році з державного бюджету вперше було виділено субвенцію в розмірі близько 274 млн грн на підтримку та створення нових служб для постраждалих від домашнього насильства та ґендерно-зумовленого насильства. Хоча субвенція також була запланована на 2022 рік, вона не була реалізована, оскільки всі кошти були перенаправлені на Збройні Сили України через повномасштабне втручання. Однак у 2023 році на розвиток цих життєво-важливих послуг субвенція була виділена знову – вона склала 174 млн грн.⁶³ На 2024 рік субвенція ще не виділена.

Мінсоцполітики спільно з міжнародними партнерами та громадськими організаціями працює над створенням системи електронного ведення справ для оптимізації роботи соціальних працівників/ць та забезпечення системного підходу до організації соціальних послуг для вразливих верств населення, зокрема постраждалих від насильства та торгівлі людьми. Розроблено та затверджено Постановою КМУ від 27 січня 2021 року № 99 Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Ця система призначена для збору, реєстрації, накопичення, зберігання, використання та управління даними про надавачів та отримувачів соціальних послуг. Функціональність електронного управління справами ґрунтується на комп'ютеризованих процесах на всіх етапах: від аналізу потреб до оцінки результатів, у безпечному електронному форматі. Система введена в експлуатацію для реєстрації надавачів соціальних послуг 16 лютого 2023 року та в дослідну експлуатацію для реєстрації отримувачів соціальних послуг.

Система орієнтована на вразливі верстви населення, включаючи постраждалих від домашнього та ґендерно-зумовленого насильства та торгівлі людьми.

За останні п'ять років підхід України до фінансування служб підтримки та розширення послуг підтримки для постраждалих від ГЗН висвітлив декілька важливих уроків. Поєднання видатків з державного бюджету та внесків міжнародних партнерів довело ефективність у розширенні охоплення та потенціалу послуг з підтримки. Розширення мобільних бригад і розробка електронних систем управління справами покращили доступ до допомоги та її координацію, особливо у важкодоступних і постраждалих від війни районах. Однак потреба в постійних інвестиціях в інфраструктуру, навчання та технології залишається важливою для підтримки та вдосконалення цих мереж підтримки.

⁶³ Урядовий портал. Уряд виділить субвенцію на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства. 13 червня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-vydilyt-subventsii-dlia-stvorennia-merezhi-spetsializovanykh-sluzhb-pidtrymky-osib-iaki-postrazhdaly-vid-domashnoho-nasylystva>

20. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для вирішення проблеми упередженого зображення образу жінок і дівчат, дискримінації та/або гендерної упередженості у засобах масової інформації, включно з соціальними мережами?

За останні п'ять років Україна вжила значних заходів для вирішення проблеми упередженого зображення образу жінок і дівчат, дискримінації та загалом гендерної упередженості в ЗМІ, включно з соціальними мережами. Основні зусилля включають законодавчі зміни, стратегічні комунікаційні ініціативи та цільові інформаційні кампанії.

У вересні 2021 року до Закону України «Про рекламу» було внесено зміни щодо протидії дискримінації за ознакою статі, які набрали чинності з 8 січня 2022 року. Так, тепер Закон запроваджує визначення понять «дискримінаційна реклама» та «дискримінаційна реклама за ознакою статі», а також встановлює покарання за таку рекламу.

Крім того, уряд схвалив Концепцію комунікації у сфері гендерної рівності (2020 р.) та План заходів до неї (2023 р.). Мета полягає в тому, щоб покращити розуміння гендерної рівності, подолати гендерно-рольові стереотипи та сприяти нетерпимості до дискримінації за ознакою статі.

Для подальшого посилення відповідальності за гендерну дискримінацію в ЗМІ та рекламі було розроблено проекти таких законів, як «Про засоби масової інформації» (№ 2693) та «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі» (№ 3427). Ці законопроекти були прийняті у першому читанні у 2023 році та будуть далі розглядатися у парламенті.

Для подолання гендерних стереотипів та стереотипного зображення жінок в ЗМІ Міністерство інформаційної політики та Державний комітет телебачення і радіомовлення України провели декілька комунікаційних кампаній та заходів:

- Кампанія «Твоя професія — твій вибір» (2019): створено вісім відеороликів, які демонструвалися на національних і регіональних телеканалах, у кінотеатрах та Інтернеті, пропагуючи гендерну рівність у виборі професії.
- Телевізійні та радіопрограми: три програми, присвячені рівним правам та можливостям жінок і чоловіків у секторі безпеки та оборони. Також було створено відеоролик «Гендерна рівність в армії».
- Тематичні комунікаційні заходи: протягом 2020-2024 років було організовано вісім заходів, спрямованих на боротьбу з дискримінацією та стереотипами у медіа.

Крім того, Мінсоцполітики спільно з UNFPA провело інформаційну кампанію «Щастя в 4 руки» (2017-2020). Президент України заснував День батька (2019), який відзначається у третю неділю червня, з метою популяризації позитивних практик батьківства.

Для підвищення спроможності ЗМІ та регуляторних органів у цій сфері було проведено серію семінарів для 200 студентів факультету журналістики, а також включено гендерну складову до навчальних програм Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення та преси. Також було проведено тренінги для 105 працівників Держтелерадіо та 150 регіональних журналістів. Наприкінці 2019 року було опубліковано посібник для журналістів та працівників ЗМІ «Медіа без упереджень: слова мають значення».

Жінки в Україні продовжують стикатися зі значними перешкодами через поширені гендерні стереотипи. Вплив повномасштабної війни на гендерні ролі та стереотипи є двояким. З одного боку, війна зміцнює уявлення про традиційні ролі чоловіків як захисників, а жінок як доглядальниць, а з іншого, змінилася роль жінок у суспільстві та країні, передусім у Збройних силах та волонтерстві, а

також на робочому місці, у підприємництві тощо. У той час як чоловіки все частіше вступають до лав ЗСУ, жінкам довелося взяти на себе їхні ролі, які вони ефективно виконують. Жінки беруть активну участь у реагуванні та спротиві в українській війні. Вони служать у Збройних силах, збирають кошти на їх підтримку, надають гуманітарну допомогу постраждалому населенню, беруть участь у дипломатичній діяльності, є безпосередніми надавачами послуг у сфері охорони здоров'я та соціального захисту, є освітянками, займаються підприємництвом та працюють у всіх сферах ринку праці. Надзвичайно важливо, щоб внесок жінок отримав повне визнання, а можливості для їхньої самореалізації та реалізації їхніх прав залишалися незмінними.

Попри побоювання, що війна може посилити патріархальні погляди, опитування в листопаді 2022 року серед людей віком 15-34 років не показало зростання ґендерних стереотипів. Молодші жінки рідше, ніж чоловіки, дотримуються стереотипних поглядів, таких як переконання, що чоловіки повинні бути єдиними годувальниками в сім'ї або що чоловіки є кращими лідерами. Примітно, що лише 15% молодих жінок (порівняно з 24% молодих чоловіків) вважають, що чоловік повинен повністю забезпечувати сім'ю, а 31% молодих чоловіків (проти 17% дівчат) вважають, що чоловіки є кращими керівниками у бізнесі. Понад 50% молодих людей не погоджуються з такими стереотипами, що свідчить про прогрес.⁶⁴

Більшість молодих людей погоджуються з тим, що Україна потребує подальшого прогресу у сфері ґендерної рівності, включаючи правові та інституційні зміни у сфері зайнятості, реформування освітніх програм з метою підвищення їх ґендерної чутливості, правові та інституційні заходи з протидії ГЗН, загальнонаціональні інформаційні кампанії з просування толерантності в суспільстві та підвищення відповідальності за дискримінацію. Поширеність ґендерних стереотипів є меншою серед молоді, ніж серед старших поколінь, що свідчить про зміну поколінь у бік більшої ґендерної чутливості та рівності.

Останні п'ять років дали декілька ключових уроків у зусиллях України подолати ґендерні упередження та дискримінацію в ЗМІ. Законодавчі заходи, такі як зміни до Закону України «Про рекламу», продемонстрували, що чітко визначені в законодавстві поняття та санкції є важливими для боротьби з дискримінаційними практиками. Концепція комунікації у сфері ґендерної рівності показала, що стратегічні урядові ініціативи можуть ефективно сприяти розумінню та долати стереотипи. Однак збереження традиційних ґендерних ролей, особливо під час повномасштабної війни, підкреслило потребу в безперервних та адаптивних стратегіях. Такі кампанії, як «Твоя професія — твій вибір», і навчальні заходи, спрямовані на журналістів, підкреслювали важливість постійного залучення громадськості та просвіти до змін соціальних норм. Активна участь жінок у різних секторах, зокрема в Збройних силах і гуманітарних зусиллях, виявила критичну потребу у визнанні та підтримці ролі жінок. Нарешті, більша ґендерна чутливість серед молоді свідчить про те, що довгострокові зміни можливі, але вони потребують постійних просвітницьких і комунікаційних заходів, а також відповідного оновлення законодавства.

21. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною, спрямованих конкретно на протидію насильству щодо маргіналізованих груп жінок і дівчат?

У 2020-2024 роках подолання насильства щодо маргіналізованих груп жінок і дівчат було одним з пріоритетів для України. Заходи з протидії такому насильству є частиною більш широких підходів,

⁶⁴ Інсайт Україна, *Ґендерні стереотипи та ролі очима молоді: до та після початку повномасштабної російської агресії. Звіт за результатами дослідження*, Інсайт Україна, Київ, 2023. https://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2023/02/GS_2.pdf

встановлених у Державній стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, Державній цільовій соціальній програмі протидії торгівлі людьми на період до 2025 року та Національному плані дій щодо виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» до 2025 року. Конкретні заходи включають:

- 1) Навчання та розбудову спроможності місцевих органів влади для виявлення, запобігання та протидії насильству щодо маргіналізованих груп жінок і дівчат,
- 2) Розробку ґендерних профілів у громадах, що відображають потреби маргіналізованих груп,
- 3) Онлайн-курси та інформаційні кампанії щодо запобігання та протидії насильству щодо маргіналізованих груп, а також щодо доступних послуг для постраждалих.

1) З метою підвищення кваліфікації фахівців/чинь місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в Україні проведено масштабні навчання щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Тематика навчань включає боротьбу з ґендерною дискримінацією, торгівлею людьми, домашнім та ґендерно-зумовленим насильством з акцентом на вразливих групах населення та запобіганні множинній дискримінації за кількома ознаками. Мета навчань - надати місцевій владі знання та навички, необхідні для запобігання та протидії ґЗН щодо маргіналізованих груп, забезпечуючи комплексний підхід, що ґрунтується на правах людини. Цільові групи – місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, спеціалісти/ки, які працюють у цих сферах. Ця діяльність фінансується з державних та міжнародних джерел за підтримки ООН Жінки та інших міжнародних партнерів.

2) Мінсоцполітики затвердило Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації ґендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад (Наказ Мінсоцполітики від 27.12.2022 № 359). Ці Рекомендації передбачають збір кількісних і якісних даних про цільові групи з розподілом за статтю та іншими характеристиками для складання ґендерних профілів, розробки програм відновлення та розвитку. Детальні ґендерні профілі містять інформацію про програми, спрямовані на потреби вразливих груп. У 2023 році за підтримки ООН Жінки 83 громадські організації та ініціативні групи у 17 громадах Сумської, Чернігівської, Запорізької та Кіровоградської областей розробили та регулярно оновлювали ґендерні профілі громад. ґендерний профіль фокусується на вразливих групах жінок і чоловіків. Цільовими групами є жінки та чоловіки з вразливих груп у територіальних громадах. Фінансово ця діяльність підтримується ООН Жінки та іншими міжнародними партнерами.

3) Для підвищення ґендерної чутливості населення та медичних працівників/ць, а також для боротьби зі стигматизацією та дискримінацією було проведено декілька онлайн-курсів для фахівців/чинь та інформаційних кампаній. Ці ініціативи зосереджені на таких питаннях, як ВІЛ, послуги з репродуктивного здоров'я у випадках ґЗН та права маргіналізованих груп. Мета полягала в навчанні та підвищенні обізнаності про ґЗН та пов'язані з ним проблеми серед постачальників медичних послуг та широкої громадськості, з особливим акцентом на маргіналізованих групах. Цільовими групами є медичні працівники/ці, жінки, які живуть з ВІЛ, жінки ромської національності та інші маргіналізовані групи. Діяльність фінансується через міжнародне партнерство та державні ресурси.

Для вимірювання охоплення та ефективності курсів відстежується кількість реєстрацій та їх успішного проходження. На курс «ВІЛ: толерантність і надія» було 2 329 реєстрацій, і 418 учасників та учасниць пройшли навчання. На курс «Діагностика та профілактика ВІЛ-інфекції та вірусних гепатитів» зареєструвалось 295 осіб та пройшло 13 осіб. На курс «Надання послуг з репродуктивного здоров'я у випадку ґендерного насильства» зафіксовано 1 543 реєстрації та 657 осіб пройшли навчання.

Проведено інформаційно-просвітницькі заходи серед населення щодо доступу ключових груп щодо інфікування ВІЛ та ДіП до послуг системи безоплатної правової допомоги. Розробка стандартної операційної процедури з індексного тестування на ВІЛ (тестування партнерів) з алгоритмом забезпечення відслідковування ситуацій негативних наслідків щодо індексного клієнта та розробки дій для мінімізації ризиків у разі виникнення негативних наслідків надання послуг з індексного тестування (нанесення будь-якої передбачуваної або ненавмисної фізичної, економічної, емоційної чи психосоціальної травми чи шкоди однією особою іншій, однією особою відносно себе або установою іншій особі, що трапляється до, під час або після надання послуг з індексного тестування).

На офіційних вебсайтах органів влади та закладів охорони здоров'я поширювалась інформація одо Дня нульової дискримінації (1 березня щорічно увесь світ відзначає День нульової дискримінації), Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» (з 25 листопада до 10 грудня щорічно). Ці ініціативи сприяють підвищенню обізнаності громадськості щодо проблем, пов'язаних із протидією насильству. Крім того, направлено офіційні листи-звернення з відповідною інформацією до органів влади, а також до управлінь охорони здоров'я обласних та Київської міської державних адміністрацій.

Комплексний підхід до боротьби з насильством щодо маргіналізованих груп жінок і дівчат в Україні підкреслює важливість поєднання законодавчих заходів, розбудови потенціалу та кампаній з підвищення обізнаності громадськості. Навчання місцевих органів влади та постачальників медичних послуг, розробка ґендерно-чутливих профілів громад та використання онлайн-освіти довели ефективність у посиленні протидії ґЗН. Ці зусилля демонструють необхідність постійної підтримки, підходів на основі даних та активного залучення ГО та міжнародних партнерів для задоволення унікальних потреб маргіналізованих груп.

Участь, підзвітність, ґендерно-орієнтовані інститути

22. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для сприяння участі жінок у суспільному житті та процесах прийняття рішень?

Протягом звітного періоду в Україні реалізовано низку заходів щодо сприяння участі жінок у суспільному житті та процесах прийняття рішень. Водночас, незважаючи на ці зусилля, жінки-лідерки в Україні продовжують стикатися з перешкодами та залишаються недостатньо представленими, особливо на національному рівні в уряді, політичних партіях та парламенті. У нинішньому скликанні Верховної Ради України 79% народних депутатів – чоловіки, і лише 21% – жінки.

Запровадження ґендерних квот у виборчих списках. Запровадження обов'язкової ґендерної квоти стало найпомітнішим кроком, спрямованим на усунення цього дисбалансу. По-перше, у 2013 році була запроваджена система квот, щоб забезпечити представництво не менше 30% кандидатів у депутати однієї статі. Проте це суттєво не вплинуло на представництво жінок серед обранців у списках політичних партій, оскільки не було запроваджено санкцій за недотримання квоти. На місцевому рівні з 2015 року для виборчих списків кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах діє система квот 30/70. Водночас партії з 40% жінок у парламенті отримують фінансування з державного бюджету.

Новий Виборчий кодекс, який був прийнятий у 2019 році та набрав чинності з 1 січня 2020 року, встановлює ґендерну квоту 40/60 для виборчих списків політичних партій. Партії не можуть зареєструвати свої виборчі списки у виборчих комісіях, якщо вони не мають принаймні двох кандидатів однієї статі на кожні п'ять кандидатів у списку. Незважаючи на те, що наступні вибори до

парламенту були заплановані на 2024 рік, через продовження воєнного стану через повномасштабну війну вибори були перенесені.

Збільшення представництва жінок у місцевих радах. Щоб збільшити представництво жінок, на місцевих виборах у жовтні 2020 року було застосовано 40% гендерну квоту. В результаті збільшилася кількість жінок, обраних до місцевих рад. Нині жінки становлять 27,8% депутатів обласних рад, 34,3% — районних, 32,6% — селищних із кількістю виборців понад 10 тис. осіб, 41,3% — селищних рад із кількістю виборців менше 10 тис. осіб. Незважаючи на такий прогрес, представництво жінок на посадах голів територіальних громад залишається низьким — після виборів 2020 року лише 16,6% таких посад займали жінки.⁶⁵

Жінки на державній службі та в судовій системі. У системі державної служби вжито заходів щодо усунення низького представництва жінок серед керівних кадрів органів виконавчої влади. Станом на травень 2024 року серед 22 членів Кабінету Міністрів України є чотири жінки, у тому числі три віце-прем'єр-міністерки. Також, з приблизно 105 заступників міністрів 31 — це жінки.⁶⁶ У 2020 році жінки становили лише 33,3% державних службовців на посадах категорії «А», при цьому займали 78,3% посад категорії «С» і 68,6% посад категорії «В».⁶⁷ У судовій системі представництво жінок також було в центрі уваги. Станом на 2020 рік жінки становили 53,6% усіх суддів, з більшим представництвом у місцевих та апеляційних судах, але меншим — у вищих спеціалізованих судах і Верховному суді. Так, у Верховному суді на кінець 2020 року жінки становили 41% суддів.⁶⁸

Зусилля щодо збільшення представництва жінок на дипломатичній службі були визначені як пріоритет керівництва МЗС, у результаті чого кількість жінок, які очолюють закордонні дипломатичні установи України, з 2019 до 2024 року зростає з 3 до 17 осіб.

Сприяння лідерству жінок через навчання та інформаційні кампанії. Було також докладено значних зусиль для сприяння лідерству жінок через навчання та інформаційні кампанії. Зокрема, у вересні 2023 року було організовано великий міжнародний семінар «Трансформація жіночого лідерства в умовах війни: нові виклики та перспективи». Цей семінар за участю міжнародних партнерів, таких як ООН Жінки, Національний демократичний інститут та Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем», був присвячений наставництву як інструменту сприяння лідерству жінок у державному управлінні. Серед учасників та учасниць — посадові особи, відповідальні за забезпечення гендерної рівності, представники/ці органів місцевого самоврядування, освітяни/ки, експерти/ки.

ООН Жінки в Україні підтримала щонайменше 20 інформаційних заходів для сприяння гендерному балансу в процесі прийняття рішень та обміну передовим досвідом. У співпраці з Офісом Віце-прем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції започатковано ініціативу «Розширення прав і можливостей жінок у бізнесі». Було організовано щонайменше 10 тренінгів, участь у яких взяли 494 представники/ці приватного сектору та державних компаній. Вони підвищили свою обізнаність щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Крім того, понад 2 000 осіб взяли участь у дискусіях про роль жінок у політиці, підприємстві, процесах безпеки, міграції та реінтеграції ветеранів на 7-му Українському жіночому конгресі «Жіноче лідерство. Час відновлення. Час відбудови» у листопаді 2023 року. На цьому заході також було представлено соціологічне дослідження щодо передумов повернення українських жінок, які

⁶⁵ Центральна виборча комісія «Гендерний моніторинг місцевих виборів», 2020. <https://www.cvk.gov.ua/actualna-informaciya/187243.html>

⁶⁶ Кабінет Міністрів України. Склад. <https://www.kmu.gov.ua/uryad-ta-organi-vladi/team>

⁶⁷ Державна служба статистики України та ООН Жінки, Індикатори для моніторингу гендерної рівності в Україні: моніторинговий звіт 2021, ООН Жінки, Київ, 2022. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/2021_Indikator-Monitor.pdf

⁶⁸ Там само.

знайшли тимчасовий притулок за кордоном, та участі у зусиллях з відновлення України.

Повномасштабна війна негативно вплинула на участь жінок у політичному житті. У 2023 році Кабінет Міністрів України ввів обмеження на виїзд за кордон жінок-депутаток місцевих рад. Це рішення уряду призвело до того, що деякі депутатки склали свої повноваження через необхідність виїзду за кордон для відвідування дітей або для волонтерської роботи. Масштаби цього явища важко оцінити, оскільки дані доступні лише від територіальних виборчих комісій, а Центральна виборча комісія (ЦВК) не має зведеної інформації.

Крім того, проблеми можуть виникнути для жінок на післявоєнних виборах. Згідно з чинним законодавством, жінки, які перебували за кордоном понад 90 днів у вимушеному переселенні через війну, не зможуть балотуватися. Зміни до законодавства, спрямовані на вирішення цієї післявоєнної проблеми та зняття обмежень для жінок, були запропоновані парламенту ЦВК у вересні 2022 року, але вони ще не були прийняті.

Після повномасштабного вторгнення значна частина повноважень щодо управління регіонами були делеговані регіональним військовим адміністраціям обласного, районного та міського рівнів. Хоча наразі немає офіційної статистики, експерти/ки відзначають такі тенденції, як подальше скорочення представництва жінок у таких військових адміністраціях, оскільки ці органи в основному складаються з представників/ць установ безпеки та оборони, в яких продовжують домінувати чоловіки.

Уроки, отримані в результаті вжиття зусиль щодо сприяння участі жінок у суспільному житті та прийнятті рішень в Україні за останні п'ять років, підкреслюють важливість цілеспрямованих дій і політики. Запровадження ґендерних квот дало позитивні результати, зокрема на місцевому рівні, де спостерігалось помітне збільшення представництва жінок у місцевих радах після впровадження 40% ґендерної квоти. Проте обмежений вплив попередніх систем квотування без механізмів примусу підкреслює необхідність супроводу такої політики суворими заходами дотримання. Крім того, представництво жінок на керівних посадах залишається низьким, що вказує на те, що хоча квоти можуть збільшити участь жінок, необхідні додаткові стратегії для підтримки жінок у досягненні та утриманні цих ролей. Прогрес щодо представництва жінок на державній службі, у судовій системі та на дипломатичній службі демонструє, що цілеспрямовані зусилля, такі як семінари з розбудови потенціалу та навчальні ініціативи, є ефективними для просування ґендерної рівності.

Проте збереження недостатнього представництва, особливо на посадах вищого рівня, свідчить про те, що необхідні постійні та конкретні дії для підтримки та розвитку цих досягнень. Успіх навчальних та інформаційних кампаній додатково підкреслює, що підвищення обізнаності та надання наставництва мають вирішальне значення для розширення прав і можливостей жінок та сприяння їх лідерству в державному управлінні та за його межами. Крім того, повномасштабна війна підкреслила вразливість участі жінок у політичному житті під час кризи. Обмежувальна політика, навіть якщо вона спрямована на забезпечення безпеки, може непропорційно вплинути на жінок та їх здатність брати участь у політичних процесах. Забезпечення законодавчої гнучкості та надання підтримки жінкам-політикиням під час та після криз є вкрай важливим. Цей досвід підкреслює важливість прийняття заходів, які захищають права жінок та участь у політичному житті, навіть у складних обставинах, щоб запобігти відкату назад у сфері ґендерної рівності та представництва жінок.

23. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для розширення доступу

жінок до висловлення думки та участі у процесах прийняття рішень у медіасфері, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)?

Протягом 2020-2024 років Україна запровадила декілька ініціатив для розширення доступу жінок до самовираження та участі в процесі прийняття рішень у ЗМІ, зокрема за допомогою ІКТ. Незважаючи на постійні виклики, ці дії спрямовані на створення більш інклюзивного та справедливого медіа-середовища, сприяння більшому гендерному балансу та посилення голосів жінок у публічному дискурсі.

Практична реалізація інструментів забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків потребує комплексного підходу, що включає заходи щодо подолання стереотипних уявлень про гендерні ролі, навчальні програми та використання ефективних каналів комунікації. У 2020 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію комунікації у сфері гендерної рівності, після чого у 2023 році було затверджено План дій на виконання Концепції. Ці ініціативи спрямовані на підтримку жінок в Україні, розширення їхнього доступу до самовираження та участі у процесах прийняття рішень у медіасфері.

У звітному періоді Уряд започаткував відеопроєкт «Жінки, які полягли за Україну», присвячений жінкам, які віддали своє життя, захищаючи країну, щоб поглибити у суспільстві розуміння їх героїзму. Такі видання, як книга «Дівчата зрізають коси» та альбом творчості Любові Панченко, висвітлюють особисті історії жінок, які стали героїнями війни. Виставки, такі як «Невідома Леся Українка: Повернення», пропонують новий погляд на внесок жінок у культурну та історичну спадщину.

Зусилля, спрямовані на заохочення жінок у науковій сфері, також були значними: за ініціативи уряду видано книжки, присвячені досвіду жінок під час війни, як-от книга Олени Стяжкіної та збірка про українських в'язнів у концтаборі Маутгаузен. Ці ініціативи сприяють ширшому розумінню та суспільній оцінці внеску жінок у важливі історичні події.

Значну роботу щодо розширення доступу жінок до самовираження та участі в прийнятті рішень у ЗМІ проводять українські жіночі громадські організації, громадські організації медійного сектору та міжнародні партнери.

Однією з визначних ініціатив є платформа «Жінки – 50% успіху України» – медіапроєкт, спрямований на активізацію та підтримку жінок у громадсько-політичному житті.⁶⁹ Ця платформа прагне збалансувати представництво жінок і чоловіків на ключових посадах, щоб прискорити створення справді європейської моделі суспільства. Платформа, заснована в середині 2010-х років, активно функціонує та протягом 2020-2024 років була розширена. Її діяльність базується на визнанні, що жінки нарівні з чоловіками потерпають від війни, економічних криз і корупції, а отже, мають мати можливість робити рівноцінний внесок у процеси миру, відбудови та реформ в Україні.

Ще одна значуща ініціатива – кампанія «Повага» – медіа-ініціатива проти сексизму в політиці та ЗМІ.⁷⁰ Кампанія, яка підтримується Інститутом розвитку регіональної преси за фінансового сприяння урядів Швеції та Сполученого Королівства, включає базу даних «Запитай жінку», яка працює з 2017 року та містить понад 300 жінок-експертток у різних галузях. У рамках кампанії також було створено серію відеороликів про гендер і журналістику, спрямованих на те, щоб подолати гендерні стереотипи та сприяти участі жінок у ЗМІ. Національний демократичний інститут (NDI),

⁶⁹ Платформа «Жінки – це 50% успіху України». <https://50vidsotkiv.org.ua/about/>

⁷⁰ Платформа «Повага». <https://povaha.org.ua/>

некомерційна організація, яка займається зміцненням демократичних інститутів у всьому світі через участь громадян, ініціювала обидві платформи.

«Жіночі обличчя лідерства» – ще один медіа-проект, який має на меті познайомити українців та українок із провідними жінками-лідерками публічного, громадського та медійного секторів.⁷¹ У проєкті беруть участь жінки-депутатки, громадські активістки, журналістки, експертки міжнародних організацій і державних структур, які діляться досвідом реформування країни та просування гендерної рівності. Проєкт висвітлює успішні місцеві ініціативи та інформаційні кампанії, спрямовані на боротьбу з сексизмом і гендерними стереотипами в медіа та політиці, демонструючи вирішальну роль жінок у ініціюванні та управлінні змінами в Україні.

Важливим медіа-проектом також є «ЦеРобитьВона» – унікальна серія відеоісторій про жінок з усієї України, які активно беруть участь у громадському та політичному житті.⁷² Ця кампанія, реалізована НДІ у співпраці з онлайн-платформою «Жінки – 50% успіху України» та видавництвом «Видавництво» за підтримки Швеції, сприяє рівності в політиці, ділячись історіями успіху українських жінок як моделей для наслідування. Натхненням для кампанії став успіх двотомника «Це зробила вона» та «Це теж зробила вона» – найбільшого проєкту про відомих жінок України.

Моніторинг ГО «Інститут масової інформації» та «Детектор медіа» у жовтні 2020 року показав, що жінки згадуються в онлайн-матеріалах рідше, ніж чоловіки (лише у 24% матеріалів жінки згадуються як героїні або експертки). Проте на місцевих виборах 2020 року частка жінок серед експертів, які коментували політичні теми, та серед депутатів, зросла до 27%.

Уроки, отримані в ході реалізації зусиль щодо розширення доступу жінок до висловлення думки та участі в процесі прийняття рішень у ЗМІ протягом 2020-2024 років, підкреслюють важливість комплексних підходів. Ключові ініціативи Уряду, ГО та міжнародних партнерів демонструють потенціал цільових програм для посилення голосів жінок і боротьби з гендерними стереотипами. Однак, незважаючи на значний прогрес, тривала недостатня представленість жінок у медіа та на керівних посадах підкреслює необхідність постійних зусиль з розширення можливостей жінок. Досвід показує, що поєднання законодавчих заходів, стратегічної комунікації та активного залучення ГО та міжнародних партнерів може ефективно сприяти гендерній рівності та представництву жінок у ЗМІ. Більше того, успіх цих ініціатив значною мірою залежить від широкої підтримки та визнання внеску жінок у різних сферах, підкреслюючи необхідність постійних освітніх та просвітницьких кампаній для зміни суспільного ставлення та забезпечення довготривалих трансформацій.

24. Будь ласка, опишіть чинний наразі у вашій країні національний інституційний механізм з питань гендерної рівності (урядова структура, яка займається виключно забезпеченням гендерної рівності та розширенням прав і можливостей жінок). Опишіть заходи, яких вжито у вашій країні протягом останніх п'яти років для його створення та/або зміцнення.

Національний інституційний гендерний механізм в Україні включає спеціальну державну структуру, яка зосереджена на забезпеченні гендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок, а також численні інституції на рівні виконавчої влади. Збереження такої структури має важливе значення для справжнього впровадження гендерного підходу у державне врядування, оскільки це забезпечує узгоджений підхід до усунення гендерної нерівності в суспільстві.

⁷¹ Проєкт «Жіночі обличчя лідерства». <https://faces.50vidsotkiv.org.ua/>

⁷² Проєкт «ЦеРобитьВона». <https://shedoesit.50vidsotkiv.org.ua/>

Повний склад національного інституційного механізму, зокремі ключові органи, установи та організації, уповноважені забезпечувати рівні права та можливості для жінок і чоловіків, включає:

- Верховна Рада України: Підкомітет з питань дотримання Україною міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав людини та гендерної політики Комітету ВРУ з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва під головуванням Марини Бардіної.
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: незалежний орган з питань прав людини.
- Кабінет Міністрів України: Ольга Стефанішина, Віце-прем'єр-міністерка з питань європейської інтеграції, курує процеси формування та реалізації гендерної політики та очолює Комісію з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, до складу якої входять заступники/ці керівників/ць міністерств та відомств, відповідальні за питання гендерної рівності.
- Урядова уповноважена з питань гендерної політики: Катерина Левченко, яка перебуває на посаді з 2017 року, забезпечує реалізацію узгодженої державної політики, спрямованої на досягнення гендерної рівності, а також Апарат Урядової уповноваженої.
- Міністерство соціальної політики України: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади. відповідальний за формування національної політики з питань гендерної рівності, очолює Міністерка Оксана Жолнович.
- Національна соціальна сервісна служба: який реалізує державну політику у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, очолює Василь Луцик.
- Центральні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування: 56 координаторів/ок (як правило, заступників/ць керівників/ць центральних органів виконавчої влади, які відповідають за координацію гендерної політики у своїх відомствах).

Додаткові складові інституційного механізму включають:

- понад 30 структурних підрозділів з питань гендерної рівності в органах державної влади;
- радники/-ці з гендерних питань в органах державної влади. Станом на 2024 року налічувалось понад 200 радників/-ць з гендерних питань, з них близько 150 у системі Міністерства оборони;⁷³
- близько 10 консультативних рад та робочих груп при державних органах влади;
- 25 уповноважених посадових осіб (заступників/-ць голів обласних/Київської міської державних адміністрацій) у кожній області України;
- 25 структурних підрозділів обласних/Київської міської державних адміністрацій, які відповідають за гендерну політику. Як правило, це Департамент соціального захисту населення;
- близько 10 радників/-ць з гендерних питань при головах обласних державних адміністрацій.
- 25 регіональних консультативно-дорадчих рад з питань сім'ї, гендерної політики, запобігання гендерно зумовленому насильству та торгівлі людьми.

Урядова уповноважена з питань гендерної політики продовжує відігравати важливу роль у відстоюванні гендерної рівності в уряді, хоча її рішення не є обов'язковими для інших державних установ. Її повноваження включають широкий набір завдань, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків у різних секторах.

⁷³ Гороховська, А., «ЗСУ показало свою команду радників з гендерних питань», *UNN*, 4 травня 2023.
<https://www.unn.com.ua/uk/news/2026003-zsu-pokazalo-svoyu-komandu-radnikov-z-gendernikh-pitan>

По-перше, на Уповноважену покладено координацію діяльності уряду щодо утвердження ґендерної рівності. Вона реалізовує цю функцію за рахунок тісної співпраці з міністерствами, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Таким чином Уповноважена бере активну участь у формуванні та реалізації ґендерної політики.

Крім того, Уповноважена та її Апарат сприяють інтеграції принципів ґендерної рівності в законодавчі процеси, забезпечуючи врахування ґендерних аспектів при розробці та прийнятті нормативно-правових актів Кабінетом Міністрів України. Це передбачає не лише пропозицію про внесення змін до чинних нормативно-правових актів, а й активну участь у розробці нових актів з питань, що належать до їх компетенції.

На міжнародній арені Уповноважена представляє Україну на різноманітних форумах та зустрічах високого рівня, пов'язаних із ґендерною рівністю. Це включає співпрацю з міжнародними органами, такими як Комісія ООН зі становища жінок, і участь у сесіях Ради Безпеки ООН. Крім того, Уповноважена підтримує співпрацю та взаємодію з організаціями громадянського суспільства, залучаючи їхній досвід та зусилля з адвокації для подальших ініціатив щодо ґендерної рівності. Це партнерство поширюється на розробку державних програм і планів дій у сфері ґендерної рівності та моніторинг їх виконання.

Уповноважена відіграє важливу роль у підготовці державних доповідей щодо дотримання Україною міжнародних конвенцій та угод, що стосуються ґендерної рівності, таких як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Урядова уповноважена має Апарат, який налічує до 6 співробітників/ць, а міжнародні партнери з розвитку підтримують його діяльність експертною допомогою, включаючи зовнішніх експертів, які працюють у тематичних сферах, таких як ґендер у відновленні, запобігання та боротьба з ґЗН та СНПК, просування порядку денного ЖМБ та інші теми.

Нарешті, Уповноважена забезпечує прозорість та інформованість громадськості щодо рішень та дій уряду, пов'язаних із забезпеченням ґендерної рівності, надаючи інформацію через різні медіа-канали. Це включає розповсюдження актуальної інформації про політику та рішення, прийняті Кабінетом Міністрів України, і прогрес у досягненні урядом цілей ґендерної рівності.

У Верховній Раді України створено міжфракційне об'єднання (МФО) з питань рівних можливостей, до якого входять народні депутати, які активно займаються просуванням рівних можливостей та протидією дискримінації та сексизму. У складі МФО 95 депутатів (53 жінки та 42 чоловіки). Воно активно бере участь у соціальних ініціативах для підвищення обізнаності про проблеми ґендерної рівності та дискримінації. Об'єднання працює на засадах самоврядування, відкрите для нових учасників/ць, співпрацює з керівництвом парламенту, депутатськими фракціями та комітетами, Офісом Президента, Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади, громадськими організаціями та асоціаціями.

В уряді серед позитивних прикладів лідерів (чемпіонів) ґендерної політики протягом 2020-2024 років можна назвати:

- Міністерство економіки: розробило та сприяло ухваленню Стратегії зменшення ґендерного розриву в оплаті праці та забезпечило ґендерну рівність серед одержувачів малих грантів, пропонуючи спеціальні гранти жінкам-підприємцям.
- Міністерство закордонних справ: просувало жінок на дипломатичній кар'єрі, включно з призначенням на посади голів дипломатичних представництв.
- Національне агентство України з питань державної служби: забезпечило інтегрування ґендерних підходів у програми підготовки державних службовців/иць.

- Міністерство охорони здоров'я: сприяло ґендерно-чутливій політиці охорони здоров'я та посилювало спроможність медичних працівників/ць реагувати та протидіяти ґЗН.
- Міністерство освіти: сприяло прийняттю Стратегії реалізації ґендерної рівності в сфері освіти та підтримує інтеграцію ґендерних підходів в освітній політиці та навчальних програмах.

Протягом 2020-2024 років розширено національний інституційний ґендерний механізм, створено більше структурних підрозділів з питань ґендерної рівності в органах державної влади та місцевого самоврядування. Представники більшості інституцій у рамках цього механізму проходять інтенсивну підготовку/навчання, яку проводять Національне агентство з питань державної служби та міжнародні партнери/ГО, що покращує їхню спроможність ефективно впроваджувати ґендерно-чутливу політику.

Незважаючи на повномасштабну війну, Україна зберегла інституційний ґендерний механізм. Різноманітні органи, інституції та організації, які займаються просуванням ґендерної рівності та розширенням прав і можливостей жінок, продовжували функціонувати та адаптуватися до складних обставин.

Розширення та зміцнення інституційного механізму підкреслило важливість спеціальної та згуртованої структури для досягнення реального впровадження ґендерної рівності в діяльність уряду. Ключові уроки включають необхідність комплексних навчальних програм для посадових осіб, критичну роль відданого керівництва у сприянні ґендерній рівності та потребу в надійних механізмах для забезпечення виконання ґендерної політики. Незважаючи на значний прогрес, поточні виклики підкреслюють важливість безперервних зусиль з інтеграції ґендерних аспектів у всіх сферах управління для забезпечення стійких і ефективних змін.

25. За останні п'ять років, які ще механізми та інструменти використовувалися вашою країною для наскрізного інтегрування принципу ґендерної рівності в усіх секторах? (наприклад, відповідальні особи з ґендерних питань у виконавчій, законодавчій або судовій владі; міжміністерські механізми координації; ґендерні аудити, консультації з жіночими організаціями)

Інформація про інституції, відповідальні за комплексну інтеграцію ґендерного підходу в усі сфери врядування, надається у відповіді на запитання 24, оскільки ці інституції є частиною інституційного ґендерного механізму України. Окрім цих інституцій, Україна запровадила різноманітні механізми та інструменти для включення ґендерної рівності в усі сфери, зміцнюючи інституційні рамки протягом звітного періоду.

1) Нормативно-правові засади інтеграції ґендерних підходів: Міністерство соціальної політики України прийняло Наказ від 7 лютого 2020 року «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції ґендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів» (№ 86). Цей Наказ зобов'язує всі центральні органи виконавчої влади враховувати ґендерні підходи при розробці нормативно-правових актів.

2) Оцінка ґендерного впливу галузевих реформ: Інший важливий інструмент Міністерства соціальної політики «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання ґендерного впливу галузевих реформ» (Наказ № 257 від 14 квітня 2020 р.) містить настанови щодо оцінки ґендерних наслідків реформ в різних секторах.

3) Ґендерне бюджетування: 2 січня 2019 року Міністерство фінансів прийняло Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування ґендерно-

орієнтованого підходу в бюджетному процесі (Наказ № 1). Цей Наказ забезпечує включення ґендерних аспектів у процеси бюджетування, сприяючи фінансовій справедливості. Також дивіться більше інформації про ґендерне бюджетування у відповіді на запитання 34 Доповіді.

4) Трудові відносини та ґендерна рівність: з метою вирішення питання ґендерної рівності у трудових відносинах Міністерство соціальної політики прийняло Наказ про Методичні рекомендації щодо внесення до колективних договорів та угод положень, спрямованих на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у трудових відносинах (Наказ № 56, 29 січня 2020 року).

5) Інституціоналізація підрозділів з питань ґендерної рівності: 9 жовтня 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Про Типове положення про відповідальний підрозділ з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та Типове положення про радника з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі (Постанова № 930 від 9.10.2020) Це головний документ у сфері практичної інституалізації, який визначає обов'язки та інституційні рамки підрозділів з питань ґендерної рівності в державних органах.

6) Ґендерний аудит. Детальні методичні рекомендації щодо проведення ґендерних аудитів підприємствами, установами та організаціями наведено в наказі Мінсоцполітики (наказ від 9 серпня 2021 р. № 448). У 2022 році за підтримки ЄС та ООН Жінки було проведено серію навчань для працівників/ць усіх ЦОВВ щодо проведення ґендерного аудиту, і після них у всіх ЦОВВ було проведено такий аудит.⁷⁴ Він включав опитування державних службовців/иць щодо ґендерної рівності в державному секторі. У дослідженні взяли участь 21 148 посадових осіб 79 центральних органів виконавчої влади, з них 71,3% – жінки і 28,7% – чоловіки. Аудит показав суттєві ґендерні відомості. Хоча більшість респондентів/ок (82,5%) вважають, що чоловіки і жінки мають рівні можливості поєднувати роботу і сімейні обов'язки, з цим твердженням погоджується значно більше чоловіків (52,9%), ніж жінок (38,2%). Дослідження також показало, що жінки частіше стикаються із зауваженнями щодо своєї зовнішності, особистого та сімейного життя, приниженням, знецінюючими коментарями через їхню стать та сексуальними домаганнями. Готовність звертатися по допомогу залишається вкрай низькою як серед чоловіків, так і серед жінок. Лише 0,7% з 12% респондентів, які повідомили, що стикалися з різними проявами дискримінації та сексуальних домагань на робочому місці, звернулися по допомогу.⁷⁵

7) Навчання та розбудова потенціалу: регулярні тренінги з ґендерних питань і розробка сертифікованих онлайн-курсів для державних службовців/иць були ще одним важливим інструментом для інтеграції ґендерної рівності. Національне агентство України з питань державної служби активно долучилося до проведення цих тренінгів. У 2020 році 643 державні службовці (530 жінок, 113 чоловіків) пройшли навчання з питань ґендерної рівності за кошти державного бюджету.⁷⁶ У наступні роки кількість посадовців, які пройшли навчання, зросла, що свідчить про інституціоналізацію ґендерної підготовки в державному управлінні. Наприклад, у 2021-2022 роках кількість посадовців, які пройшли навчання, зросла ще більше, демонструючи зростаючу відданість інтеграції ґендерних аспектів в управління. Підтримка з боку ЄС, ООН Жінки та інших партнерів у 2020-2024 роках відіграла важливу роль в оновленні навчальних програм щодо впровадження

⁷⁴ Національне агентство України з питань державної служби. Результати опитування державних службовців щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. 2023.

https://drive.google.com/file/d/1h4ypRPlmX_fsM5N8AgJtJzGhzu4qzZIG/view.

⁷⁵ Там само.

⁷⁶ Державна служба статистики України та ООН Жінки, *Індикатори для моніторингу ґендерної рівності в Україні: моніторинговий звіт 2021*, ООН Жінки, Київ, 2022. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/2021_Indukator-Monitor.pdf

гендерних підходів. Ці навчальні програми розроблені для того, щоб надати державним службовцям прогресивне розуміння гендерної рівності та практичні навички для ефективного впровадження гендерно-чутливої політики.

Досвід останніх п'яти років підкреслює важливість надійної інституційної бази та всеосяжних інструментів для інтеграції гендерної проблематики. Регулярне навчання та інтеграція гендерних аспектів у всі аспекти управління є важливими. Аудити та опитування висвітлюють постійні проблеми, такі як дискримінація на робочому місці та домагання, що вказує на необхідність цілеспрямованих кроків із викорінення дискримінації та стереотипів серед колективів державних органів. Співпраця з міжнародними партнерами виявилася ефективною, що свідчить про те, що постійна підтримка та партнерство є вирішальними для підтримки та просування ініціатив щодо гендерної рівності в державному управлінні.

26. Якщо у вашій країні існує національна правозахисна інституція, яких заходів було вжито нею для боротьби з порушеннями прав жінок і забезпечення гендерної рівності?

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений)⁷⁷ є невід'ємною складовою інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Як національна правозахисна інституція, Уповноважений в рамках парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює нагляд за дотриманням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Уповноважений розглядає звернення щодо випадків дискримінації та насильства за ознакою статі та висвітлює ці питання у щорічних доповідях.

Цей перелік повноважень доповнюється правами та обов'язками Уповноваженого, визначеними статтею 10 Закону України «Про засади запобігання і протидії дискримінації в Україні». Вони включають звернення до суду з питань дискримінації та захисту суспільних інтересів, участь у судових розглядах, контроль за дотриманням принципів недискримінації, узагальнення випадків дискримінації, пропозиції щодо вдосконалення законодавства та надання висновків у справах про дискримінацію на запит суду.

Щорічно Уповноважений представляє Верховній Раді України доповідь про стан дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.⁷⁸ Ця доповідь містить окремий розділ щодо забезпечення рівних прав і свобод, у якому згадуються випадки порушення прав та відповідні заходи, вжиті Уповноваженим. Висновки та факти, викладені в доповіді, ґрунтуються на моніторингових візитах та перевірках. Доповідь також пропонує рекомендації, спрямовані на покращення ситуації для різних груп жінок і чоловіків.

Протягом 2020-2024 років до Уповноваженого надійшло 112 повідомлень про порушення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Так, жінки повідомляли про порушення соціально-економічних прав, пенсійного забезпечення, прав на охорону здоров'я, на житлово-комунальних послуг, на звернення та доступ до публічної інформації, захисту персональних даних, процесуальних прав, правової допомоги та права власності. З початку повномасштабного вторгнення Росії до Уповноваженого також надходять звернення жінок щодо прав членів їхніх сімей, зокрема

⁷⁷ Це національна правозахисна інституція зі статусом «А». Вона була заснована у 1998 році, а в 2009 році вперше отримала акредитацію GANHRI.

⁷⁸ Доповіді Уповноваженого див.: <https://ombudsman.gov.ua/uk/shchorichni-ta-specialni-dopovidi>.

військовослужбовців ЗСУ та інших збройних формувань, соціального захисту учасників бойових дій, прав дітей-біженців, допомоги для сімей з дітьми.

Уповноважений співпрацює з міжнародними організаціями та відповідними органами іноземних держав з питань дотримання міжнародних стандартів недискримінації. Так, у 2022 році на запит Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW) Уповноважений підготував інформацію про виконання Україною CEDAW та представив її на 83-й сесії. Ця інформація стосувалася виконання окремих статей CEDAW, Заключних зауважень Комітету до 8-ої періодичної доповіді України, а також включала рекомендації органам державної влади України, які були відображені в Заключних зауваженнях Комітету до 9-ої періодичної доповіді України.

Невід'ємною частиною діяльності Уповноваженого є моніторинг. Для забезпечення єдиного підходу до проведення моніторингових візитів та дотримання місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування прав людини і громадянина Уповноваженим за експертної підтримки ООН Жінки розроблено та затверджено відповідні Методичні рекомендації.⁷⁹ У 2023-2024 роках було проведено 26 моніторингових візитів та перевірок, які виявили системні бар'єри, такі як застарілі ґендерні профілі, недостатні практичні навички спеціалістів/ок щодо оцінки потреб різних груп жінок і чоловіків, недостатня комунікація з місцевими ГО та жіночими групами.

За результатами моніторингу розроблено інформаційні буклети щодо потреб жінок та чоловіків з інвалідністю під час гуманітарного реагування. Ці буклети адресовані місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та громадським організаціям людей з інвалідністю та містять рекомендації щодо запобігання ізоляції та дискримінації.

1 вересня 2023 року розпорядженням Уповноваженого № 97.15/23 затверджено Стратегію діяльності національної інституції з прав людини на період до 2027 року. На основі аналізу поточної ситуації та враховуючи виклики, які постають перед Україною з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації Уповноважений окреслив декілька стратегічних цілей на цей період. Ці цілі є комплексними та впливають на виконання всього тематичного мандату Уповноваженого. У рамках Стратегічної цілі 3 «Офіс Омбудсмана – доступна та інклюзивна інституція для кожної та кожного» наголошено на таких завданнях:

- інтеграція інклюзивних та недискримінаційних принципів та підходів у роботі з абітурієнтами;
- реалізація та просування принципів ґендерної рівності в роботі Уповноваженого.

Для виконання завдань Стратегічної цілі 3, а також для системного забезпечення впровадження та просування інклюзивних та недискримінаційних принципів та ґендерної рівності, забезпечення збалансованого представництва статей на державній службі та інших посадах у Секретаріаті Уповноваженого призначено координатора з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії ґендерно-зумовленому насильству.⁸⁰

Для забезпечення роботи Уповноваженого щодо системного аналізу стану дотримання рівних прав і свобод громадян та реалізації відповідних повноважень створено Експертну раду з питань додержання рівних прав, запобігання дискримінації, домашньому насильству та торгівлі людьми.

⁷⁹ Розпорядження Уповноваженого від 13.04.2023 № 40.15/23. <http://surl.li/typki>.

⁸⁰ Розпорядження Уповноваженого від 17 квітня 2024 року № 54.15/24 «Про призначення уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії ґендерно-зумовленому насильству в Секретаріаті Уповноваженого». <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/54.1524.pdf>.

До складу Ради входять представники/ці громадянського суспільства, міжнародних організацій, спеціалісти/ки з відповідних галузей.

Крім того, Уповноважений та його представники/ці разом із працівниками/цями Секретаріату Уповноваженого входять до складу різноманітних робочих груп, покликаних сприяти розвитку рівного та інклюзивного середовища в Україні. Серед них – Рада безбар'єрності, Комісія з координації взаємодії органів виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, Рада з прав людини, гендерної рівності та різноманіття при МЗС України. Вони також беруть участь у Платформі забезпечення гендерного мейнстримінгу та інклюзії у відновленні, робочих групах з досягнення Цілі 5 (гендерна рівність) та Цілі 10 (зменшення нерівності) Цілей сталого розвитку в рамках міжвідомчої робочої групи із забезпечення досягнення ЦСР, а також у робочій групі з підготовки змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Крім того, вони залучені до Міжвідомчої робочої групи з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Росії проти України, та надання допомоги постраждалим, а також до Наглядової ради пілотного проекту з надання екстреної компенсації жертвам сексуального насильства, пов'язаного з агресією Росії проти України.

Уповноважений також співпрацює з громадським сектором – зокрема, пропонує стажування учасницям Школи політичної участі для жінок та дівчат з інвалідністю «Лідерка». Ця школа має на меті навчити жінок та дівчат відстоювати свої права та мотивувати їх брати участь у політичному та громадському житті України. Випускниці школи мають можливість проходити стажування в державних органах та підприємствах

Роль Уповноваженого підкреслює важливість комплексного моніторингу та активної міжнародної співпраці у просуванні гендерної рівності. Ефективна комунікація та співпраця з місцевими організаціями та державними органами мають важливе значення для подолання системних перешкод і забезпечення практичної реалізації принципів гендерної рівності. Розробка комплексних стратегій і включення різноманітних точок зору є ключовими для просування гендерної рівності та захисту прав жінок у різних секторах. Ці заходи мають вирішальне значення для створення інклюзивного середовища, яке підтримує та розширює можливості для всіх громадян, особливо для найбільш уразливих груп.

Мирне та інклюзивне суспільство

27. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для побудови та підтримання миру, сприяння творенню мирного та інклюзивного суспільства для забезпечення сталого розвитку та виконання порядку денного «Жінки, мир, безпека»?

З моменту повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року пріоритетом України є зупинка та відсіч агресору. Наслідки повномасштабної війни є руйнівними для країни, зокрема для прав і становища жінок і дівчат. Таким чином, порядок денний ЖМБ (жінки, мир і безпека) в Україні зараз зосереджений на розширенні прав і можливостей жінок у секторі безпеки та оборони та на задоволенні потреб жінок і дівчат, пов'язаних з безпекою, а не на розбудові та підтримці миру.

Прагнення до миру в цих умовах – поки агресор не буде позбавлений можливості атакувати – означатиме лише припинення стримування та капітуляцію, що поставило б під загрозу саме існування нації. Також, як свідчить величезна кількість доказів з деокупованих територій, це

створюватиме прямі загрози життю, здоров'ю та правам українських жінок і дівчат з боку російсько-окупаційних військ.

Водночас Україна твердо вірить, що розширення прав і можливостей жінок у секторі безпеки та оборони безпосередньо пов'язане з відсіччю агресору, припиненням війни, побудовою та підтримкою миру.

У 2016 році Україна прийняла перший Національний план дій (НПД) щодо виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325, розроблений Мінсоцполітики у співпраці з іншими органами державної влади, міжнародними та громадськими організаціями. НПД діяв до 2020 року. У межах його реалізації в Україні було вжито заходів для покращення участі жінок у мирних процесах та секторі безпеки та оборони, включаючи у процесах прийняття рішень, а також для захисту прав жінок у конфліктах та постконфліктних ситуаціях.

За період 2016-2020 років досягнуто значних результатів. По-перше, різні стейкхолдери, включаючи органи влади, правоохоронні органи, збройні сили, громадські організації, ЗМІ, наукові кола, представників/ць громадянського суспільства та населення в цілому, усвідомили важливість визнання та задоволення різних потреб жінок, чоловіків, дівчат та хлопців у процесах безпеки та оборони для зміцнення верховенства права, демократичного врядування та гендерної рівності.

По-друге, збільшилося представництво жінок у секторі безпеки та оборони. У 2018 році для жінок були відкриті десятки посад у правоохоронних органах, які раніше були для них недоступні. З початку 2018 року МВС інтегрувало гендерний підхід у збір кадрової статистики. Зараз МВС має дані про 17 кадрових показників із розподілом за статтю.

Зросла частка жінок серед працівників правоохоронних органів. Станом на кінець 2020 року жінки становили 46% працівників МВС. До лютого 2023 року частка жінок-поліцейських зросла до 29% проти 25% у 2020 році.⁸¹ На кінець 2020 року жінки становили 34,7% співробітників Нацгвардії, хоча лише серед військовослужбовців Нацгвардії – лише 8,4%. Жінки також становили 38,4% працівників Державної служба з надзвичайних ситуацій, у тому числі 11% рятувальників, 51% працівників Державної прикордонної служби, у тому числі 23% військовослужбовців. Крім того, жінки становили 79,2% працівників Державної міграційної служби (де участь жінок традиційно висока) та 32,7% працівників СБУ.⁸²

Позитивна динаміка спостерігалася і на рівні керівних посад. З 2017 до 2020 року кількість жінок на керівних посадах у Національній поліції зросла на 4% до 17,7%, у Державній міграційній службі – на 2% до 61,0%, у Нацгвардії – на 1,5% до 6,6%. Представництво жінок на керівних посадах також зросло на 3% у Державній прикордонній службі та Державній міграційній службі, досягнувши 12,9% та 20,5% відповідно.

Серед інших досягнень на національному рівні – розробка та реалізація МВС та Національною гвардією галузевих планів дій до Резолюції Ради Безпеки ООН 1325, а також інтеграція гендерних питань у навчальні програми закладів вищої освіти, підвідомчих МВС. Жінки та чоловіки тепер мають рівний доступ до умов служби та посад у державній, військовій службі, службі цивільного захисту та поліції. Проте кар'єрний ріст жінок залишається обмеженим, про що свідчить відсутність у цих структурах жінок із старшими офіцерськими військовими чи спеціальними званнями.

⁸¹ Згідно з презентацією начальника Департаменту прав людини Національної поліції України під час Стратегічної консультації щодо розробки Дорожньої карти сприяння гендерній рівності 25 лютого 2023 року.

⁸² Державна служба статистики України та ООН Жінки, *Індикатори для моніторингу гендерної рівності в Україні: моніторинговий звіт 2021*, ООН Жінки, Київ, 2022. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/2021_Indukator-Monitor.pdf

У 2020 році Україна прийняла другий Національний план дій щодо виконання Резолюції 1325 Ради Безпеки ООН на наступний стратегічний період (2021-2025). У грудні 2022 року його було ретельно проаналізовано та оновлено, щоб забезпечити відповідність викликам повномасштабної війни. Цей аналіз було організовано шляхом консультацій з багатьма зацікавленими сторонами – зокрема, було вивчено вплив війни на питання ЖМБ та визначено критичні прогалини і рішення, необхідні для усунення наслідків повномасштабної війни. Зокрема, оновлений НПД містив розширений перелік заходів щодо надання ефективної та своєчасної допомоги постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

Національний план дій також передбачає проведення комунікаційних кампаній для подолання ґендерних стереотипів, сприяння громадській думці та ставленню, які дозволяють жінкам повноцінно брати участь у питаннях миру та безпеки, на додаток до запобігання насильству в сім'ї та торгівлі людьми, а також підвищення обізнаності для постраждалих від ґЗН.

Станом на січень 2024 року Міністерство оборони України повідомило про значне збільшення кількості жінок-військовослужбовиць у ЗСУ – на 40% більше, ніж у 2021 році, або на 12 тис. жінок за останні два роки. Загальна кількість жінок-військовослужбовців становила 47,2 тис. осіб проти 16,5 тис. осіб у 2014 році. Загальна чисельність жінок (військовослужбовиць і невійськових) у Збройних Силах зросла до 66,9 тис. осіб. У зоні бойових дій виконують завдання близько 4 тис. жінок-військовослужбовиць, статус учасниці бойових дій отримали 13 487 військовослужбовиць. Станом на листопад 2023 року на керівних посадах перебувало близько 6,5 тис. жінок-військовослужбовиць, у тому числі 2890 офіцеров та 2270 сержанток (старшин).⁸³

Уряд пояснює таке зростання кількома ключовими ініціативами, спрямованими на посилення ґендерної рівності та інтеграцію стандартів НАТО. Ці заходи включають скасування обмежень щодо посад для жінок, що дозволяє їм служити на різних посадах, таких як водійки, гранатометниці та заступниці командирів. Крім того, віковий ценз для укладення контракту збільшено до 60 років. Нарешті, тепер жінки мають рівні можливості для отримання військової освіти за всіма рівнями та спеціальностями.

У березні 2024 року було прийнято закон про посилення соціальних гарантій військовослужбовців (закон №3621-ІХ, законопроект №10313). Він вніс три поправки, пов'язані з ґендерними питаннями в збройних силах:

- Передбачено право на одноразову відпустку для чоловіків-військовослужбовців при народженні дитини (це право є у цивільних чоловіків з 2020 року).
- Право військовослужбовців на звільнення зі служби на час хвороби дитини.
- Заборона дискримінації за ознакою статі, боротьба з сексизмом і домаганнями в збройних силах.

Остання поправка є надзвичайно важливою, оскільки відкриває шлях для створення в збройних силах механізму боротьби з дискримінацією та переслідуваннями. Проект механізму був розроблений у 2021 році, і зараз є можливість затвердити і ввести його в дію.

Уроки, отримані з нещодавнього досвіду в Україні, підкреслюють критичну важливість розширення прав і можливостей жінок у секторі безпеки та оборони як способу дати відсіч агресору та, таким чином, досягти та зберегти мир. Залучення жінок до цих секторів продемонструвало значну позитивну динаміку, таку як збільшення представництва на різних ролях і посадах прийняття рішень. Ці зусилля не лише зміцнюють обороноздатність країни, а й сприяють ґендерній рівності та

⁸³ Міністерство оборони України. Наталія Калмикова: Чисельність жінок в армії на початок січня 2024 року становила майже 70 тисяч. 1 травня 2024 р. <https://www.mil.gov.ua/news/2024/05/01/kilkist-zhinok-v-armii/>

захисту прав жінок у конфліктних ситуаціях. Розробка та впровадження двох циклів Національного плану дій з виконання Резолюції 1325 Ради Безпеки ООН відіграли ключову роль у цьому прогресі. Крім того, законодавчі поправки та скасування обмежень щодо посад для жінок ще більше дозволили їм активно брати участь у військовій службі.

28. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для підвищення рівня лідерства, представництва та участі жінок у діяльності з попередження та вирішення конфліктів, миробудування, гуманітарній діяльності та заходах реагування на кризу, на рівнях прийняття рішень у ситуаціях збройного та інших конфліктів, а також в умовах кризи чи нестабільності?

В умовах повномасштабної війни протягом 2020-2024 років Україна реалізувала численні заходи для розширення можливостей жінок у запобіганні, розв'язанні конфліктів, гуманітарній діяльності та реагуванні на кризи. Ці заходи включали законодавчі зміни для зняття обмежень на зайняття посад, інституційну підтримку, забезпечення інфраструктурних потреб жінок у секторах безпеки та оборони, інтеграцію гендерних питань у військову освіту. Крім того, жіночі організації розширили лідерство, потенціал і підтримку, яку надають групам жінок і дівчат, які постраждали від війни.

1) Зняття обмежень та інституційна підтримка. Наказом МВС від 31 липня 2019 року № 369 «Про участь національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки», передбачається проведення відбору кандидатів/ок до миротворчих операцій з повним дотриманням принципу рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Проте у зв'язку зі збройною агресією Росії Президент України своїм Указом № 114/2022 від 7 березня 2022 року відкликав національний персонал, у тому числі у складі міжнародних миротворчих операцій, для захисту суверенітету та територіальної цілісності України.

Крім того, в МВС створені механізми вивчення проблем і перешкод у просуванні жінок і чоловіків, а також своєчасного усунення наявних прогалин, які можуть бути причиною недосконалого забезпечення гендерної рівності. Ці механізми передбачають проведення щорічного аналізу кар'єрного зростання працівників/ць МВС, що дозволяє відстежувати рух кадрових ресурсів та виявляти можливі випадки дискримінації чи реальні та наявні перешкоди для просування жінок по службі. Міністерство також запровадило щорічний моніторинг рівня задоволеності умовами служби шляхом анонімного опитування працівників/ць. Це опитування допомагає виявити, зокрема, гендерні розриви у відповідях чоловіків і жінок у різних сферах – від матеріально-технічного забезпечення до можливості поєднання сімейних і професійних обов'язків. Крім того, здійснюється постійний аналіз національного законодавства у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та розробка відповідних законодавчих та нормативних актів для приведення законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу щодо жінок у секторі безпеки.

2) Задоволення інфраструктурних потреб жінок в армії. У 2020-2024 роках було зроблено значні кроки у забезпеченні потреб жінок-військовослужбовиць. Протягом 2023 року проведено аналіз наявних матеріально-технічних умов для проходження військової служби та виділено кошти на обладнання об'єктів інфраструктури. Це казарми, туалети, душові, гуртожитки, лазні, навчальні корпуси, медпункти, їдальні.

Командування Сил матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України сформувало та направило заявку до Державного підприємства Міністерства оборони України «Агенство з оборонних закупівель» на закупівлю у 2024 році 65 тис. комплектів літніх польових костюмів (тип 2)

для жінок і 100 тис. комплектів жіночої білизни. Тендери на ці товари були оголошені у лютому 2024 року.

Наприкінці грудня 2023 року розпочався випуск нових зразків жіночого одягу, розробленого з урахуванням антропометричних даних, і було розповсюджено 50 тис. комплектів. У травні 2024 року Міністерство оборони уклало контракти на постачання жіночих літніх польових костюмів для військовослужбовців на майже 130 мільйонів грн. За прогнозами Агентства, це забезпечить наявні потреби до кінця року. У комплекти, які отримують військовослужбовці, входять куртка, штани та дві пов'язки зі спеціальною символікою.⁸⁴

Крім того, протягом 2023 року тривала робота з впровадження жіночих бронежилетів. Проведено випробування двох моделей модульних бронежилетів із конструктивно вигнутою пластиною з урахуванням особливостей будови тіла жінок-військовослужбовиць. Під час навчально-бойових завдань бронежилети було перевірено, що дозволяє максимально наблизити умови використання нової бронетехніки до бойових. Вага жіночого бронежилета коливається від 10,5 кг і більше в залежності від комплектації. До кінця 2023 року Міністерство оборони України сертифікувало перші бронежилети, розроблені спеціально для жінок-військовослужбовиць.

3) Гендерна рівність у військовій освіті та навчанні. Питання гендерної рівності та порядку денного ЖМБ розглядаються у військових закладах вищої освіти, військових навчальних частинах, закладах професійної передвищої військової освіти під час лекційних та семінарських занять, що входять до програм підготовки військових фахівців. Крім того, лідерська складова активно інтегрується в освітньо-професійні програми та навчальні плани військових ЗВО, військових навчальних підрозділів ЗВО, закладів професійної поглибленої військової освіти. Це забезпечує формування у курсантів/ок як наукових, так і професійних знань у сфері ефективного військового керівництва.

З 2016 року Міноборони та Збройні сили пристосували до потреб жінок близько 300 військових об'єктів.⁸⁵ У 2020 році дівчата/жінки становили 13% студентів військових ЗВО, і цей показник продовжує зростати щорічно. Військові ЗВО також почали включати гендерний компонент у свої навчальні програми.

Роль жіночих організацій. Жіночі організації в Україні відіграли вирішальну роль у захисті прав жінок та сприянні гендерним перетворенням. Однак з моменту повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року ці організації зіткнулися зі значними проблемами, включаючи виснаження та брак фінансових ресурсів. Водночас, жіночі організації та волонтерки продовжували надавати гуманітарну підтримку, часто за фінансової підтримки міжнародних установ та двосторонніх донорів.

Жіночі організації беруть участь у координації зусиль щодо гуманітарного реагування та порядку денного ЖМБ, але їхня участь у процесах миру та безпеки залишається обмеженою. Вони часто виключені з розробки політики та прийняття рішень на національному рівні. Координація між урядом та жіночими організаціями щодо порядку денного ЖМБ та гуманітарної допомоги поступово покращується на національному рівні, але залишається проблематичною на регіональному та місцевому рівнях.⁸⁶

⁸⁴ Українська правда. «До кінця року потреба буде забезпечена: Міноборони закупило літню жіночу форму на 130 млн грн». 25 травня 2024 р.. <https://life.pravda.com.ua/society/minoboroni-zakupili-zhinochu-viyskovu-formu-na-130-mln-bilshist-komplektiv-dostavili-u-chastini-301736/>

⁸⁵ «Жінка в армії — не феномен, а фахова професіоналка», *Армія Інформ*, 21 січня 2021 р. <https://armyinform.com.ua/2021/01/21/zhinka-v-armiyi-ne-fenomen-a-fahova-profesionalka/>.

⁸⁶ Український жіночий фонд, *Читай між рядків: Реагування українських правозахисних організацій на повномасштабну війну, підходи та загрози*, 2023.

Підсумовуючи, протягом 2022-2024 років жіночі організації стали сильнішими та впливовішими. Однак це відбувається за рахунок надзвичайної переваги та виснаження. Їм потрібні ресурси та підтримка з боку міжнародних партнерів, щоб повністю повернутися до своєї стратегічної діяльності з адвокації, захисту та просування прав жінок.

Регіональні коаліції з виконання Резолюції РБ ООН 1325. Регіональні коаліції, ініційовані Українським жіночим фондом, впливають на процеси прийняття рішень, які враховують інтереси жінок, що постраждали від війни. Ці коаліції включають представників/ць місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, навчальних закладів, підприємств та цільових груп, пов'язаних з Резолюцією РБ ООН 1325. Станом на травень 2024 року в Україні діє 21 така коаліція, ще три будуть створені пізніше у 2024 році.

Одним із ключових уроків, отриманих з досвіду України за останні п'ять років, є вирішальна важливість інтеграції гендерних аспектів у запобіганні, розв'язанні конфліктів і гуманітарній діяльності. Розширення прав і можливостей жінок у секторах безпеки та оборони виявилось важливим як для негайного реагування на виклики війни, так і для довгострокового розвитку секторів безпеки та оборони. Інституційна підтримка, така як усунення правових бар'єрів та покращення інфраструктури для жінок-військовослужбовиць, значно покращила показники гендерної рівності у цих сферах. Проте війна підкреслила потребу в більш надійних механізмах залучення жіночих організацій до розробки політики та процесів прийняття рішень. Незважаючи на їх важливу роль у наданні гуманітарної допомоги та захисті прав жінок, ці організації стикаються з проблемами через обмежені ресурси та відстороненість від стратегічних дискусій. Це підкреслює необхідність міцніших партнерств і більш гнучких систем підтримки для повного розширення можливостей жіночих організацій. Загалом досвід підкреслює, що всеосяжний гендерний мейнстрімінг є життєво важливим для ефективного реагування на конфлікти та для сталого розвитку секторів безпеки та оборони України.

29. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для посилення юридичної та неюридичної відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини жінок і дівчат у ситуаціях збройних та інших конфліктів або гуманітарних криз та реагування на кризи?

Це питання стало надзвичайно актуальним для України після агресії Росії у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. Порушення міжнародного гуманітарного права щодо жінок і дівчат включає порушення правил і звичаїв ведення війни (ст. 438 КК України). Потерпілі від цих порушень включають всіх жертв воєнних злочинів, а не лише постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК).

Станом на кінець липня 2023 року слідчі Національної поліції України порушили понад 96 тисяч кримінальних проваджень за фактами злочинів, вчинених військовослужбовцями збройних формувань Російської Федерації та їх пособниками з початку повномасштабного вторгнення. Понад 80% цих проваджень підпадають під статтю 438 Кримінального кодексу України (Порушення законів та звичаїв війни). Повідомлено про підозру 673 особам, у т.ч представникам військово-політичного керівництва Російської Федерації.⁸⁷

У Офісі Генерального прокурора створено Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту. Прокурори/ки цього Департаменту регулярно проходять навчання з розгляду

⁸⁷ Верховний Суд України. Воєнні злочини (ст. 438 КК України). Липень 2023.

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_voen_zloch.pdf

порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини жінок і дівчат під час збройних конфліктів, включаючи СНПК та інші злочини.

Посилено право потерпілих на безоплатну вторинну правову допомогу. Змінами до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», які набули чинності у серпні 2023 року, перелік осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, доповнено постраждалими від торгівлі людьми. Безоплатна вторинна правова допомога включає представництво в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування та в інших суб'єктах, а також складання процесуальних документів.

У 2022 році затверджено Імплементаційний план Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН з питань запобігання та протидії СНПК. Він сприяє координації між державними органами, міжнародними та неурядовими організаціями для побудови ефективної системи боротьби з сексуальним насильством і надання відшкодування потерпілим.

Відповідно до Імплементаційного плану, навчання та підвищення кваліфікації працівників/ць правоохоронних органів, слідчих, прокурорів/ок, спеціалістів/ок служби безпеки, адвокатів/ок та суддів у справах, пов'язаних із СНПК, було пріоритетним напрямком роботи. Наприклад, 160 слідчих, поліцейських Департаменту превентивної діяльності, ювенальної превенції та патрульної поліції з центрального апарату та 24 головних управлінь Національної поліції України в областях та в м. Києві пройшли навчання з питань міжнародного права, протоколів та змін до національного законодавства щодо належного реагування на випадки СНПК. Ці співробітники/ці взяли участь у п'яти дводенних тренінгах на тему "Виявлення, реагування та документування випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом", які включали посилення взаємодії та координації між різними підрозділами Національної поліції України, залученими до реагування на випадки СНПК.

Крім того, ООН Жінки провела два дводенні діалоги з питань ґендерного насильства та СНПК у Дніпрі та Полтаві, в яких взяли участь 46 представників/ць поліції, судів та прокуратури Полтавської та Дніпропетровської областей. Ці діалоги були зосереджені на зміцненні співпраці, підвищенні обізнаності та розвитку потенціалу учасників/ць. Такі регулярні навчальні заходи мають вирішальне значення для посилення співпраці та координації на місцях між правоохоронними органами та сектором юстиції.

30. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для ліквідації дискримінації та порушень прав дівчаток, у тому числі неповнолітніх дівчаток?

За останні п'ять років в Україні вжито низку заходів щодо усунення дискримінації та порушень прав дівчат, у тому числі неповнолітніх дівчат. Ці дії охоплюють різні сектори, включаючи розробку політики, освіти, спорт і підтримку потерпілих від насильства.

1) Мінсоцполітики на виконання Стратегії людського розвитку на 2021-2023 роки, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 року (розпорядження № 1617), розробило проєкт Порядку реагування на випадки дискримінації за ознакою статі та іншими ознаками. У цьому документі викладено загальні підходи до розгляду заяв і скарг щодо ґендерної дискримінації, у тому числі насильства за статевою ознакою та сексуальних домагань. Він встановлює порядок подання та розгляду звернень, інформування про звернення та їх результати, способи запобігання ґендерній дискримінації та насильству. Крім того, Міністерство розробило проєкт форми реєстрації звернень щодо дискримінації за ознакою статі з розподілом за віковими групами, яка включає скарги на ґендерне насильство, кібербулінг, сексуальні домагання, стеження, сексизм та їх наслідки.

Національна соціальна сервісна служба щорічно збирає цю інформацію за міжсекторальним підходом, сприяючи формуванню недискримінаційної політики як на державному рівні, так і всередині окремих підприємств, установ чи організацій.

2) Ініціатива STEM Girls, заснована Центром «Розвиток КСВ» у 2016 році, спрямована на подолання ґендерних стереотипів у виборі професії та підвищення впевненості дівчат у собі при виборі STEM-професії в Україні. Ініціатива об'єднує дівчат та жінок, які захоплюються наукою, технологіями, інженерією та математикою (STEM) з усієї України. Основна мета – збільшити кількість дівчат у сфері STEM шляхом викорінення ґендерних стереотипів, залучення талановитих дівчат до дисциплін STEM та підвищення обізнаності про STEM як провідний підхід до освіти в Україні. Ініціатива також спрямована на інтеграцію ґендерно-чутливого підходу до освіти та науки, зокрема через Конкурс на найкращий ґендерно-чутливий STEM-урок та премію L'Oreal-UNESCO для жінок у науці.

Ініціатива має 118 осередків, серед яких школи, бібліотеки та будинки культури у всій Україні. З моменту заснування було реалізовано 17 проєктів, серед яких дні, присвячені жінкам і дівчатам у науці, конференції, конкурси, хакатони та менторські програми, в яких взяли участь понад 10 000 дівчат.⁸⁸

Ключовим результатом є підвищення впевненості дівчат у собі для вивчення STEM-галузей та побудови кар'єри. Наприклад, у навчальному STEM-центрі в Івано-Франківську 16% учасниць STEM-класів у 2020 році становили дівчата до того, як вони почали співпрацювати зі STEM Girls. Відтоді центр почав використовувати ґендерно-чутливу комунікацію, приділяти увагу в оголошеннях запрошенню як хлопців, так і дівчат, а також розміщувати в оголошеннях фотографії, на яких зображені як дівчата, так і хлопці. Наразі частка дівчат, які приєднуються до занять, зросла до 22%.⁸⁹

3) Міністерство молоді та спорту продовжує популяризувати здоровий спосіб життя серед жінок, чоловіків, дівчат та хлопців через цільові комунікаційні кампанії та мережу шкіл. Відсоток жінок і дівчат, які займаються фізичною активністю, зріс з 38,6% у 2021 році до 50% у 2022 році, незважаючи на загальне зниження залученості до фізичної активності населення через війну.

4) У Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2021-2025 роки, затверджену Кабінетом Міністрів України від 2 червня 2021 року (постанова № 579), закладено принцип ґендерної рівності. Програма включає експертно-аналітичні, організаційні, імплементаційні та оціночні заходи на основі структурованих даних за статтю, віком, місцем проживання та іншими ознаками. Це забезпечує запрошення як дівчат, так і хлопців до участі в міжнародних та національних молодіжних заходах. Під час проведення конкурсів молодіжних проєктів Міністерство молоді та спорту надає перевагу проєктам, до яких залучена молодь з різних груп, у тому числі з особливими освітніми потребами, у складних життєвих обставинах, з національних меншин, із малозабезпечених сімей, з інвалідністю, невиліковними хворобами, та молодь, яка проживає у віддалених сільських або гірських районах.

5) Щоб захистити дівчат від дискримінації та насильства, уряд у співпраці з ЮНІСЕФ розвиває мережу центрів Barnahus. Модель Barnahus передбачає міждисциплінарну роботу фахівців різних галузей із захисту прав дітей, які стали свідками або постраждалими від насильства, створення безпечного середовища, надання необхідної психологічної, медичної, юридичної та соціальної підтримки.

⁸⁸ Ініціатива Girls Stem. <https://divchata-stem.org/proiekti/>

⁸⁹ Рубрика. Girls STEM: українська ініціатива долає ґендерні стереотипи на науково-технічних спеціальностях. 4 серпня 2023 р. <https://rubryka.com/uk/article/divchata-stem/>

Станом на травень 2024 року в Україні функціонує 12 центрів захисту та соціально-психологічної підтримки дітей, які постраждали або стали свідками насильства (за моделлю Barnahus).⁹⁰ Перший центр Barnahus відкрився у червні 2021 року у Вінниці. Ці центри створені в рамках пілотного проєкту, який реалізується за сприяння Міжвідомчої координаційної ради з питань ювенальної юстиції, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ЮНІСЕФ в Україні, Офісу Генерального прокурора, Міністерства юстиції, Міністерства соціальної політики, МВС, інших органів та організацій. Через повномасштабну війну центри Barnahus також почали розглядати випадки СНПК за участю неповнолітніх.

Крім цих ініціатив, важливо згадати інші зусилля, докладно описані в попередніх відповідях, такі як розробка освітніх програм для боротьби з ґендерними стереотипами, захист здоров'я дівчат, включаючи репродуктивне здоров'я, і включення принципів ґендерної рівності у різних секторах, які ще більше підтримують права дівчат в Україні.

Збереження, захист і відновлення довкілля

31. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для інтеграції ґендерних підходів та проблем в екологічну політику, включно з питаннями адаптації до зміни клімату та пом'якшення спричинених нею наслідків, збереження біорізноманіття та деградації земель?

Ґендерні аспекти в екологічній політиці залишаються темою, щодо якої доступно мало інформації і статистичних даних, особливо щодо ґендерних наслідків повномасштабної війни для довкілля. Хоча загально визнано, що цей вплив є ґендерно-специфічним, бракує конкретних даних, особливо статистичних, що, у свою чергу, впливає на розробку відповідних програм.⁹¹

Проблема інтеграції ґендерних аспектів та проблем у екологічну політику, включно з адаптацією до зміни клімату та пом'якшенням наслідків, згадується в Державній стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. Зокрема, Оперативна ціль 4.3 Стратегії передбачає створення умов для рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень у сфері екологічної політики та рівного доступу до природних ресурсів. Завдання для реалізації цієї цілі включають забезпечення можливості рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень щодо охорони навколишнього середовища та реагування на зміни клімату та забезпечення рівного доступу до природних ресурсів. Очікувані результати включають збільшення кількості жінок, які беруть участь у прийнятті рішень щодо охорони навколишнього середовища, та забезпечення рівного захисту жінок і чоловіків від наслідків зміни клімату, враховуючи потреби різних груп.

Ґендерні проблеми, пов'язані з «зеленим переходом» в Україні, які були актуальними у 2020-2024 роках, включають недостатнє представництво жінок у процесах прийняття рішень, відсутність ґендерної чутливості в політиках «зеленого переходу», зокрема тих, які зосереджені на післявоєнній відбудові, обмежений доступ жінок до освіти, професій і підприємництва, пов'язаних із зеленим переходом, а також можливі обмеження доступу жінок до природних ресурсів та електроенергії, особливо під час відключень електроенергії, спричинених повномасштабною війною.

⁹⁰ Інформаційне агентство ВІККА. У Черкасах відкрили центр допомоги дітям, які постраждали від насильства. 7 травня 2024 р. <https://www.vikka.ua/novini/u-cherkasah-vidkryly-czentr-dopomogy-dityam-postrazhdalym-vid-nasyllja-video/>

⁹¹ UNFPA. Ґендерна перспектива сфери охорони довкілля в Україні. Травень 2022 р. https://razumkov.org.ua/images/2022/07/15/we_act_ecology_ukr_report.pdf

Збройна агресія Російської Федерації проти України створює серйозні екологічні загрози, зокрема забруднення атмосферного повітря та ґрунту хімічними речовинами від вибухів боєприпасів, забруднення території відходами та металобрухтом, припинення роботи очисних споруд, знищення ландшафтів та рослинності внаслідок бойових дій, а також знищення великих лісових масивів від пожеж і неконтрольованих рубок. Ці загрози непропорційно впливають на населення, яке найбільше залежить від природних ресурсів і має менше засобів реагувати на зміни навколишнього середовища та адаптуватися до них, особливо бідних верств населення та сільських жителів.

Внесок жінок у пошук довгострокових рішень щодо зміни клімату часто залишається невизнаним, оскільки жінки, як правило, недостатньо представлені в процесах прийняття рішень на національному рівні. Гендерний баланс в енергетичному секторі України є недостатнім, жінки становлять менше чверті працівників (24%),⁹² незважаючи на те, що жінки складають близько половини зайнятих в економіці загалом (54%). Жінки в енергетичному секторі зазвичай займаються адміністративними питаннями, і цей дисбаланс починається з освіти. Наприклад, у 2021-2022 навчальному році жінки становили лише 9,6% студентів і 11,5% випускників електротехнічних спеціальностей.⁹³ Гендерні стереотипи сприяють цьому дисбалансу: 31% українців вважають біотехнології, інженерію та робототехніку чоловічими сферами.⁹⁴ Для заохочення більшої кількості жінок до професій, пов'язаних з енергетикою та зеленим переходом загалом, потрібна спеціальні інформаційні та профорієнтаційні кампанії.

Національна політика в екологічній сфері спрямована на користь усього населення України без будь-яких елементів гендерної дискримінації, забезпечення рівного доступу до послуг і можливостей як для жінок, так і для чоловіків.

Протягом 2020-2024 років у відповідальних центральних органах виконавчої влади створено підрозділи з питань гендерної рівності. Наприклад, Міністерство енергетики створило сектор соціального діалогу, гендерної рівності та протидії дискримінації у своєму департаменті соціально-трудових відносин та гендерної рівності. У співпраці з Проектом USAID «Енергетична безпека» протягом п'яти місяців 2023 року реалізовувалась комплексна модульна навчальна програма «Гендерна рівність на робочому місці», у якій взяли участь та отримали сертифікати 34 працівники/ці Міненерго.

Наказом Міненерго від 14.12.2023 № 383 утворено Гендерний комітет з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії дискримінації та затверджено його склад. Перше засідання гендерного комітету відбулося 4 березня 2024 року. У березні-квітні 2024 року було проведено тренінг з гендерної чутливості для членів/кинь комітету.

За підтримки ГО «Поруч» було проведено пілотне дослідження щодо доступу жінок та чоловіків до енергії. У рамках дослідження брали участь працівники/ці структурних підрозділів апарату Міністерства та працівники/ці державних підприємств паливно-енергетичного комплексу.

⁹² Дячук О., Галустян Ю., Близнюк В., Подолець Р. та Трипольська Г., *Жінки та чоловіки в енергетичному секторі України*, Heinrich Boll Stiftung, Київ, 2019. <https://ua.boell.org/uk/2019/06/13/zhinki-ta-choloviki-v-energetichnomu-sektori-ukrayini-0>.

⁹³ Державна служба статистики України, Вища та професійна (професійно-технічна) передвища освіта в Україні, 2022. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html.

⁹⁴ Фонд народонаселення ООН, *Чим керуються українці при виборі професії: Результати національного опитування громадської думки щодо ключових факторів і стереотипів*, UNFPA, Київ, лютий 2021. https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/prezation_tramplin_eng_3_1.pdf

Визначено, що жінки та чоловіки мають переважно однаковий доступ до базових послуг, можливостей для навчання та економічної діяльності.⁹⁵

Україна лише починає інтегрувати ґендерні аспекти та проблеми в екологічну політику. Однак у період між 2020 і 2024 роками вже зроблено важливі кроки. Зокрема, забезпечено включення екологічної складової в національну ґендерну політику. Крім того, посилено робочі органи з ґендерних питань у центральних органах виконавчої влади та проведено відповідні опитування для виявлення наявних ґендерних прогалин в екологічній сфері. Ці кроки знаменують значний прогрес у подоланні ґендерно-специфічних впливів і забезпечення рівної участі у прийнятті екологічних рішень і доступу до ресурсів.

32. За останні п'ять років, яких заходів вжито вашою країною для інтегрування ґендерних питань у стратегії і програми щодо зменшення ризику катастроф (стихійних лих) і підвищення екологічної стабільності та стійкості до зміни клімату?

Зважаючи на український контекст, актуальним завданням у цій сфері є підтримка участі та лідерства жінок у стратегіях, програмах і проєктах, пов'язаних із зменшенням ризику стихійних лих, екологічною стабільністю та стійкістю до зміни клімату. З цією метою спеціалізовані установи, такі як Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та Державна енергетична інспекція, активізують роботу з навчання своїх співробітників/ць питанням ґендерної рівності. При складанні індивідуальних програм підвищення кваліфікації державних службовців/иць, які займають посади державної служби категорій "Б" і "В" (посади середнього та нижчого рівня), рекомендовано передбачити навчання з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії ґендерно-зумовленому насильству, реалізації ґендерно чутливої політики.

З метою підвищення обізнаності та поглиблення знань про важливість ґендерної політики та ґендерних підходів у реалізації політики у цій сфері представники/ці Мінприроди беруть участь у комісіях, засіданнях, робочих групах, тренінгах, семінарах. Це частина виконання операційного плану Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року.

У 2022 році Держенергонагляд та Міндовкілля провели ґендерні аудити, за результатами яких були надані рекомендації, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями реалізації рівних прав жінок і чоловіків. Ці рекомендації передбачали внесення змін до деяких розпорядчих документів обох відомств та створення на вебсайтах розділу «Ґендерна рівність» для розміщення інформації про рівний правовий статус жінок і чоловіків, а також відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі. Серед визначених ключових пріоритетів – необхідність підвищення обізнаності працівників/ць щодо застосування комплексного ґендерного підходу у своїй діяльності, розробка рекомендацій щодо дотримання працівниками/цями етичної поведінки, проведення тренінгів з питань ґендерної рівності, недискримінації та соціальної інтеграції на робочому місці.⁹⁶

Основною метою цих навчальних програм є підвищення професійного рівня з питань ґендерної політики, набуття знань і навичок, необхідних для проведення ґендерного аналізу, а також розробки та впровадження політики ґендерної рівності, недискримінації та інклюзивності на робочих місцях.

⁹⁵ Енергетичний проєкт USAID. USAID ESP сприяє розробці та реалізації державної ґендерної політики в енергетиці. 7 березня 2024 р. <https://energysecurityua.org/news/usaids-esp-promotes-developing-and-implementing-the-state-gender-policy-in-the-energy-sector/>

⁹⁶ Див., наприклад, <https://sies.gov.ua/gender/gendernij-audit-2022>

Результатом навчання стало підвищення професійного рівня працівників/ць Держенергонагляду та Мінприроди з питань ґендерної політики.

Аспекти зеленої відбудови стали одним із фокусів Українського павільйону на Конференції ООН зі зміни клімату COP28 у грудні 2023 року. Зокрема, ПРООН спільно з урядом організували в Павільйоні захід, присвячений забезпеченню ґендерної рівності в оцінці шкоди довкіллю та процесах зеленої відбудови. Мінприроди наголошує, що Україна у своєму зобов'язанні «відбудувати краще, ніж було» надає пріоритет ґендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок у створенні екологічної та кліматичної стійкості.

Подолання ґендерної нерівності у лісовому господарстві є однією з проблем, які планується вирішити під час реалізації Стратегії управління державним лісовим господарством України на період до 2035 року, схваленої 29 грудня 2021 року.⁹⁷ На реалізацію Стратегії був розроблений Ґендерний план дій у лісовому секторі України, який визначає шляхи покращення представництва жінок на всіх рівнях ринку праці в лісовому секторі та зменшує нерівність у кар'єрному просуванні чоловіків і жінок. Ґендерний план дій визначає важливі питання щодо впровадження інноваційної моделі, яка ґрунтується на практичних та стратегічних потребах жінок у лісовому секторі, включених до Транснаціональної інноваційної дорожньої карти, розробленої в рамках проєкту «Ліси в руках жінок», що реалізується ГО «ФОРЗА» та Асоціацією лісівників України.⁹⁸

Одним із ключових уроків, отриманих із зусиль України щодо інтеграції ґендерних аспектів у екологічну політику, є важливість цільового навчання та підвищення обізнаності серед працівників/ць спеціалізованих установ. Ґендерні аудити, проведені Держенергонаглядом та Мінприроди, допомогли виявити та усунути дисбаланси, що призвело до появи розділів про ґендерну рівність на вебсайтах та рекомендацій щодо недискримінаційних практик. Зосередженість на зеленій відбудові та надання пріоритету ґендерній рівності в зусиллях щодо стійкості навколишнього середовища підкреслюють необхідність залучення жінок до процесів прийняття рішень. Ґендерний план дій у лісовому господарстві в рамках Стратегії державного управління лісами демонструє цінність стратегічного планування для покращення представництва жінок та вирішення проблеми ґендерної нерівності. Ці ініціативи показують, що досягнення ґендерної рівності в екологічній політиці вимагає постійного навчання, стратегічного планування та активної участі жінок.

⁹⁷ Проєкт «Ліси в жіночих руках». Ґендерний план дій у лісовому господарстві. 7 липня 2022 р.
https://www.openforest.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Gendernyi-plan-dij-lisovogo-sektoru_proekt-dlya-obgovorennya.pdf

⁹⁸ Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону FORZA. Проєкт «Ліси в жіночих руках».
<https://forza.org.ua/uk/lisi-v-zhinochih-rukah/proekt-lisi-v-zhinochih-rukah>

Розділ четвертий: Національні інститути та процеси

33. Будь ласка, опишіть національну стратегію або план дій вашої країни щодо гендерної рівності: зазначте назву, період, який охоплюється цим документом, пріоритети, фінансування і узгодженість з Порядком денним у сфері сталого розвитку до 2030 року, включно з цілями ЦСР 5.

У 2021-2023 роках Уряд України активно розробляв та ухвалював національні стратегії, національні плани дій, рекомендації та інші політичні інструменти щодо гендерної рівності. Як наслідок, тепер існують комплексні та детальні гендерні стратегії та плани дій, які визначають діяльність національних та регіональних/місцевих органів влади на найближчі роки. Незважаючи на те, що війна спричинила непослідовне впровадження національної гендерної політики в різних сферах врядування, є численні приклади відданості на високому рівні та значних покращень у роботі. Загалом комплексність, деталізація та ефективність національної гендерної політики показали прогрес з 2021 року.

У серпні 2022 року Кабінет Міністрів України (КМУ) ухвалив Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердив План дій з її реалізації на 2022-2024 роки. Стратегія містить чотири стратегічні цілі (а також операційні цілі та пов'язані з ними напрями діяльності):

1. Національний механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків ефективно функціонує та має спроможність підтримувати розробку, впровадження, моніторинг та оцінку політик гендерної рівності в різних сферах суспільного життя та на всіх рівнях.
2. Жінки і чоловіки не зазнають насильства, в тому числі насильства, пов'язаного з воєнними діями та збройними конфліктами, мають рівний доступ до правосуддя і беруть рівну участь у розбудові миру та постконфліктному відновленні.
3. Жінки і чоловіки мають рівні права та можливості для розвитку людського потенціалу у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури і спорту.
4. Жінки та чоловіки беруть рівну участь у різних сферах економічної діяльності, отримують переваги від результатів сталого економічного розвитку та мають рівний доступ до всіх видів економічних ресурсів.

Враховуючи виклики повномасштабної війни на території України, стратегія передбачає впровадження гендерних аспектів при наданні гуманітарної допомоги та у постконфліктному відновленні, участь жінок у процесах відновлення, у тому числі у прийнятті рішень на всіх рівнях – від національного рівня до рівня громади, а також посилення спроможності державних службовців щодо інтеграції гендерних підходів у процеси відновлення.

У грудні 2022 року Кабінет Міністрів України ухвалив Стратегію впровадження гендерної рівності в освіті на період до 2030 року⁹⁹ та затвердив Операційний план її реалізації на 2022-2024 роки, який спрямований, зокрема, на подолання гендерно-зумовленого вибору спеціальностей у професійно-технічних навчальних закладах та закладах вищої освіти, що лежить в основі горизонтальної гендерної сегрегації на ринку праці та гендерного розриву в оплаті праці.

У вересні 2023 року було затверджено Національну стратегію подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та План дій з її реалізації, підготовлені Міністерством економіки

⁹⁹ Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>.

спільно з ООН Жінки та МОП. Стратегію було розроблено в результаті серії багатосторонніх консультацій між урядом, роботодавцями, профспілками, громадянським суспільством та ґендерними експертами/ками з метою усунення основних причин ґендерного розриву в оплаті праці, зокрема горизонтальної та вертикальної ґендерної сегрегації, нерівномірного розподілу домашньої праці між чоловіками та жінками, а також прогалин у законодавстві щодо рівної оплати за працю рівної цінності.

Урядом України також впроваджується Національний план дій з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на 2021-2025 роки. У грудні 2022 року було оновлено Національний план дій з метою врахування нових реалій, спричинених повномасштабною війною. Зокрема, розширено перелік заходів для надання ефективної та своєчасної допомоги постраждалим від сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Національним планом дій також передбачено усунення культурних бар'єрів для забезпечення повноцінної участі жінок у вирішенні питань миру та безпеки, запобігання домашньому насильству та торгівлі людьми, а також підвищення рівня обізнаності постраждалих від ґендерно-зумовленого насильства.

До інших важливих національних ґендерних політик належать наступні:

- План дій задля виконання зобов'язань Уряду України в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з просування ґендерної рівності (Розпорядження Кабінету Міністрів України №1578-р, 16.12.20);
- Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року (постанова Кабінету Міністрів України №145, 24 лютого 21);
- Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України №366-р, 14 квітня 2021 р.).

Існують також і певні галузеві/відомчі інструменти, зокрема, План дій з ґендерної політики Міністерства внутрішніх справ та План дій з ґендерної політики Національної гвардії України.

Національна політика спрямована на вирішення широкого кола питань, що впливають на жінок і чоловіків, зокрема: підвищення рівня їхньої обізнаності щодо своїх законних прав, боротьба з ґендерними стереотипами, покращення доступу до освітніх можливостей, медичних послуг та базової інфраструктури, а також боротьба з бідністю. Ці інструменти є дорожньою картою для реалізації конкретних заходів, спрямованих на розширення прав і можливостей жінок, і допомагають підвищити пріоритетність ґендерних питань у порядку денному уряду.

Цільові групи населення Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, а також інших стратегічних документів охоплюють широке коло осіб для забезпечення всебічної ґендерної рівності в усіх секторах суспільства. До них входять жінки та чоловіки різного віку, приділяючи особливу увагу вразливим та маргіналізованим групам, таким як жінки та дівчата, які постраждали від конфлікту, сільські жінки, жінки з інвалідністю та жінки з етнічних меншин. Стратегії також зосереджені на просуванні ґендерної рівності серед державних службовців/иць, освітян/ок, постачальників медичних послуг, співробітників/ць правоохоронних органів і військовослужбовців/иць для сприяння інклюзивному та сприятливому середовищу в цих професіях. Крім того, до цільових груп населення входять молоді люди (у контексті рівних можливостей в освіті, професійній підготовці). Вирішуючи конкретні потреби та виклики, з якими стикаються ці різноманітні групи, стратегічні документи спрямовані на створення справедливого суспільства, де кожна людина, незалежно від статі, може повною мірою брати участь у національному розвитку та отримувати користь від нього.

Державна стратегія забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків до 2030 року тісно узгоджується з Порядком денним сталого розвитку на період до 2030 року, зокрема з ЦСР 5. Стратегічні та операційні цілі стратегії розроблені для підтримки досягнення ЦСР 5, включаючи припинення всіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат, усунення всіх форм насильства щодо жінок і дівчат, забезпечення повної та ефективної участі жінок і рівних можливостей для прийняття рішень. Таке узгодження гарантує, що ґендерна стратегія країни не лише вирішує безпосередні національні проблеми, але й сприяє глобальним зусиллям із просування ґендерної рівності та сталого розвитку.

34. Будь ласка, опишіть систему, яка існує у вашій країні для відстеження частки національного бюджету, яка інвестується в забезпечення ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ґендерно орієнтоване бюджетування), а також приблизну частку національного бюджету, яка інвестується в цю сферу.

Незважаючи на повномасштабну війну, Міністерство фінансів України та розпорядники бюджетних коштів продовжують впровадження ґендерно-орієнтованого бюджетування (ґОБ) на національному та місцевому рівнях. Міністерство видало доручення головним розпорядникам коштів державного та місцевих бюджетів з рекомендацією застосовувати ґендерний підхід при формуванні бюджетних запитів у 2023-2025 роках. У пояснювальній записці до проекту Закону про Держбюджет на 2023 рік міститься інформація щодо впровадження ґОБ у бюджетні програми та зазначається, що ґОБ стало особливо необхідним під час війни та в умовах обмежених бюджетних ресурсів, адже вкрай важливо враховувати ситуації, потреби та інтереси різних груп жінок і чоловіків, а також оперативно реагувати на нові реалії та виклики.

Аналіз бюджетних запитів свідчить про збільшення кількості ґендерно-чутливих бюджетних програм. Під час підготовки проекту Держбюджету на 2023 рік ґендерні аспекти вже враховано у 50 бюджетних програмах (33 головні розпорядники бюджетних коштів, ГРК). Для порівняння, під час підготовки проекту Держбюджету на 2022 рік ґендерні аспекти враховано у 47 бюджетних програмах (32 ГРК), а у 2021 році – у 41 бюджетній програмі (29 ГРК).

При формуванні бюджетних запитів на 2023-2025 роки ґендерні підходи в бюджетних програмах враховано такими ГРК, як Апарат Верховної Ради України, МВС, Міноборони, МОН, Мінсоцполітики, Міністерство розвитку громад та територій, Головне управління розвідки Міноборони, НАЗК, Рахункова палата та облдержадміністрації.

Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів також продовжують впроваджувати ґендерні підходи у бюджетний процес, але наразі неможливо відстежити кількість ґендерно чутливих програм.

Робота над ґОБ стала дещо менш помітною з 2020 року з завершенням проекту «ґендерно-орієнтоване бюджетування в Україні», який фінансувався Sida. Проект надавав експертну підтримку та оприлюднював усі законодавчі зміни та досягнення щодо впровадження ґОБ. І тим не менш, навіть в умовах повномасштабної війни Міністерство фінансів продовжує працювати над сталістю та інституціоналізацією ґОБ.

- Під час підготовки бюджетних запитів на 2021-2023 роки ґендерні аспекти врахували 29 головних розпорядників коштів державного бюджету (35%) за 41 бюджетною програмою.
- Серед програм, що фінансуються з місцевих бюджетів, 75% були проаналізовані з ґендерної точки зору, в результаті чого у 2020 році 1 075 програм стали більш ґендерно-чутливими.

- Міністерство соціальної політики, Міністерство освіти і науки, Міністерство молоді та спорту, Державна служба статистики України внесли зміни до понад 30 нормативно-правових актів щодо інтеграції ґендерних підходів зокрема за результатами ґендерного аналізу бюджетних програм.

Одним з позитивних прикладів ґендерного бюджетування є аналіз бюджетних програм, який здійснюється МОЗ, МВС, Мінсоцполітики та іншими відомствами. Наприклад, за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми КПКВК 2308060 «Реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення» не виявлено ознак ґендерної дискримінації у зазначеній бюджетній програмі. Тому не вбачається за необхідне включення до бюджетної програми ґендерних аспектів, тільки за винятком тих, що мають природні біологічні відмінності жінок і чоловіків. Водночас, вбачається за доцільне подальше проведення ґендерного аналізу бюджетної програми, її окремих завдань, напрямів використання коштів, послуг, що надаються в межах бюджетної програми. Також за результатами ґендерного аналізу зазначеної бюджетної програми ґендерних розривів та дискримінації інтересів жінок і чоловіків не виявлено окрім тих, що мають природні біологічні відмінності жінок і чоловіків, а також рекомендовано постійно удосконалювати процес збору та обробки даних в Електронній системі охорони здоров'я.¹⁰⁰

ГОБ увійшло до системи управління державними фінансами на державному та місцевому рівнях в Україні, оскільки воно спрямоване на підвищення адресності, ефективності та прозорості бюджетних видатків. Повний аналіз державних видатків на забезпечення ґендерної рівності на національному рівні неможливий через відсутність даних та публічної інформації, особливо в умовах воєнного стану. Крім того, через відсутність системи моніторингу для відстеження та звітності щодо загального обсягу ґендерно-орієнтованого фінансування також неможливо надати приблизну цифру загального обсягу фінансових ресурсів, інвестованих урядом у пріоритети ґендерної рівності.

У чинних національних планах дій із забезпечення ґендерної рівності не передбачено виділення коштів з державного та обласного бюджетів на пріоритети ґендерної рівності. Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, Національний план дій щодо виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 на період до 2025 року, Національна стратегія подолання ґендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та Стратегія впровадження ґендерної рівності в сфері освіти на період до 2030 року передбачають фінансування з державного чи обласного бюджетів, тобто мають фінансуватися з бюджетів міжнародних партнерів з розвитку та організацій громадянського суспільства. Держава робить свій фінансовий внесок у реалізацію цих стратегій і планів дій лише шляхом виплати заробітної плати працівникам/цям відповідних державних установ та надання приміщень для проведення заходів, і навряд чи ця ситуація зміниться до завершення повномасштабної війни.

35. Які існують офіційні механізми для участі різних заінтересованих сторін у реалізації та моніторингу Пекінської декларації та Платформи дій і Порядку денного в сфері сталого розвитку до 2030 року?

Україна створила комплексні механізми для забезпечення участі різних зацікавлених сторін у реалізації та моніторингу Пекінської декларації та Платформи дій та Порядку денного у сфері сталого

¹⁰⁰ <https://moz.gov.ua/article/economics-and-finance/rezultati-gendernogo-analizu-bjudzhetnoi-programi-kpkvk-2301400-zabezpechennja-medichnih-zahodiv-okremih-derzhavnih-program-ta-kompleksnih-zahodiv-programnogo-harakteru---u-2022-roci>

розвитку до 2030 року. Ці механізми вбудовані в національний інституційний ґендерний механізм, який передбачає врахування ґендерних аспектів в усіх секторах державного та суспільного життя.

Національний інституційний механізм включає такі ключові органи, як Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та Кабінет Міністрів України. Віце-прем'єр-міністерка з питань європейської інтеграції Ольга Стефанішина курує розвиток та впровадження ґендерної політики. Урядова уповноважена з питань ґендерної політики Катерина Левченко координує впровадження єдиної національної політики, спрямованої на досягнення ґендерної рівності.

Міністерство соціальної політики та Національна соціальна служба є центральними органами, відповідальними за розробку та впровадження державної політики ґендерної рівності відповідно. Крім того, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування мають 56 координаторів та 25 уповноважених осіб, відповідальних за ґендерну політику на регіональному рівні.

Україна запровадила низку інструментів і механізмів для інтеграції ґендерної рівності в усі сфери, які значно допомагають різним зацікавленим сторонам брати участь у реалізації та моніторингу Пекінської декларації та Платформи дій і Цілі 5 Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року. Нормативно-правові засади інтеграції ґендерних підходів, розроблені Міністерством соціальної політики, забезпечують врахування ґендерних міркувань у розробці нормативно-правових актів та планів дій. Крім того, рекомендації щодо оцінки ґендерного впливу галузевих реформ допомагають оцінити вплив політики на різні статево-вікові групи, сприяючи інклюзивним процесам прийняття рішень. Ґендерно-орієнтоване бюджетування забезпечує справедливий розподіл фінансових ресурсів, сприяючи ґендерній рівності у використанні державних коштів. Крім того, типові положення інституціоналізувало підрозділи з питань ґендерної рівності в державних органах, чітко окресливши їхні обов'язки та рамки, тим самим посилюючи зобов'язання щодо ґендерної рівності на всіх адміністративних рівнях.

Ґендерні аудити та ініціативи з розбудови потенціалу додатково сприяють інтеграції ґендерних перспектив в управління. Було надано детальні рекомендації щодо проведення ґендерних аудитів, а у 2022 році було проведено комплексні ґендерні аудити в центральних органах виконавчої влади, які виявили деякі ґендерні прогалини та необхідні подальші кроки. Регулярні тренінги та сертифіковані онлайн-курси для державних службовців, які підтримують міжнародні партнери (ЄС, ООН Жінки та інші), покращують знання та навички, необхідні для ефективного впровадження ґендерно-чутливої політики. Ці інструменти дають змогу різним зацікавленим сторонам, включаючи державних службовців/иць, громадянське суспільство та міжнародні організації, брати активну участь і сприяти виконанню та моніторингу зобов'язань щодо ґендерної рівності відповідно до Пекінської декларації та Цілі 5 Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року, забезпечуючи згуртованість та інклюзивність підхід до сталого розвитку.

Стратегічні консультації між урядом, громадськими організаціями та міжнародними партнерами щодо імплементації та моніторингу Пекінської декларації та Платформи дій та Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року також відбуваються в кількох форматах:

- Комісія з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків,
- Платформа громадських організацій (при Апараті Урядової уповноваженої). ГО, які беруть участь у Платформі, сприяють інтеграції ґендерних питань та захищають права різних маргіналізованих груп жінок і дівчат,
- Донорські міжвідомчі робочі групи з питань ґендерної рівності,
- Платформа забезпечення ґендерного мейнстримінгу та інклюзії у відновленні,

- Громадські ради при центральних органах виконавчої влади.

36. Будь ласка, опишіть, який внесок зробили заінтересовані сторони у підготовку цієї національної доповіді.

Підготовка національної доповіді України передбачала всеосяжний процес за участю всіх зацікавлених сторін, який забезпечив їх ефективний внесок. Координацію цього процесу здійснювали Мінсоцполітики як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань гендерної політики та Апарат Урядової уповноваженої з питань гендерної політики за сприяння ООН Жінки. Зацікавлені сторони були залучені на всіх етапах, і таким чином їхні внески стали невід'ємною частиною доповіді

Процес національного огляду (і підготовки доповіді) був організований таким чином:

- Розробка анкети для збору інформації від зацікавлених сторін для кожної сфери, охопленої національним оглядом, і відповідно до рамок, запропонованих у Методичних рекомендаціях (досягнення, прогалини та недоліки, стратегії усунення цих прогалин та проблем).
- Формування переліку зацікавлених сторін за кожною сферою: центральні органи виконавчої влади, обласні, Київська міська державні/військові адміністрації, громадські організації, міжнародні організації, партнери з розвитку.
- Аналіз показників Цілей сталого розвитку на предмет дезагрегації за ознакою статі (подолання бідності (1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1b), Міцне здоров'я та благополуччя (3,7, 3,8), якісна освіта (4.1, 4.2, 4.3, 4.5, 4.6, 4.7, 4a), гідна робота (8.3, 8.5, 8.7, 8.8, 8.9), зменшення нерівності (10.2), сталі міста (11,7), кліматичні дії (13b), Мир, справедливість і міцні інституції (16.1, 16.2, 16.7), партнерство для досягнення цілей (17.18).
- Проведення зустрічі із зацікавленими сторонами для презентації та обговорення анкети для збору інформації.
- Надсилання анкети до центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської міської державних/військових адміністрацій.
- Розповсюдження анкети на платформі ГО (для добровільного заповнення).
- Підготовка зацікавленими сторонами проєктів відповідей на анкету на основі наявної інформації.
- Підготовка відповідей до Розділу 4, який має охоплювати національні процеси та механізми, пов'язуючи ті, що стосуються впровадження та моніторингу Пекінської декларації та Платформи дій, із тими, що стосуються Порядку денного сталого розвитку до 2030 року.
- Підготовка проєкту відповідей до Розділу 5 щодо прогресу у доступності даних, дезагредованих за статтю та гендерною статистикою, зв'язок моніторингу виконання Пекінської декларації та Платформи дій із впровадженням Порядку денного сталого розвитку до 2030 року з урахуванням гендерних питань).
- Узагальнення інформації, отриманої від центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської міської державних/військових адміністрацій, громадських організацій, та підготовка першого варіанту національної доповіді.
- Організація обговорення першого проєкту доповіді в рамках Національного огляду.
- Підготовка другого проєкту національної доповіді з урахуванням результатів обговорень.
- Переклад національної доповіді на англійську мову.
- Заповнення онлайн-форми на вебсайті ООН.

- Презентація національної доповіді (запланована на серпень-вересень 2024 р.).

Такий партисипативний підхід дозволив кожному центральному органу виконавчої влади та обласній адміністрації підбити підсумки своєї діяльності у сфері реалізації гендерної політики за останні п'ять років, визначити досягнення та недоліки та зрозуміти необхідні наступні кроки. Спільне обговорення, коментування та доповнення до проєкту національної доповіді дозволили визначити основні досягнення та прогалини в реалізації державної гендерної політики, забезпечивши включення важливої інформації від усіх зацікавлених сторін.

37. Будь ласка, опишіть план дій вашої країни та графік виконання рекомендацій Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок (якщо країна є державою-учасницею) або рекомендацій Універсального періодичного огляду чи інших правозахисних механізмів Організації Об'єднаних Націй, які стосуються гендерної нерівності/дискримінації жінок.

Україна подала дев'яту доповідь про імплементацію CEDAW у 2021 році. Ця доповідь охоплювала період 2017-2020 років. Доповідь було розглянуто у 2022 році, а в жовтні 2022 року Комітет CEDAW оприлюднив свої Заключні зауваження.

У березні 2023 року відбулася стратегічна сесія «На шляху до гендерної рівності: з урахуванням Заклучних зауважень Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок». Засідання було спрямоване на включення зауважень Комітету до політики України щодо гендерної рівності. Було обговорено дорожню карту впровадження, зосереджуючись на чітких результатах, часових рамках, ролях і обов'язках.

Мінсоцполітики проаналізувало чинну законодавчу базу та наголосило на необхідності ефективного планування та координації зусиль для повноцінної реалізації. Представники центральних органів виконавчої влади, міжнародних та громадських організацій визначили спільні пріоритети та необхідні кроки для ефективного виконання Заклучних зауважень Комітету ООН.

Ці пріоритети та необхідні кроки будуть враховані в Операційному плані на 2025-2027 роки з реалізації Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. Операційний план наразі розробляється. Висновки поточного Національного огляду виконання Пекінської декларації та Платформи дій також будуть використані для розробки Операційного плану на 2025-2027 роки.

Інформація про виконання Заклучних зауважень 12, 16 (с) (і), 32 (с), які стосуються порядку денного ЖМБ, зокрема щодо виконання загальних рекомендацій № 30 (2013) щодо участі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів і постконфліктних ситуацій, № 32 (2014) про гендерні аспекти статусу біженця, притулку, громадянства та безгромадянства жінок, № 38 (2020) про торгівлю жінками та дівчатами в контексті глобальної міграції, мають бути подані Україною до 1 листопада 2024 року. Кінцевий термін подання інформації щодо виконання інших Заклучних зауважень – 1 листопада 2026 року.

У 2023 році Мінсоцполітики за експертної підтримки ООН Жінки в Україні організувало тренінг для працівників/ць сектору безпеки і оборони з метою підготовки до звітування щодо виконання вищезазначених Заклучних зауважень.

Розділ п'ятий: Дані і статистика

38. У яких найважливіших сферах вашою країною досягнуто найбільшого прогресу протягом останніх п'яти років, якщо говорити про ґендерну статистику на національному рівні?

За 2020-2024 роки Україна досягла значних успіхів у вдосконаленні ґендерної статистики на національному рівні. Ці зусилля мають вирішальне значення для моніторингу ґендерної рівності та впровадження ефективної політики.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1517 «Питання збору даних для моніторингу ґендерної рівності» затверджено перелік індикаторів для моніторингу ґендерної рівності. Відповідно до цього наказу Державна служба статистики (Держстат) збирає дані для моніторингу ґендерної рівності та оприлюднює їх на офіційному вебсайті. Держстат координує заходи з розробки метаданих згідно із затвердженими показниками. На офіційному вебсайті Держстату створено розділ «Ґендерна рівність», де розміщено національні та міжнародні нормативно-правові акти з питань ґендерної рівності, дані про показники ґендерної рівності за 2015-2023 роки, їх метадані, публікації та іншу корисну інформацію.¹⁰¹ Крім того, було створено окремий розділ під назвою «Жінки та чоловіки», де надаються дані з розподілом за статтю щодо освіти, охорони здоров'я, заробітної плати, доходів та умов життя.¹⁰²

У 2021 році за підтримки ООН Жінки в Україні було опубліковано Моніторинговий звіт «Індикатори моніторингу ґендерної рівності в Україні».¹⁰³ Протягом січня-червня 2021 року органи державної статистики вперше провели модуль обстеження робочої сили щодо трудової діяльності волонтерів за методологічної підтримки Міжнародної організації праці. Вийшла публікація за результатами опитування, що містить показники з розподілом за статтю.¹⁰⁴ Також у 2021 році втретє проведено державне статистичне спостереження на підприємствах «Рівень оплати праці працівників за статтю, віком, освітою та професійними групами».¹⁰⁵ У 2023 році Держстат підготував чергову публікацію «Жінки та чоловіки в Україні», яка доступна на офіційному сайті.¹⁰⁶

Наразі Держстат бере участь у декількох ініціативах у сфері ґендерної рівності. Серед них впровадження Індексу ґендерної рівності Європейського Союзу в Україні в рамках проекту «Мережа аналітичних центрів: посилення спроможності для розробки передових політик, оцінки впливу, стратегічної адвокації та цілеспрямованих політичних комунікацій», який виконує Український жіночий фонд за підтримки Європейського Союзу. Інша ініціатива «Проблеми розширення прав і можливостей жінок на ринку праці та у підприємництві в умовах повномасштабної війни та ґендерно-орієнтованого відновлення України» є частиною проекту ООН Жінки у партнерстві з

¹⁰¹ Державна служба статистики України. Ґендерна рівність. https://www.ukrstat.gov.ua/gend_rivnist/menu_gr.html

¹⁰² Державна служба статистики України. Жінки і чоловіки. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/gender/gender_u_.htm

¹⁰³ Державна служба статистики України та ООН Жінки, *Індикатори для моніторингу ґендерної рівності в Україні: моніторинговий звіт 2021*, ООН Жінки, Київ, 2022. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/2021_Indukator-Monitor.pdf

¹⁰⁴ Державна служба статистики України. Волонтери віком від 15 років та середньою тривалістю відпрацьованого часу за типом організації волонтерської роботи, статтю, типом території, віковою групою та сімейним станом, січень-червень 2021. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/rp/tdv_21.xlsx

¹⁰⁵ Державна служба статистики України. Заробітна плата за професійними групами у 2020 році. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/zb_zp_pg_2020.pdf

¹⁰⁶ Державна служба статистики України. Соціальний захист. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzhahist_u.htm

Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та ГО «Український центр соціальних реформ» за фінансової підтримки Уряду Швеції.

Керівництво та персонал Держстату беруть участь у міжвідомчих робочих групах, спрямованих на досягнення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Серед них Міжвідомча робоча група з питань забезпечення досягнення цілей сталого розвитку, Комісія з координації взаємодії органів виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, Міжвідомча рада з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та торгівлі людьми та галузева робоча група «Ґендерна рівність». Вони також беруть участь у робочій групі з підготовки змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Україна досягла відчутних результатів у сфері відкритих даних та впровадження ґендерної політики. У 2021 році Україна була визначена як одна з трьох країн, які не тільки посіли високе місце в Європейському рейтингу зрілості відкритих даних, але й продемонстрували значне зростання у сфері відкритих даних за попередні два роки.

У 2023 році Міністерство цифрової трансформації за підтримки проєкту USAID/UK Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS провело дослідження «Ґендерна та соціальна складова у відкритих даних України».¹⁰⁷ У цьому дослідженні проаналізовано 80 наборів відкритих даних, розпорядниками яких є 25 центральних органів виконавчої влади. Після оцінки релевантності та доступності даних було детально проаналізовано 52 набори. З них 25 (48%) містили ґендерно-чутливі дані та/або інші відповідні характеристики:

- 15 наборів містили розподіл за статтю та/або іншими ґендерно-чутливі дані та не потребували модифікації.
- 10 наборів містили розподіл за статтю, але потребували розширення відповідно до інтерсекційного підходу.
- 27 наборів не містили розподілу за статтю чи іншими ґендерно-чутливими категоріями та потребували змін.

Під час війни важливим джерелом даних стали ґендерні дослідження. За ініціативи Мінсоцполітики та за підтримки ООН Жінки дослідницьке агентство InfoSapiens у листопаді-грудні 2023 року провело дослідження впливу викликів безпеки на дівчат і хлопців, жінок і чоловіків з урахуванням віку, місця проживання та інших соціальних характеристик.¹⁰⁸

Це дослідження, проведене під час широкомасштабного вторгнення до Російської Федерації, мало на меті зрозуміти відмінності у впливі викликів безпеки та доступу різних уразливих груп до допомоги та послуг, а також їхньої участі в ухваленні рішень. Дослідження надало якісні дані для оцінки ефективності заходів Національного плану дій щодо імплементації Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» до 2025 року шляхом порівняння з аналогічним дослідженням, проведеним у 2021 році. Результати будуть використані для розробки Операційного плану на 2025-2027 роки для Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та можуть стати основою для розробки політики галузевими міністерствами в різних соціальних сферах.

¹⁰⁷ Ґендерна складова у відкритих даних. Дослідження. 2023. https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/OD-research_27.11UA.pdf?utm_source=350771_village&utm_medium=link&utm_campaign=05-24

¹⁰⁸ InfoSapiens. Звіт про результати дослідження впливу безпекових викликів на дівчат і хлопців, жінок і чоловіків з урахуванням віку, місця проживання, інших соціальних характеристик у період широкомасштабного вторгнення Російської Федерації на території України з 24 лютого 2022 р. до 2023 р. та інтереси різних соціальних груп населення під час післявоєнної відбудови України. 20 травня 2024 р. <https://www.sapiens.com.ua/uk/publication-single-page?id=313>

39. Протягом наступних п'яти років, які пріоритетні завдання вашої країни щодо вдосконалення ґендерної статистики?

Протягом наступних п'яти років пріоритети України щодо зміцнення національної ґендерної статистики зосереджені на наближенні до європейських стандартів у сфері статистики, що потребуватиме значних часових та фінансових ресурсів. Очікується, що інвестиції в цю сферу призведуть до суттєвого покращення якості ґендерної статистики, тим самим сприяючи більш ефективним політиці та програмам щодо ґендерної рівності.

Одним із ключових пріоритетів є запровадження вибіркового дослідження використання часу та опитування щодо ґендерно-зумовленого насильства, а також моніторинг участі дорослих у навчанні впродовж життя. У плані заходів з реалізації Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року, затвердженої постановою КМУ від 15 вересня 2023 року № 989, передбачено підготовку до цих обстежень.

Однак воєнний стан, що триває в країні, є значною перешкодою для збору даних. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Закон України «Про захист інтересів суб'єктів звітності та інших документів під час воєнного чи воєнного стану» дозволяє фізичним та юридичним особам утримуватися від подання статистичної та фінансової звітності під час та за три місяці після припинення воєнного стану. Як наслідок, деякі респонденти не подають звітність, що ускладнює формування об'єктивної статистичної інформації для органів державної статистики.

Керівництво та експерти/ки Держстату входять до складу міжвідомчих робочих груп з питань досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Одна з таких груп працює над внесенням змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Держстат запропонував нову редакцію статті 5, яка зобов'язує органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації збирати, зберігати, обробляти, аналізувати, захищати та поширювати кількісну та якісну інформацію про статус жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства, а також про ґендерно-зумовлене насильство. Ці дані з розподілом за статтю є публічною інформацією та мають надаватися за запитом, оприлюднюватися та регулярно оновлюватися на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних та на відповідних сайтах. Такий підхід забезпечує ретельне врахування ґендерної рівності в усіх сферах і значно збільшує доступність даних, дезаггегованих за статтю.

Гармонізація національної статистичної системи з міжнародними та європейськими нормами та стандартами, включаючи розвиток ґендерної статистики, є надзвичайно важливою. Впровадження цих норм і стандартів у демографічну та соціальну статистику, проведення обов'язкових обстежень (таких як наступний раунд обстежень робочої сили та обстежень доходів і умов життя (EU-SILC), а також проведення нових обстежень за спеціальними темами (такими як використання часу, ґендерно-зумовлене насильство та участь дорослих у навчанні впродовж життя) суттєво зміцнить базу ґендерної статистики та створить нові ґендерно-деаггеговані показники. Заходи, спрямовані на розвиток ґендерної статистики, включені до Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року.

Крім того, Держстат працює з розпорядниками адміністративних даних щодо вдосконалення звітності шляхом включення показників з розподілом за статтю та укладення угод про взаємний обмін інформаційними ресурсами. З метою усунення прогалин у ґендерній статистиці працівники/ці Держстату беруть участь у навчальних та практичних заходах за технічної підтримки міжнародних організацій та статистичних служб інших країн.

Нині ведеться робота із створення Інформаційної системи статистичного виробництва органів державної статистики. Ця система спрямована на підвищення ефективності виробництва та поширення статистичної інформації шляхом використання централізованого сховища даних, зручного інтерфейсу та сучасних форматів обробки даних.

40. Які ґендерні показники визначені вашою країною як пріоритетні для моніторингу прогресу в досягненні ЦСР?

Україна активно працює над визначенням пріоритетності ґендерних показників для моніторингу прогресу в досягненні ЦСР, зокрема Цілі 5 щодо ґендерної рівності. Ця робота передбачає співпрацю між органами державної влади, міжнародними та громадськими організаціями для забезпечення комплексного збору даних та розробки ґендерно-чутливої політики.

Наразі триває спільна робота органів державної влади, міжнародних та громадських організацій щодо актуалізації завдань та індикаторів Цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 5 «ґендерна рівність». Деякі показники Індексу ґендерної рівності Європейського Союзу входять до показників Цілі 5, за які відповідає Мінсоцполітики. 19 грудня 2023 року Український жіночий фонд організував засідання круглого столу «Європейський індекс ґендерної рівності: адаптація методології для України».

Мінсоцполітики за підтримки ООН Жінки провело стратегічну сесію «Збір даних щодо попередження та протидії домашньому насильству: приведення у відповідність до вимог Стамбульської конвенції». У цьому засіданні взяли участь представники/ці всіх суб'єктів, які впроваджують заходи із запобігання та протидії насильству в сім'ї та ґендерно-зумовленому насильству на центральному та місцевому рівнях, а також громадські організації. Підготовлено проекти п'яти форм звітності, які охоплюють різноманітні аспекти: інформацію про осіб, від яких надійшли заяви та повідомлення про вчинення домашнього насильства, результати роботи Національної поліції України щодо запобігання та протидії домашньому насильству, діяльність загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих від насильства в сім'ї та ґендерно-зумовленого насильства.

Мінсоцполітики затвердило Методичні рекомендації щодо впровадження ґендерного підходу та підходу, що ґрунтується на дотриманні прав людини на рівні територіальних громад (наказ від 27.12.2023 № 359). Ці рекомендації містять інформацію про ґендерний профіль територіальної громади та орієнтовний перелік ґендерно-чутливих показників ґендерного профілю, які рекомендовано використовувати при розробленні, реалізації, моніторингу та оцінці програм розвитку територіальних громад.

Мінсоцполітики розробило проект карти моніторингу імплементації Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та заключних зауважень до 9-ої періодичної доповіді України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 686 затверджено індикатори для збору даних для моніторингу реалізації ЦСР. Відповідно до цього документу, Держстат забезпечує збір даних, у тому числі з розподілом за статтю, для моніторингу виконання ЦСР та оприлюднює їх на офіційному вебсайті. На вебсайті Держстату створено розділ «Цілі сталого розвитку».¹⁰⁹ Розділ містить національні нормативно-правові акти з питань ЦСР, посилання на міжнародні джерела інформації щодо індикаторів ЦСР, інформацію про індикатори ЦСР за

¹⁰⁹Державна служба статистики України. Цілі сталого розвитку.
https://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2020/ukr/st_rozv/menu.htm

2015-2023 роки та їх метадані, посилання на Національну платформу звітності щодо ЦСР, публікації та іншу корисну інформацію.

У 2023 році працівники/ці Держстату взяли участь у засіданнях 17 робочих груп щодо перегляду завдань та показників Стратегії сталого розвитку. Ці групи утворено постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2023 року № 923, до складу якої входить Голова Держстату.

Цей структурований підхід підкреслює відданість України інтеграції ґендерних аспектів у моніторинг та реалізацію ЦСР, зокрема Цілі 5 щодо ґендерної рівності.

41. За якими ознаками зазвичай забезпечується дезагрегація даних в великих опитуваннях, що проводяться у вашій країні?

В Україні протягом декількох десятиліть дані майже всіх опитувань збирались з розподілом за статтю. Однак аналітики/кині не завжди враховують, що розподіл за статтю також відображає вплив віку, враховуючи, що середня тривалість життя жінок в Україні на 11 років більша, ніж чоловіків. Повномасштабна війна може посилити цей розрив.

Останніми роками було досягнуто прогресу: все більше ГО публікують не лише звіти на основі результатів опитувань, але й набори даних, які дозволяють окремо аналізувати вразливі категорії жінок. Повномасштабне вторгнення спричинило більш ніж десятикратне збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), зробивши майже кожну п'яту людину на підконтрольних уряду територіях ВПО. Жінки-ВПО значно вразливіші, ніж чоловіки-ВПО, часто через їхні обов'язки з догляду за дітьми та іншими родичами. Таким чином, як для органів державної влади, так і для державного сектору пріоритетом є дезагрегування даних про ВПО та місцеве населення окремо для чоловіків і жінок або оприлюднення наборів даних для такого аналізу.

Крім того, дані опитувань щодо біженців за кордоном рідко дезагрегуються за статтю. Необхідна відповідна дезагрегація або публікація наборів даних, як продемонстрував Центр економічної стратегії.¹¹⁰ Однією з найбільш вразливих груп населення є ті, хто живе в районах бойових дій або поблизу них, яким не вистачає основних товарів і послуг, а також житла. Необхідно віддати пріоритет опитуванню цієї групи (більшість людей може бути доступна за телефоном) і дезагрегувати дані за статтю та віком, щоб визначити ключові потреби.

Вибірки переважної більшості опитувань складаються за чотирма параметрами: стать, вік, регіон, розмір населеного пункту. Загалом, параметри опитувань можуть включати:

- географічне положення;
- дохід (входить до більшості опитувань, але не до всіх, із різними форматами запитань);
- стать;
- вік;
- освіта (присутня в більшості опитувань, але не у всіх, без офіційної статистики щодо освіти після перепису 2001 року, лише дані опитувань)
- сімейний стан (входить до більшості опитувань, але необхідно додати категорію цивільного шлюбу);

¹¹⁰ Центр економічної стратегії. Українські біженці: скільки їх, їхні наміри та перспективи повернення. Друга хвиля. https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR2ax93T0Sfmr4St4YCSvZD3X2BYzQmnlorW6qtKOIjr7e7qp3c5LZzYYc_aem_Aalf-LZFSNaeqZmSv8_ELOr24gv0568koqIWfY2qSo5GS_o5Vu3om3PxGpwnKEJGOVwB7k4DBfG00ee0wfljoNILdk

- расова/етнічна приналежність (запитання про расу можливі лише в опитуваннях мігрантів через низьку частку неєвропейських рас у загальній популяції);
- міграційний статус (включається в більшість опитувань після повномасштабного вторгнення, раніше лише в дослідженнях уразливих груп);
- інвалідність (включається лише в опитуваннях щодо вразливих груп);
- сексуальна орієнтація (включається лише в опитуваннях щодо вразливих груп);
- релігія (включено лише в опитування, пов'язані з цією темою);
- інші характеристики, що стосуються контексту країни.

Майже всі опитування містять запитання про мову спілкування і проводяться як українською, так і російською мовами. Проте з моменту повномасштабного вторгнення заборонено проводити опитування для органів державної влади російською мовою.

Беручи до уваги контекст повномасштабної війни та викликаної нею гуманітарної кризи, важливо зауважити, що оцінки гуманітарних потреб проводяться з розділенням за статтю та віком (дорослі та діти) системою кластерів, агентствами ООН, постачальниками гуманітарної допомоги та урядом національному та місцевому рівнях. Ґендерний аналіз і дезагрегація даних за статтю та віком під час оцінювання гуманітарних потреб допомагає визначити диференційовані потреби, ризики, фактори вразливості та можливості тих, хто потребує гуманітарної допомоги, щоб краще розробляти стратегічні та оперативні гуманітарні програми, виділяти фінансування та забезпечити впровадження ґендерно-трансформаційного підходу в реагуванні на війну та гуманітарну кризу.

Розділ шостий: Висновки і наступні кроки

Огляд прогресу України в імplementації Пекінської декларації та Платформи дій (ПДД) за останні п'ять років дозволив зрозуміти як досягнення, так і проблеми у просуванні гендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок і дівчат. Усебічний процес огляду підкреслив важливість стійких зобов'язань, надійних інституційних механізмів і інклюзивної політики для подолання багатогранного впливу повномасштабної війни та інших криз на жінок і дівчат.

Отримані уроки та застосування для майбутнього впровадження

- 1) Інтегровані гендерні механізми: одним із найважливіших уроків є необхідність розробки та підтримки надійного інституційного гендерного механізму. Інтеграція гендерних аспектів на всіх рівнях управління та секторах виявилася важливою для забезпечення того, щоб гендерна рівність була основоположним аспектом розробки та реалізації політики. Україна продовжуватиме зміцнювати цей механізм, забезпечуючи його належне фінансування (за можливості) та ефективну координацію для комплексного усунення гендерних дисбалансів.
- 2) Розвиток потенціалу та навчання: важливість постійного навчання та розвитку потенціалу для державних службовців/иць і посадових осіб місцевого самоврядування була очевидною. Навчання покращили розуміння та застосування інструментів гендерної рівності, таких як гендерний аналіз, гендерно-орієнтоване бюджетування та гендерний аудит. Рухаючись вперед, Україна надаватиме пріоритет регулярним програмам підвищення кваліфікації, щоб надати фахівцям/чиням необхідні навички для розробки та ефективної реалізації гендерно-чутливої політики.
- 3) Реагування на кризи та стійкість: процес огляду підкреслив критичну потребу в гендерно-чутливих підходах у кризових ситуаціях, зокрема під час війни, що триває, і пандемії COVID-19. Ці кризи непропорційно вплинули на жінок і дівчат, посилюючи існуючу нерівність. Україна зосередиться на розвитку стійких систем, які можуть ефективно підтримувати жінок і дівчат під час криз, забезпечуючи їх безпеку, здоров'я та економічну стабільність.
- 4) Співпраця та координація: співпраця між державними установами, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та приватним сектором відіграла важливу роль у просуванні порядку денного ЖМБ та інших ініціатив щодо гендерної рівності. Зміцнення цих партнерств буде ключовим фактором для підтримки прогресу. Україна сприятиме більшій координації та обміну передовим досвідом між цими зацікавленими сторонами для створення єдиного та ефективного підходу до гендерної рівності.

Поточні та майбутні виклики

- 1) Економічні можливості та працевлаштування: одним із постійних викликів є забезпечення рівних економічних можливостей для жінок, особливо в контексті впливу війни на ринок праці. Пріоритетом залишається вирішення проблеми професійної сегрегації, гендерної різниці в оплаті праці та перешкод для підприємницької діяльності. Україна продовжуватиме впроваджувати політику, яка підтримує розширення економічних можливостей жінок, включаючи професійне навчання та ініціативи для підтримки жінок-підприємниць.
- 2) Гендерно-зумовлене насильство: поширеність ГЗН залишається серйозною проблемою, яка ще більше загострюється через війну. Незважаючи на прогрес у законодавчій базі та службах підтримки, збільшення кількості зареєстрованих випадків ГЗН під час війни та пандемії

підкреслює необхідність комплексних заходів для запобігання та реагування на насильство. Україна посилить свої зусилля в цій сфері шляхом розширення послуг підтримки, підвищення обізнаності та забезпечення надійного правового захисту.

- 3) Здоров'я та благополуччя: забезпечення доступу до медичної допомоги, включаючи послуги з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, є життєво важливим. Повномасштабна війна призвела до збоїв у роботі медичних послуг, що зумовило необхідність відновлення та зміцнення системи охорони здоров'я з урахуванням ґендерних аспектів. Україна зосередиться на покращенні доступу до медичної допомоги для жінок і дівчат, особливо тих, хто живе в районах, уражених війною.
- 4) Участь у політичному житті: збільшення представництва жінок на керівних посадах залишається проблемою. Незважаючи на досягнення, досі існує потреба забезпечити, щоб жінки мали рівні можливості брати участь у політичному та громадському житті. Україна вживатиме заходів для заохочення та підтримки лідерства та участі жінок у політичному житті на всіх рівнях.

Пріоритетні заходи для Десятиліття дій

- 1) Посилення інституцій: Україна продовжуватиме розвивати інституційний ґендерний механізм, забезпечуючи його належне фінансування та повноваження для реалізації ініціатив щодо ґендерної рівності в усіх секторах.
- 2) Комплексні навчальні програми: Розширення та вдосконалення навчальних програм для державних службовців/иць буде пріоритетом, щоб забезпечити їх навички та знання для ефективного впровадження ґендерно-чутливої політики.
- 3) Ґендерно-чутливі плани відновлення: Інтеграція ґендерних аспектів у всі плани та програми відновлення на національному, регіональному та місцевому рівнях матиме важливе значення для задоволення конкретних потреб жінок і дівчат і для побудови більш інклюзивного та справедливого суспільства після війни.
- 4) Посилена підтримка маргіналізованих груп: зусилля будуть спрямовані на підтримку маргіналізованих груп жінок і дівчат, забезпечуючи врахування їхніх конкретних потреб у всіх політиках і програмах.
- 5) Зміцнення законодавчої бази: Україна продовжуватиме зміцнювати свою нормативно-правову базу для захисту прав жінок і сприяння ґендерній рівності, включаючи повну імплементацію Стамбульської конвенції та інших відповідних міжнародних угод.
- 6) Міжнародне співробітництво: Україна шукатиме продовження підтримки від міжнародних партнерів щодо фінансових ресурсів, розбудови потенціалу, політичних консультацій і технологій для прискорення прогресу на шляху до ґендерної рівності.
- 7) Ґендерні аспекти в європейській інтеграції: Україна прагне впроваджувати принципи ґендерної рівності в усіх сферах процесу європейської інтеграції, використовуючи досвід країн ЄС, і шукає технічної та експертної підтримки для досягнення цієї мети.

Насамкінець слід зазначити, що процес огляду зміцнив прихильність України до ґендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат. Спираючись на отримані уроки, вирішуючи поточні проблеми та визначаючи пріоритети дій, що сприяють сталому розвитку, Україна прагне досягти значного прогресу в найближчі роки, роблячи свій внесок у досягнення глобальних цілей ППД та Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року.

* * *